

RITUAALIEN JA RIITTIEN AKATEEMINEN NÄYTTÄMÖ

Jyväskylän yliopiston Seminaarinmäen draamaa arjessa ja juhlassa

Kulttuuriantropologian pro gradu-
tutkielma Jyväskylän yliopiston
etnologian laitoksessa keväällä 2000

Antti-Henrikki Puustinen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta	Laitos
HUMANISTINEN	Etnologia
Tekijä	
Antti-Henrikki Puustinen	
Työn nimi	
RITUAALIEN JA RIITTIEEN AKATEEMINEN NÄYTTÄMÖ	
Jyväskylän yliopiston Seminaarinmäen draamaa arjessa ja juhlassa	
Oppiaine	Työn laji
KULTTUURIANTROPOLOGIA	PRO GRADU
Aika	Sivumäärä
KEVÄT 2000	98 + 5 liitettä
Tiivistelmä - Abstract	
<p>Tutkimuksessa tarkastelen Jyväskylän yliopiston Seminaarinmäkeä. Tutkin opiskelijoiden ja yliopiston henkilökuntaan kuuluvien käyttäytymistä yliopistollisen "teatterin" kontekstissa; yksilöllinen ja sosiaalinen käyttäytyminen ovat osa akateemista näytelmää, joilla yliopistollisia perinteitä ylläpidetään. Sosiaalista käyttäytymistä ohjaa "yliopistollinen ns. yliopistollinen "käsikirjoitus". Se ei aina ole välttämättä kirjallisessa muodossa (esim. erilaiset juhlan pukeutumissäännöt), vaan se voi olla myös kirjoittamattomassa muodossa (esim. yksilölliset tai sosiaaliset rutiinit eivät pohjautu "käsikirjoitukseen", vaan totuttuihin käytänteisiin).</p> <p>Kaksi keskeisintä termiä työssäni ovat "rituaali" ja "riitti". Rituaalilla viitataan sosiaaliseen kontekstiin ja sen käytänteisiin. Riitillä viitataan yksilölliseen käyttäytymiseen. Rituaalit ovat yliopistollisia dialogeja, ja niiden avulla pyritään sosiaalisen kentän ja organisaation ylläpitoon. Riitit ovat monologeja, ja niiden avulla pyritään yksilön ylläpitoon. Rituaaleihin kuuluvat myös erilaiset protestirituaalit, joiden avulla pyritään muuttamaan vallitsevia olosuhteita.</p> <p>Yliopiston toimii symbolien tasolla. Erityisesti virallisissa juhlissa akateemiset symbolit tulevat esille. Sukupuolien pukeutuminen on juhlassa pitkälle säädelty yliopistollisen "käsikirjoituksen" mukaan.</p> <p>Yliopisto on suhteellisen sukupuoleton paikka arjessa. Erityisesti virallisissa juhlissa yliopiston piirteet muuttuvat sukupuolisidonnaisiksi. Se ilmenee pukeutumisen, symbolien käytön ja sosiaalisen käyttäytymisen tasoilla.</p>	
Asiasanat	
RITUAALI, RIITTI, SYMBOLIT, YLIOPISTO, SUKUPUOLI	
Säilytyspaikka	
Muita tietoja	

SISÄLTÖ:

I - JOHDANTO	4
1. TUTKIMUKSESTA	5
Työn alkuvaiheista	6
Teoreettinen viitekehys ja keskeiset kysymykset	7
Aineiston kerääminen	9
Lähdekritiikki	11
2. TUTKIJAN TOISEUS	13
II - TERMINOLOGIA	16
3. RITUAALI	19
4. RIITTI	21
III - NÄYTELMÄ SEMINAARINMÄELLÄ:	
Rituaalit ja riitit käytännössä	25
Funktiot	25
Oppiminen	25
Normatiivisuus ja rituaalit	26
Ajan vaikutus	27
5. INITIAATORITUAALIT	29
Tutorointi	30
Uusien ilta ja fuksiaiset	33
6. SIIRTYMÄRITUAALIT	36
Promootio	37
7. YLLÄPITORITUAALIT	40
Sosiaalinen käyttäytyminen	41
Viralliset tapahtumat	43
Teemapäivät ja -tapaamiset	44
Kokoukset ja kokoontumiset	46
8. PROTESTIRITUAALIT	48
9. YLLÄPITORIITIT	53
Henkilökohtaiset tavat	53
Sähköpostiaddiktio	55
10. RITUAALIEN JA RIITTIEN VÄLIMUODOISTA	56
IV - SYMBOLIT	60
11. AKATEEMISET SYMBOLIT	61
Avainsymbolit	62
Päähineet	62
Korut	63
Aseet	63
Symbolikirjosta poimittua	64
12. VAATTEIDEN SYMBOLIIKASTA	64
Arki ja juhla	65
Univormut	67
Haalarit	67
13. RITUAALIT JA SYMBOLIT	68

V - NÄYTTÄMÖ JA NÄYTTELIJÄT	70
14. KAMPUS	70
Keskeiset esiintymislavat	72
15. YLIOPISTO?	72
16. RYHMÄT JA RYHMITTYMÄT	75
Yliopiston viisi peruspilaria	76
Opiskelijoiden yliopistollisesta osallistumisesta	77
VI - SUKUPUOLETON YLIOPISTO?	81
VII - SEMINAARINMÄEN KUVA	85
VIII - POHDINTOJA	88
Ihminen ja tiede	
Totuus ja tiede	

Lähteet

LITTEET

I - JOHDANTO

Yliopistokulttuuri ja ylipäänsä akateemisen kulttuuri on suuri tuntematon, mielenkiintoinen ja alati muuttavana kokonaisuus. Mielenkiintoa lisää sen olemus, joka on hieman "irraltaan" muusta ympäristöstä. Olen ollut tällä akateemisella saarekkeella vuodesta 1977, jolloin menin Jyväskylän Normaalikoulun ala-asteelle, aivan kampuksen tuntumassa olevaan opinahjooon, josta siirryin saman koulun yläasteelle ja sieltä lukioon, jotka myös sijaitsevat kampusalueen tuntumassa. Samalla opintiellä olen edelleen.

Jyväskylän yliopiston Seminaarinmäen kampus, joka on tutkimukseni kohde, on saarimainen kokonaisuus. Sillä on kuitenkin paljon yhteyksiä ulkomaailmaan; yliopisto on jatkuvassa vuorovaikutteisessa suhteessa kulttuurin-, talouden- ja politiikan vaikuttajatahojen kanssa. Jyväskylän yliopisto on merkittävä laitos Jyväskylän kaupungille. Yliopistot ovat olleet kautta historian tarpeellisia laitoksia kaupungeille monin tavoin, ne kasvattavat ja tukevat henkistä ilmapiiriä, sekä taloudellista rakennetta. Yliopisto on tärkeä osa sitä ympäröivää yhteisöä, Jyväskylän kaupunkia. Sen merkitys on moninainen. (Le Goff 1998, 58.) Paitsi että yliopisto on olennainen osa kaupunkia ja sen arkea kehitystä, sen keskeisin tehtävä on olla mukana kehittämässä tiedettä. Yliopisto, tiede ja koulutus ovat arkista työtä, perustan luomista tieteen edistymiselle (Kamppinen 1999), johon sisältyy paljon sellaista joka jää jokapäiväisen arjen varjoon.

Työssäni olen käsitellyt mm. arjen erilaisia tilanteita, joista osa on ilmiselviä ja hyvinkin näkyviä, mutta joiden olemus itsessään on näkymätön. Arkinen työ kätkee sisäänsä paljon sellaista toimintaa, jonka havainnoimiseen pitää huolella paneutua, jotta toimintojen salat ja tarkoitukset tulisivat ilmi. Arjessa on paljon muitakin näkyvän näkymättömiä ilmiöitä, kuten ruokailu ja sen erilaiset käytänteet. Ne kätkevät sisäänsä symboliikkaa, jännitteitä, mutta toisaalta myös jännitteiden poistamista.

Olen tutkinut myös juhlan olemusta; siinä on paljon näkymätöntä samalla tavalla kuin arjessakin. Tässä yhteydessä olen keskittynyt pikemminkin arjen näkyvyyteen ja sen eroavaisuuksiin suhteessa arkeen. Useat juhlatilanteet ovat "ylinäkyviä", joissa korostetaan sukupuolta, erottautumista arjesta, perinteitä ja yliopiston historiallisia taustoja. Juhlissa palataan tiettyssä mielessä menneeseen, mutta jotka kuitenkin tapahtuvat nykyisyydessä. Juhlat ovat tiettyssä mielessä ajallisia liminaalituloja, jotka tapahtuvat yhdessä ajassa, mutta viittaavat toiseen aikaan.

Yliopistollisessa arjessa ja juhlassa on suuri kirjo erilaisia käyttäytymisiä ja tapoja, joiden pohjalta yliopisto kokonaisuudessaan muodostuu. Tiedon vaalimisen ja uuden tiedon tuottamisen lisäksi yliopistollinen elämä kätkee sisäänsä rikkaan kudelman erilaisia henkilökohtaisia ja sosiaalisia rakenteita, jotka muodostavat Jyväskylän yliopiston.

1. TUTKIMUKSESTA

Tänä aikana, jonka käyтин pro-gradun tekemiseen ehdin oppia hyvin paljon yliopistosta, mutta myös itsestäni. En halua arvioida sitä, kuinka kauan kaiken kaikkiaan käyтин intensiivistä aikaa työn tekemiseen; minulle tärkeintä on se kuinka sen tein. Ensimmäisten ideoiden jälkeen työ alkoi hahmottua. Tein muistiinpanoja, havainnoin tutkittavaa aluetta ja sen ihmisiä. Syksyllä 1998 lähdin kahdeksi lukukaudeksi vaihto-opiskelijaksi Reykjavíkin yliopistoon. Tuona aikana työ ei edennyt juuri lainkaan, lukuun ottamatta alkuvaiheen innostusta kotiyliopiston ja uuden yliopiston organisaatioiden vertailuun. Seuraavan sähköpostiviestin kirjoitin etnologian ainejärjestö Nefan sähköpostilistalle 31.8.1998:

Reykjavíkin yliopisto on varsin sekainen paikka, sen myöntävät myös sen sisällä työskentelevät. Sekaisella viittaa tiedon kulkuun tai pikemminkin sen kulkemattomuuteen. Tieto pitää kaivaa esille hartiavoimin, sitä ei ole helposti saatavilla. Tiedot ovat valitettavan usein aivan vääriä. Ulkomaalaisten opiskelijoiden asema täällä on aika kehno, jos vertaan tilannetta esim. JY:n tilanteeseen. Täällä on jonkinasteinen tutor-verkosto, joka kuitenkin toimii osittain. Olkaatteen erittäin tyytyväisiä ja ylpeitä jouhevasti toimivasta JY-laitoksesta!
(E-39)

Islannista palasin keväällä 1999. Toukokuun lopusta syyskuulle asti olin totaalisen lamaanutunut. Työ ei tuona aikana edennyt juuri lainkaan, lukuun ottamatta työn täyteistä viikkoa Konnevedellä, josta myöhemmin lisää. Syitä lamaanumiseen oli pääasiassa kaksi. Ensimmäinen oli kulttuurishokki; ikävöin takaisin Islantiin, enkä kokenut Suomea, suomalaisuutta, Jyväskylässä olemista, oikeastaan juuri mitään tyydyttävänä. Tuota aikaa leimasi suuri levottomuus. Toisena syynä lamaanumiseen olivat henkilökohtaiset kokemukset vaihtovuotena ja minä itse niiden osana; vuoden aikana olin ajanut itseni tilanteisiin, jotka kaipasivat selvittelyä ja koinkin, että minun on saatava henkilökohtainen elämäni ensin kuntoon ja vasta sitten tulee tärkeysjärjestyksessä tämä lopputyö. Olen tyytyväinen valintaani.

Tutkimuksen tekemistä ovat monet seikat tukemassa, joista osa on sellaisia, jotka eivät suoraan liity oikeastaan millään tavalla itse tutkimuksen tekemiseen, vaan elämiseen ja olemiseen. Yksi esimerkki tällaisista tuista tämän tutkimuksen yhteydessä on viettämäni viikko Konneveden tutkimusasemalla kesällä 1999, jonne olin saanut täysihoidostipendin. Olen aina pitänyt metsissä samoilemisesta ja korpimailla käyskentelystä. Vaikka Konnevedellä ollessani aikaa samoilemiselle ei ollutkaan, se ympäristö, jossa vietin viikon, auttoi tutkimuksen ja ajatusten kokoamistyössä. Konneveden tutkimusaseman ilmapiiri oli hyvin rentouttava ja rauhoittava, joka aiheutti sen, että sain koottua ajatukseni varsin helposti yhteen, mm. siitä syystä ettei tarvinnut

huolehtia monista arjen sellaisista käytänteistä, jotka hajauttavat paitsi ajatustyötä, myös ajan-käyttöä. Siellä arki kaikkosi hyvinkin kauas, ei tarvinnut huolehtia perusasioista, kuten ruuan laitosta tai vaikkapa siivoamisesta, sai keskittyä vain kirjoittamiseen ja työn pohtimiseen.

Työn alkuvaiheista

Aloitin opiskeluni vuonna 1993. Kahden ensimmäisen opiskeluvuoden aikana yliopistoa oli mahdotonta lähestyä kokonaisuutena, koska organisaation eri osat olivat tuolloin suuri ja tuntematon laitos- ja käsiteviidakko ja oli vaikeata “nähdä metsää puilta”. Kun rupesin pohtimaan tulevan graduni aihetta, muistelin niitä tuntemuksia, joita minulla oli uutena opiskelijana. Tällöin heräsi työni kannalta keskeinen kysymys: Onko yliopisto olemassa? Syy tällaiseen kysymykseen oli tunne- ja tietopohjainen: opintojen alkuvaiheessa ei ole välttämättä minkäänlaisia viitekehyksiä yliopiston hahmottamiseen kokonaisuutena, käsitteenä tai fyysisenä kokonaisuutena. Aluksi yliopiston todellisuus näytti ihmispaljoudelta, eikä miltään muulta. Osa ihmisistä oli opettajia, osa oli opiskelijoita ja suurin osa opiskelijoista näytti tietävän kuinka yliopistolla toimitaan ja käyttäydytään; minä ja kohtaloverini olimme “pallo hukassa”.

Kun aloitin tekemään pro gradu-tutkielmaa tunsin itseni juuri yliopistoon tulleeeksi opiskelijaksi. Olin tutustunut yliopiston toimintaan muutaman vuoden aikana, mutta siitä huolimatta minun piti aloittaa alusta. Minulla oli sellainen olo, etten tuntenut yliopistoa tai sen toimintaa. Tunsin, että olin tutustunut sen osiin, mutta en siihen kokonaisuutena. Alkuvaiheessa rupesin miettimään mikä on näkyvintä yliopistossa: ihmiset, jotka elävät osan elämäänsä yliopistossa opiskellen ja osa ammattejaan harjoittaen. Miettiessäni esimerkiksi, mitä tai mikä on yliopistollinen ammatti, johdatti minut ajatukseen, että se on jotain muuta kuin ei-yliopistollinen ammatti, joka puolestaan johdatti minut ajatukseen, että yliopisto saattaa poiketa hyvinkin paljon ympäröivästä maailmasta, monista syistä johtuen. Tästä viimein kumpusi työni alkuidea tai -kysymys, jolle työni perustuu: onko yliopistossa vakiintuneita käyttäytymisen piirteitä?

Ryhdyin selvittämään tätä ongelmaa ottamalla aktiivisesti osaa yliopiston erilaisiin tapahtumiin. Aluksi osallistuminen oli hyvin jäsentymätöntä ja pyrin aktiivisesti mukaan kaikentyyppisiin tilanteisiin. Halusin saada selville minkälaiset toiminnot muodostavat yliopiston tai “yliopistollisuuden”. Seuraavaksi ryhdyin selvittämään sitä, onko olemassa joitain yhteisiä piirteitä alueen kirjavalla ja laajalla joukolla erilaisia laitoksia ja organisaatioita. Samoihin aikoihin ryhdyin selvittämään erilaisten ryhmien ja ryhmittymien toimintaa niiden sisältä päin; osallistuin kokouksiin ja erilaisiin tapaamisiin, pyrin yleensäkin tutustumaan mahdollisimman suureen määrään ihmisiä, minulle ennestään tuntemattomista yhteyksistä.

Työtä aloittaessani erilaisten ihmiskeräntymien (tämä on tietoisesti valittu termi, joka kuvaa

sitä tilaa joka tuolloin ajatuksissani vallitsi suhteessa yliopistoon ja sen hahmottamiseen; se oli hyvin yksityksissä oleva), pienryhmien ja näistä isompien ryhmien kirjo vaikutti hyvin suurelta ja sitä se on edelleenkin, mutta olennaisinta tässä tapauksessa on kuitenkin se mitä minussa tapahtui työn etenemisen, havaintojen kertymisen ja pohtimisen myötä. Suurimmat erot tapahtuivat niissä tavoissa kuinka havainnoin ryhmiä ja niissä toimivia ihmisiä; siirryin havainnoimaan määrän sijasta laatua ja sitä, millä tavoin ryhmissä toimitaan, millaisia erilaisia ihmisryhmiä ja ihmistyyppejä kokonaisuuksissa esiintyy. Mitä paremmin tutustuin yhteisöön kokonaisuutena, sitä selvemmin kävi ilmi, että ihmiset voidaan luokitella sosiaalisesti (yliopiston organisaatiota ja muita sen sosiaalisia elementtejä tarkastelun keskipisteessä pitäen) aktiivisiin ja passiivisiin. Tässä vaiheessa minulle selvisi että haluan tutkia rituaaleja ja riteitä, ihmisten erilaisia toimintamalleja.

Aloittaessani työtä pohdin jonkin aikaa sitä, olisiko mahdollista lähestyä yliopiston ideaa totaalisen tai suljetun laitoksen ideasta käsin. Pian kuitenkin huomasin, ettei lähestymistapa ollut mahdollinen tässä yhteydessä. Vaikka yliopistoon liittyikin paljon autoritatiivisia ominaisuuksia, kuten erilaiset valtarakenteet, niin vallan toteutuminen käytännössä ei kuitenkaan ole samanlaista kuin totaalisissa laitoksissa. Usein vallankäyttö on lähinnä primus inter pares -tyyppistä vuoropuhelua, johon tosin kuitenkin sisältyy vallankäytöllisiä aspekteja ja joskus selvää hierarkiajakoa. Tämä ei kuitenkaan sulje pois vallan olemassa oloa yliopistossa. Valtaa on joillakin organisaation osilla ja joillakin ihmisillä kuin toisilla ja kun jollakin organisaation osalla tai henkilöllä on valta-asema, on olemassa myös vallankäyttöön alistuvia.

Teoreettinen viitekehys ja keskeiset kysymykset

Kautta ihmiskunnan historian on ollut erilaisia organisaatioita, ja nämä esimerkit ovat osoittaneet, että sosiaalisen organisaation toimivaksi saaminen ja sen toiminnan ylläpito edellyttää erilaisia toimintatapoja, jotka ovat vakiintuneet muotoon tai toiseen - esimerkiksi kirjoitettuun tai kirjoittamattomaan muotoon. Jotta laitos voisi toimia mahdollisimman tehokkaasti, on sillä oltava sääntönsä sen toimijoille.

Olen pitkään ollut kiinnostunut erityyppisistä totaalisista ja suljetuista laitoksista kuten luostareista, sairaaloista, vankiloista, sekä armeijainstituutiosta. Michel Foucaultin "Tarkkailla ja rangaista", sekä Erving Goffmanin "Minuuden riistäjät - tutkimus totaalisista laitoksista" teokset ovat olleet osallisina käsillä olevan tutkimuksen idean synnyssä. Teoksissa pohditaan mm. valtaa; vallan käyttäjien ja valtaan alistujien suhdetta. Keskeisimpänä teoreettisena viitekehysenä tutkimuksessani on oletamus siitä, että tietyllä yhteisöllä on sitä koossapitäviä voimia. Ne ilmenevät mm. käyttäytymisen, pukeutumisen ja kommunikoinnin kaavamaisuuksina.

Goffman on käyttänyt töissään mm. toimintojen teatterimaisuuden ideaa. Tietyt sosiaaliset

tilanteen koostuvat erilaisista näytöksistä, joihin osallistuvat ovat näyttelijöitä. Yliopistoa tarkastellessa tällainen lähestymistapa on antoisa ja idea yliopiston olemuksesta erilaisia näytelmiä tuottavana laitoksena on keskeisellä sijalla. Yliopistollinen elämä on draamaa ja näyttelemisen tapahtuu sosiaalisen ja yksityisen elämän näyttämöillä. Organisaatiossa toimivat seuraavat tietynlainen ”yliopistollista käsikirjoitusta”, jossa on erilaisia sääntöjä ja toiveita siitä, kuinka yhteisössä toimivien tulisi esimerkiksi käyttäytyä, pukeutua ja kuinka heidän tulisi suhtautua kanssatoimijoihin. Käsikirjoitus, nimestään huolimatta, ei ole aina kirjallinen. Yliopistollinen käsikirjoitus voi tarkoittaa myös vakiintuneita käyttäytymistapoja. Monet perinteet ja sosiaaliset käyttäytymistavat ovat arvostettuja vaikka ne eivät pohjautuisikaan tiedostettuun tai tiedostamattomaan kirjalliseen ohjeistoon. Käsikirjoitus säätelee mm. pukeutumista ja käyttäytymistä arjen ja juhlan erilaisissa tilanteissa. Tässä yliopistollisessa teatterissa on useita ohjaajia ja tuhansittain näyttelijöitä; siinä yhdistyvät sekä performatiivisuus ja toistuvuus. Työni perusolettamukseen kuuluu myös oletamus ihmisen kaavamaisesta käyttäytymisestä. Oletan, että erilaiset kulttuurin muodot vaikuttavat yksilötasoon siten, että yksilötason tavoista ja laajalla skaalalla katsottuna sosiaalisen tason ilmenemismuodoista heijastuu kulttuurin kuva tai kuvia kulttuurista.

Kyseessä oleva työ liittyy läheisesti vuonna 1996 tekemääni etnologian kandidaattiseminaarityöhön ”Uusi Valamo. Avoin suljettu luostari”. Työssä tutkin luostarin erilaisia sääntöjä ja niiden vaikutuksia ihmisten käyttäytymiseen ja liikkumiseen luostarialueella. Luostarissa erilaiset rajoitukset kiteytyvät ensi sijassa kahteen eri tyyppiseen luokkaan: 1) Liikkumista rajoittavat säännöt ja 2) käyttäytymistä rajoittavat säännöt. Yliopistoa tarkastellessa huomataan myös erilaisten sääntöjen ja rajoitusten olemassaolo, mutta yliopiston alueella on huomattavan vähän, kuten Uudessa Valamossa totesin olevan, ”yleisöltä” suljettuja alueita, rakennuksia tai rakennusten osia (Puustinen 1996). Seminaarinmäen kampuksen alueella ei ole sellaisia alueita, joihin pääsy olisi rajoitettu vain tietyillä yliopisto-organisaation jäsenillä. Sen sijaan on sellaisia rakennuksia tai niiden osia, joihin pääsy on rajattu vain tietyn yliopistollisen statuksen omaaville.

Kiinnostus yliopiston organisaatioon on jatkumoa proseminarityölleni. Organisaation olemukseen kuuluu, että on vallan käyttäjiä ja siihen mukautujia (joka ei välttämättä sulje pois sitä, että myös vallankäyttäjät ovat osa valtakoneistoa aivan samalla tavalla kuin siihen näennäisesti vain alistuvat). Tässä yhteydessä ei voi tehdä samanlaista vastakkainasettelua valtaapitävien ja ilman valtaa olevien välillä kuin ”totaalisissa” laitoksissa. Yliopisto-organisaation sisällä opiskelevat ja työskentelevät eivät ole keskenään samanlaisissa epäsuhtaisissa asemassa suhteessa toisiinsa, kuten esimerkiksi armeija-organisaatiossa. Armeijan organisaatiossa erilaiset statusasemat oikeuttavat ja usein myös velvoittavat vallan käyttämiseen ja sen näyttämiseen.

Tutkimuksessani pyrin havainnoimaan ajan ja sosiaalisen kontekstin vaikutuksia

havainnoitaviin kohteisiin (tilanteisiin, sen käytänteisiin ja siinä toimiviin ihmisiin).

Tutkimusalueeksi olen rajannut Seminaarinmäen alueen, jossa olen tehnyt kenttätöitä vuodesta 1993, tosin vasta vuodesta 1997 aktiivisesti tämän työn puitteissa. Tästä huolimatta kokemukset ja havainnot myös näiltä aikaisemmilta vuosilta auttoivat organisaation ja sen osien ymmärtämisessä. Ymmärtämisen edellytyksenä on ristiriitaisesti olla samaan aikaan sekä ulkopuolella että sisäpuolella, olla 'toinen' ja olla 'sama' yhtä aikaa tai ainakin vuorotellen. Osien mieltämiseen riittää 'toisena' tai 'samana' oleminen, kokonaisvaltainen ymmärtäminen molempia.

Työni keskeiset kysymykset ovat: Mikä on yliopisto? Millä tavalla se toimii? Tavoitteeni on tehdä ero käsitteiden rituaali ja riitti välille. Oletan tapojen ja käyttäytymisen, sekä niiden sosiaalisen ja yksityisen näyttelemisen liittyvän yliopistollisen vallan käsitteeseen.

Aineiston kerääminen

Keräämäni aineisto koostuu omista analysoiduista kokemuksistani, joita ovat herättäneet keskustelut, tapaamiset ja erilaiset kokoontumiset ihmisten kanssa, jotka puolestaan herättivät ideoita ja avasivat silmäni useille hämärän peitossa olleille asioille. Pitkin työtä olen pyrkinyt kuljettamaan näitä kokemuksia tekstin sisällä, jotta empirian perusperiaate, teorian todistettavuus, olisi mahdollista.

Yleensä pian tapaamisen tai keskustelutuokion jälkeen kirjoitin tilanteen pääpiirteet muistiin, sekä siitä virinneet ideat. Useimmiten en pannut muistiin tarkkaa tiedonantoajankohtaa tuntien, vaan ainoastaan päivän tarkkuudella. Joissain kenttätöooppaissa neuvotaan pitämään kirjaa omasta vireystilasta kentällä ollessa, näin en kuitenkaan tehnyt, osin johtuen saamattomuudesta, suurelta osin kuitenkin siksi, etten pitänyt sitä mielekkäänä työni kannalta. Pidin tutkimuspäiväkirjaa, mutta se tuhoutui gradun etenemisen myötä. Tapanani oli jokaisen päivän päätyttyä kirjoittaa saatu 'saalis' puhtaaksi. Ajan mittaan palasten lokshtaessa paikoilleen, siirsin tiettyinä päivinä saadut tiedonmuruset oikeille paikoilleen tutkimuksen sisällä, jolloin päivämäärät ja sivuhuomautukset tuhoutuivat (tietotekniikan suoman helppouden takia).

Päivämäärät ja sivuhuomautukset ovat kuitenkin tallella niissä pienissä ja suurissa muistiinpanolapuissa, jotka ovat tutkijan hallussa. Henkilökohtaista päiväkirjaa kirjoitin tutkimuksen aikana hyvin epäsäännöllisesti, kirjoitin tuntemuksiani ylös sinne tänne silloin tällöin, mutta en kerännyt niitä yksiin kansiin. Pahimpina turhautumisen tai pysähtymisen hetkinä kirjoitin A4-paperille erilaisia viestejä itselleni, esimerkiksi "Pysy järjissäsi" ja se auttoi taas yhden frustraatiohetken ohi. Työni muodostui vähin erin erilaisista pienistä muistiinpanoista, jotka eivät aina olleet kirjoitusta, vaan myös erilaisia kuvia; kaavioita organisaatiosta, luokitteluja omasta aineistosta ja havainnoista. Olen aikaisemminkin huomannut, kuinka paljon erilaisten

kuvien piirtäminen selkeyttää ajatuksia ja auttaa ymmärtämään asioiden välisiä yhteyksiä. Kuvien ajatuksia selkeyttävään olemukseen liittyy myös erilaisten esineiden hyväksikäyttö esimerkiksi jotain kokonaisuutta hahmottaessa; tulitikkurasiat voivat esittää rakennuksia, nastat ihmisten liikkumista rakennusten välillä, jne. Monet asiat voi visualisoida pelkästään omassa mielikuvituksessa, mutta kokemukseni mukaan tämän mielikuvan tai vision uudentaminen fyysiseen muotoon on samanlaista tiedon prosessointia kuin kirjoittaminenkin.

Tutkimukseni on muodostunut monen tyyppisten dialogien pohjalle. Suuri osa keräämästäni materiaalista on niin sanotusti informaalista, tullut keskustelujen ja yhteistoiminnan, ihmisten parissa olemisen kautta. Useat tilanteet olivat sellaisia, joihin en voinut valmistautua etukäteen. Joskus valmistautumattomuus on hyvä asia; tilannetta on havainnoitava erityisen tarkasti, jotta ymmärtäisi sen merkityksen. Osallistuminen tilanteeseen on tärkeää, mikä voi herättää huomattavasti voimakkaampia tunnevasteita, kuin jos vain havainnoisi tilannetta ulkoa päin. Tunnevasteet eivät ole tutkimuksen kannalta observointia tai objektiivisuutta heikentäviä, vaan hallittuna ne voivat tuoda lisää syvyyttä esimerkiksi tilanteen havainnoimiselle.

In the early development of fieldwork, the anthropologists carried with him a model of objectivity which caused him to take pains to deny dialogue. He stood outside of the dialogical situation: the anthropologists asked questions; the informants responded. -- But the model was a false one, for there is no way to fully suppress dialogue. Even the most objectivist of us all must be able to relate to our informants as normal human beings when we are first "thrown" into the field of situation and there taken over, or taken in, in one way or another by our informant. And as I close my notebook, or shut off my my tape recorder, I am once again thrown into normal human interaction. (Obeyesekere 1990, 226.)

Kenttätyön menetelmät tämän tutkimuksen osalta ovat jakaantuneet seuraaviin luokkiin:

I) Havainnointi jakaantui 1) paikallaan olevaan, jossa havainnoidaan tiettyä aluetta tietyn ajan. Muistiinpanojen teko tässä menetelmässä on helppoa. Havainnointipaikan valitseminen etukäteen helpottaa tilanteeseen valmistautumista. 2) Liikkuvaan havainnointiin, jossa ei niinkään tarkkailla mitään tiettyä aluetta, eikä pyritä saamaan eksaktia tietoa, vaan sen avulla pyritään hahmottamaan kokonaisuuksia. 3) Osallistuvaan havainnointiin, johon tilanteesta riippuen oli mahdollista tai mahdotonta etukäteen valmistautua. Menetelmässä on tarkoitus mennä 'toiseen' ja ymmärtää sen toimintaa, tässä yhdistyvät observointi, analysointi, sekä omakohtainen kokeminen, joka on tärkeää ymmärtämisen kannalta. II) Haastattelut jakaantuvat 1) nauhoitettuihin 2) nauhoittamattomiin ja 3) sähköpostihaastatteluihin. Muutama nauhoittamattomaan haastatteluun päädyin joko informantin vuoksi, jolloin päätös perustui tietoon tai olettamukseen siitä, että hän ei halua nauhoitettua haastattelua, tai siksi ettei käytössäni ollut nauhuria.

Sähköpostihaastattelun etuina on muun muassa se, että menetelmän avulla voidaan tavoittaa yhdellä kertaa laaja ihmisryhmä. Lisäksi se on nopea ja halpa väline. Sähköpostihaastattelun huonona puolena on mainittava haastattelutilanteen poikkeaminen traditionaalisesta; informantilla ja haastateltavalla ei ole näkö- ja kuuloyhteyttä toisiinsa. Inhimillinen läheisyys on yksi humanististen tieteiden tiedonhankintakeino, pelkkä tutkittavan ja tutkijan välinen yhdessä vietetty aika, yhteisessä tilassa voi tuoda paljon informaatiota. III) Keskustelut tai juttelut liittyvät monentyyppisiin tilanteisiin. Oikean termin valinta kuvatessa tätä tiedonhankinnan muotoa on vaikeaa, koska vapaamuotoinen tiedonhankinta, joka kuitenkin on suunniteltua, jakaantuu moniin erilaisiin puheen tyypeihin. Menetelmä eroaa haastatteluista muun muassa siten, että selvää haastattelurunkoa juttelulle ei ole. Joskus se on mahdotontakin, koska on tilanteita, joiden pitää antaa mennä omalla painollaan tutkijan siihen puuttumatta tai sitä millään tavalla ohjaamatta, tällöin menetelmä on hyvin lähellä observointia.

Kenttätyössä saatu informaatio voi olla usein sellaista, jota ei suoraan voi käyttää hyväksi. Siitä voi kuitenkin saada uusia ideoita ja uuden suunnan työn jatkamiselle. Seuraava 30.5.1998 Anna-Mari Vilkunän väitöstilaisuuden jälkeisen kahvitauon aikana tehty lyhyt, mutta tärkeä muistiinpano auttoi osaltaan ymmärtämään yliopiston rituaalielämää.

- - väittelijä kertoi kahvitilaisuudessa tyyliin: kun työ oli luovutettu, en oikein tiennyt mitä tehdä. Vallitsi tyhjyyden tunne päämäärän saavuttamisen jälkeen, tarve seuraavaan haasteeseen. (kenttämuistiinpano 30.5.1998.)

Kaikki tieto on loppujen lopuksi arvokasta, kyse onkin oikeastaan vain siitä, osaako sitä käyttää hyväkseen päämääränsä saavuttamiseksi. Edellä ollut esimerkki auttoi minua ymmärtämään sen, että sellaiset yliopistolaiset, jotka ovat syvälle uppoutuneina omaan työhönsä, voivat olla ikään kuin tuuliajolla toimenkuvan muuttuessa, tutkimuksen valmistuttua tai töiden päätyttyä.

Minun oli mahdollista tehdä kenttätyötä myös virtuaalisesti. Jyväskylän yliopiston erilaiset verkkopalvelut tarjosivat yltäkylläisen informaation lähteen, josta oli mahdollista hakea uutta tietoa tai verrata tietoa kentällä saatuun tietoon.

Lähdekritiikki

Työni ei anna kokonaiskuvaa koko yliopiston käytänteistä. Kuten jo nimestäkin käy ilmi, työ keskittyy Seminaarinmäen kampukselle. Haastatelluista sekä niistä, joiden kanssa keskustelin vapaamuotoisesti, suurin osa opiskeli tai työskenteli niin sanotun vanhan kampuksen alueella.

Muutamia mattilanniemeläisiä ja tourujokelaisia haastattelin myös, mutta heidän osuutensa tässä jäi erittäin pieneksi. Koska työni tavoite oli selvittää Seminaarinmäen olemusta, käytin tourujokelaisilta ja mattilanniemeläisiltä informanteilta saamiani tietoja hyvin yleisluonteisesti. Peilasin heidän näkemyksiään seminaarinmäkeläisten näkemyksiin; pyrin luomaan kokonaiskuvaa tutkittavasta kohteesta katsomalla myös varsinaisen kohteen ohi.

Kun poistuin Ilokivestä (olin ollut haastattelemassa erästä ylioppilaskunnan hallituksen jäsentä), tapasin mäen päällä, Lyhdyn vieressä kaksi tyttöä, joista toinen oli tekemässä jääveistosta. Toinen heistä kertoi kokevansa kampuksen siten, että paikka jossa tuolloin olimme, on kampuksen laitamaa, toinen laita on yo-kirjaston luona. Hän ei mieltänyt Mattilanniemeä kampuksiksi. Toinen tytöistä on opiskellut vuosien ajan JY:ssä. Kysyin häneltä liittyykö hänen tekemänsä jääveistos Alvar Aaltoon, hän sanoi "ehkä", perusteli tätä sillä, että kun on vuosien ajan ollut A:n rakennusten vaikutuspiirissä, vaikuttaa se ajatuksiin ja suhtautumiseen.

(Muistiinpano 17.3.1997.)

Tämä yksi esimerkki kenttätyömuistiinpanoista kuvaa sitä tyyliä, jolla työni eteni alkuvaiheessa; yritin huomioida mahdollisimman paljon tekijöitä, jotka saattaisivat edes vähäiselläkin tavalla olla vaikuttamassa Seminaarinmäen toimintoihin. Keskitetty tiedonhankinta olisi ollut lyhyellä tähtäyksellä tehokkaampaa kuin edellisen tyylinen "kautta rantain" tiedon raapiminen kokoon. Jotta voisi ymmärtää kokonaisuutta, on kuitenkin osattava katsoa myös sen ulkopuolelle ja pohtia sellaisten tekijöiden vaikutusta yliopistoyhteisöön, jotka eivät ole ilmiselviä, mutta joilla todennäköisesti on kuitenkin vaikutusta kokonaisuutta ajatellen. Hahmotellessani Seminaarinmäen kampuksen mahdollista kokonaisuutta, minun piti varmentaa sen aseman mahdollinen olemassaolo myös sellaisilta informanteiltani, jotka eivät pääasiallisesti opiskelleet Seminaarinmäellä, vaan Mattilanniemen ja Tourujoen kampuksilla, josta edellä käyttämäni nimitykset "mattilanniemeläiset" ja "tourujokelaiset" juontuvat. Saadakseen tietoa tietystä kohdealueesta, on tietoja kerättävä myös sen ulkopuolelta; tiedon vertailun vuoksi ja taustan saamiseksi; jotta voisi ymmärtää kokonaisuuden olemuksen..

Seikka, jota haluan korostaa on, että työ käsittelee lähinnä aktiivisten yliopistolaisten käytänteitä kampusalueella. Aktiivisilla seminaarinmäkeläisillä viitataan henkilöihin, jotka ovat sosiaalisesti ja institutionaalisesti aktiivisia. Oman rituaali- ja riittikenttensä muodostavat "passiivisten" yliopistolaisten käytänteet, mutta näihin en voinut tämän tutkimuksen osalta puuttua. Jako "aktiivisiin" ja "passiivisiin" yliopistolaisiin saattaa vaikuttaa väkinäiseltä. Tein jaon kenttätyöhavaintojen perusteella, ja jaolla haluan korostaa erilaisten yliopistolaisten olemassaoloa.

Missä määrin saamiini tuloksiin on vaikuttanut se, että olen ollut tutkimuksen kohteena olevan yliopiston jäsenenä useita vuosia? Todennäköisesti ajattelutapani ja käyttäytymiseni on jossain määrin mukautunut ajan mittaan ympäröivään akateemiseen kenttään. Usein arvostellaan sitä, että jotakin, jonka sisällä on ja elää, jonka tuntee, ei voisi objektiivisesti arvioida. Mutta voiko toisaalta objektiivisesti arvioida sellaista, jota ei ymmärrä? Esimerkiksi yliopiston rakennetta tarkastellessa on erityisen tärkeää tuntee se ja olla siinä mukana, sillä näkyvät puitteet ovat vain fasadi niille lukuisille tapahtumille, jotka ovat taustalla. Näiden piilossa olevien asioiden ymmärtäminen on edellytyksenä kokonaisuuden hahmottamiselle. Ottamalla osaa erilaisiin toimikuntiin, järjestötoimintoihin, kokouksiin, yleensä yliopistoelämän arjen ja juhlan tilanteisiin, pyrin kaivautumaan yhä syvemmälle kohti yliopiston ideaa. Kanssani saatetaan olla eri mieltä siitä, miksen keskittynyt ainoastaan joko opiskelijoiden, tai henkilökunnan tarkasteluun. Yliopiston henkilökunnan akateemiseen elämään minun piti pureutua lähinnä toisen käden tietojen, esimerkiksi haastattelujen avulla. Tähän löytyy luonnollinen selitys. Yliopistollinen statukseni gradua tehdessä on opiskelijan, joten minun oli vaikea päästä mukaan sellaisiin tilaisuuksiin, joihin monilla henkilökunnan edustajilla oli mahdollisuus päästä mukaan.

Kenttätöyt takaavat kulttuuriantropologian empiirisyyden, mutta onko mahdollista muokata kenttätöystä saatu informaatio sellaiseen kirjalliseen asuun, jossa se vastaisi todellisuutta tavalla jolla sen pitäisi sitä vastata? (Tapaninen 1997, 118). Tutkimukseen liittyy paljon tulkintaa, mutta se ei kuitenkaan pohjautu intuitiivisille oletuksille, vaan aineiston analysoinnille, mieltämiselle ja näiden analysoitujen osien yhdistämiselle, sekä asioiden merkityksellistämiseksi (Suojanen 1997, 155). Olen havainnoinut ihmisten käyttäytymistä, käynyt keskusteluita heidän kanssaan ja vain pientä osaa heistä olen voinut haastatella. Haastattelujen, keskustelujen, havaintojen ja virtuaalisen tiedonhankinnan sekä teoriakirjallisuuden perusteella olen luonut työssä näkyvät teoriat, oletukset, kysymykset ja väittämät. Tutkimukseni tulokset perustuvat edellä mainittujen pohjalta tekemiini analyyseihin. On muistettava myös se seikka, että on tilanteita ja hetkiä joihin tutkija osallistuu, mutta niitä ei voida tallentaa ja sitten uudelleen esittää edes moderneimmilla välineillä, vaan tärkeimpänä välineenä tässä prosessissa on tuotettu teksti.

2. TUTKIJAN TOISEUS

Työni edustaa eurooppalaisen etnologian värittämää kulttuuriantropologiaa, jossa tarkastelen tiettyä paikallista kulttuuria, rituaaleja ja riittejä, jotka eivät kuulu perinteisiin kulttuuriantropologisiin 'toisiin'. Tutkittaessa lähikulttuuria, tai 'oman' kulttuuria, voi löytää 'toisen', ei siis tarvitse matkata maailman ääriin tämän löytääkseen 'toisen' kentän. (Söderholm 1997, 109-110; Siikala 1997, 46; E-22.)

Yliopiston organisaatiota ja sen ihmisiä tutkittaessa joutuu vääjäämättä jossain vaiheessa tilanteeseen, jolloin huomaa olevansa tutuissa tilanteissa toisena, jopa tuttujen ihmisten parissa toisena, ja vain sen vuoksi, että tutkii heitä.

Perinteisesti toinen on ollut tutkittava, mutta minä haluan käsitellä tutkijaa toisena. Kun ryhtyy miettimään tätä aina ajankohtaista toiseuden olemusta, voi huomata että toiseus määrittyy monin eri tavoin ja sitä on määrittämässä ainakin kolme eri tahoja: 1) tutkijan itse tai hänen edustamansa paradigman “ilmapiiri”, toiset tutkijat ja 2) tutkittavat ja 3) molemmat yhteistoiminnallisesti).

Tutkijan toiseus on riippakivi ja siunaus samassa paketissa, olla ulkopuolisena vieraassa ympäristössä, joskus vieraana itselleenkin, ulkopuolinen voi olla myös 'omassa' ympäristössään. Tutkija on aina 'toinen', riippumatta siitä, ketä hän haastattelee. Kenttätyötä harjoittava tutkija lienee aina toinen, riippumatta siitä kenen parissa hän työtään tekee. Usein sanotaan, että haastattelun tulisi olla kaksisuuntaista kommunikointia haastattelijan ja haastateltavan välillä, jolloin informaation suunta on haastateltava -> haastattelija. Tällöin voi kuitenkin käydä niin, että tutkija ikään kuin menettää otteensa tutkittavaan asiaan ja tutkimustilanteesta tulee vain jutustelua (saks. plaudern, engl. small talk). Tällä en tarkoita sitä, etteikö jutustellen ja tiedon virratessa molempiin suuntiin voisi tehdä tutkimusta ja oppia uusia asioita, vaan halusin pohtia tilannetta, jossa vahva toiseus voi olla hyvä asia tutkimuksen ohjaamisen kannalta.

Mielestäni on jossain määrin oikeutettua, että tutkijalla on tietty valta suhteessa tutkittavaan. Tällä en tarkoita toisen ihmisen kontrollointia omien mielihalujen mukaan, vaan valta tässä tapauksessa tarkoittaa haastattelun hienovaraista ohjaamista sille suunnalle, josta on oletettavaa löytää tarvittavia vastauksia. Pohdintojeni mukaan on olemassa kolmea erilaista suhtautumista toiseuteen (tutkijan, tutkimuksen ja tieteen kannalta), joka voi olla edullista tai haitallista.

1) Alistuminen toisena olemiseen, tutkimus kärsii 'alemmuudentuntoisesta' tutkijasta 2) toiseuden korostaminen, tutkija asettaa itsensä jalustalle, tutkittavien yläpuolelle 3) toiseuden sisäistäminen ja tiedostaminen, jolloin tutkija myöntää olevansa tutkija ja osin muukalainen, kuitenkin tuntien kuuluvansa tutkittavaan ryhmään/yhteisöön/tms. toimien kuitenkin osin erin tavoin kuin yhteisön varsinaiset jäsenet tekemällä tiedettä heistä.

Tutkimuseettisesti (suhteessa tutkittavaan) ei nähdäkseni ole arveluttavaa, mikäli tutkija on alistunut tai tiedostaa oman toiseutensa, tutkittava tällöin ei kärsi tutkijan toimien vuoksi. Toiseuteen alistumiseen liittyy pelko omasta toiseudesta; kun tutkii sellaista ihmisryhmää, johon itse kuuluu, saattaa olla pelkotiloja siitä, miten muut suhteutuvat tutkijaan, joka on “oma toinen”. Tällaisessa tilanteessa tutkimus kärsii; kun tutkija alistuu toiseuteen ja toisena olemiseen, hänen observointinsa lähtee “alhaalta ylös”, jolloin on vaara, että tutkittava toimii tutkimuksen auktoriteettina.

Jos tutkija korostaa omaa toiseuttaan, on vaarana se, että hän asettaa itsensä toiseutensa kautta tutkittavien yläpuolelle. Esimerkiksi siirtomaavaltojen suorittamat (kulttuuri)antropologiset tutkimukset natiivien parissa ovat esimerkkinä tästä: tutkija ryhmineen on aineistoa keräävä tieteellinen kone, jolla on päämäärä: tieteen tekeminen ja tulosten saaminen käyttämällä tutkittavia ihmisiä välineinä tämän päämäärän saavuttamiseksi, jolloin ei niinkään tutkita toiseutta, vaan ollaan itse toisia, tutkittavien toisten yläpuolella.

Kun tutkija on sisäistänyt olevansa tutkija, hän on ymmärtänyt sen, että aina kun tutkitaan ihmisiä ja heidän yhteisöjään, tutkija on aina toinen ja urkkija (mikäli hän tutkii toista tutkijaa, lienee kysymyksessä kanssatoista tutkiva toinen). Toiseuden sisäistämisen kautta nousee kunnioitus ihmistä kohtaa; kun tieteen tekijä huomaa olevansa “ samassa veneessä” kuin tutkittavat, hän voi ymmärtää heitä paremmin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita tutkijan sulautumista natiiviksi, pääasiassa sen takia, että hänellä on tutkijan koulutus ja tätä kautta ehkä jossain määrin jopa alitajuntaan mennyt tutkijanvietti ja tutkijan menetelmät. Emic ja etic totuuksia ei voi erottaa kaikissa tapauksissa toisistaan, ideaalitulanteessa ne ovat yksi ja sama. Toiseuden tiedostaminen edellyttää nöyryyttä tutkittavien kanssa työskennellessä, joka ei tarkoita nöyristelyä ja alistumista, vaan oppimista toiselta.

Good informants are people who you can talk to easily, who understand the information you need, and who are glad to give it to you or get it for you. -- Some anthropologists disagree with this approach, but I think it's just fine. In some cases you want to just listen. But when you run into a really great informant, I see no reason to hold back. Teach the informant about the analytic categories you're developing and ask whether the categories are correct. If you let yourself become a student, really good informants will educate you. (Bernard 1994, 166.)

II - TERMINOLOGIA

Kulttuuriantropologisessa ja etnologisessa kirjallisuudessa termien rituaali ja riitti käyttö ei ole vakiintunut. Termien määrittelyt ovat usein paradigma-, mutta myös tekijäsidonnaisia. Kun havainnoidaan näiden kahden termin käyttöä ja laajuutta, huomataan että 'rituaalia' käytetään huomattavasti enemmän kuin 'riittiä'. Termejä käytetään hyvin vapaamuotoisesti ja ristiriitaisesti. Puhemielessä kuulee käytettävän termejä rituaali ja riitti toistensa synonyymeinä. Myös tieteellisissä yhteyksissä määritelmässä termit rinnastetaan joskus toisiinsa:

Riitti eli rituaali on antropologisessa kirjallisuudessa yleistermi, jolla tarkoitetaan kulttuurisesti kaavoittunutta toimintaa, joka tietoisesti seuraa tai rikkoo jotain sosiaalisesti sovittua sääntöä
(Kamppinen 1994, 83-84).

Vaikka en tutkimuksessa käytäkään termejä toistensa synonyymeina, olen samaa mieltä siitä, että rituaalit ja riitit ovat kaavoittunutta toimintaa. Kaavoittunut toiminta jakaantuu yhteisölliseen ja yksilölliseen. Toinen merkille pantava seikka on se, että vielä nykyäänkin termeille annetaan vanhakantaisia merkityssisältöjä, jolloin mm. rituaalien ja riittien merkityssisällöt liitetään ainoastaan erilaisiin uskonnollisiin käytänteisiin.

--Formal behaviour prescribed for occasions not given over to technological routine that have reference to beliefs in mystical beings or powers -- (E-21). (kts. lisäksi esim. Duncan 1969, 29-31)

Työssäni esitän rituaalien ja riittien olemuksen "ei-sakraalin" puolen, joka liittyy hyvin läheisesti yliopiston jokapäiväiseen arkeen ja sen aherruksen lomaan sijoittuviin erilaisiin juhlan tilaisuuksiin.

Van Gennepin (1992[1960], 3-4) sanat antavat työlleni ja valitsemalleni rituaalien ja riittien käsittelylle tukea. Hänen inspiroimanaan lähdin muovaamaan omaa määritelmäni riitteille ja rituaaleille:

Thus we encounter a wide degree of general similarity among ceremonies of birth, childhood, social puberty, betrothal, marriage, pregnancy, fatherhood, initiation into religious societies, and funeral. In this respect, man's life resembles nature, from which neither the individual nor the society stands independent. The universe itself is governed by a periodicity which has repercussion on human life, with stages and transitions, movements forward, and periods of relative inactivity. - All these rites should, it seems to me, be grouped together, though all the details of the proposed theme scheme cannot be worked out as yet. The study of ritual has made great progress in recent

years, but we are still far from knowing either the function or the manner of operation of every single rite, and we lack the knowledge necessary to construct a definitive classification of rites. The first step toward the development of such a classification was a separation of rites into two kinds, sympathetic and contagious.

Van Gennepin tutkimus siirtymäriiteistä keskittyy sellaisiin kaavamaisiin käytänteisiin, jotka tapahtuvat yksilötasolla. Tässä on yksi syy, miksi erottelen riitit rituaaleista. Van Gennep, monien muiden tavoin, määrittelee riitit rituaalien alaisiksi; rituaalit muodostuvat riiteistä. Tutkimukseni lähestyy termejä ja niiden merkityssisältöä, sekä niiden käytäntöä hieman eri suunnasta, tosin samoin peruseriaattein. Van Gennep totesi, että yksilöä ja yhteiskuntaa on mahdotonta erottaa toisistaan. Samoin yliopistollisia toimijoita ja yliopistoa kokonaisuutena mahdotonta erottaa toisistaan. Sen sijaan on mahdollista erottaa toisistaan yhteisölliset ja yksilölliset toimintatavat, ja niiden piirteet. Esimerkiksi statuksen muuttaminen koskettaa yksilö- ja yhteisötasoa samaan aikaan. Siksi onkin syytä puhua samasta asiasta kahdella eri termillä, riippuen näkökulmasta. Kun tarkastellaan siirtymän prosesseja ja sen merkitystä yksilölle, käytetään termiä siirtymäriitti. Kun siirtymää tarkastellaan yhteisön tasolta käsin, käytetään termiä siirtymärituaali.

Ennen määrittelyn aloittamista haluan selittää sitä prosessia, joka johti tekemääni jakoon rituaalien ja riittien välillä. Ihmisyksilöt muodostavat yhteisöjä. Tavoitteenani onkin tehdä selväksi se seikka, että vaikka ihmiset ovat yksilökäyttäytymisensä kautta muovaamassa sitä yhteisöä, jossa he toimivat, on yksilökäyttäytyminen alisteista sosiaaliselle käyttäytymiselle ja erilaisille normistoille. Miksi näin tapahtuu? Yksilö muokkaa omaa käyttäytymistään mm. välttääkseen erimielisyyksiä toisten ihmisten kanssa ja voidakseen toimia yhteisönsä jäsenenä. Yhteisöllinen toiminta rakentuu yksilöiden välisestä yhteistyöstä ja sitä on ohjaamassa erilaiset normit ja säännöt. Yhteisöllisen toiminnan ilmiönä on erilaiset ihmisten käyttäytymispiirteet, jotka ovat usein näytelmällisiä.

Sosiaalinen käyttäytyminen eroaa yksilökäyttäytymisestä. Syyt sosiaaliselle käyttäytymiselle löytyvät siitä sosiaalisesta kontekstista, jossa ihminen toimii. Usein sosiaalinen käyttäytyminen on näyttelemistä muiden ehdoilla. On monia syitä siihen, miksi ihmiset käyttäytyvät sosiaalisen kontekstin mukaisesti. Yhtenä syynä on se, että yleensä ihmiset eivät halua poiketa totutuista ja hyväksi koetuista toimintamalleista, joiden avulla yhteistoiminta muiden kanssa tulee mahdolliseksi.

Sosiaalinen käyttäytyminen ei ole aina vapaaehtoista. Useimmiten yksilön ruumis alistuu sosiaalisen vallan alle, tai se alistetaan. Yksilökäyttäytyminen on alisteista sosiaaliselle käyttäytymiselle; monissa sosiaalisissa tilanteissa yksilö on enemmän esimerkiksi tietyn yhteisön osa kuin yksilö, joka voisi toimia yksilöllisten mieltymystensä mukaisesti. Sosiaalinen käyttäytyminen on osa vallan diskurssia, jolla aktualisoidaan yliopistollista käsikirjoitusta.

Sosiaalinen käyttäytyminen voi olla vapaaehtoista tai sitten omista haluista (tavoitteista) riippumatonta, mutta joka tapauksessa se on näyttelemistä tiettyjen odotusten mukaisesti. On tilanteita, jolloin pitää näytellä odotusten mukaisesti; useissa virallisissa juhlissa on paitsi pukeuduttava, myös käyttädyttävä tietyllä tavalla. Tällaisissa tapauksissa käyttäytymistä pyritään kontrolloimaan mm. kirjallisin ohjein, jolloin tilanteen ohjeistus on muodollinen.

Toisaalta on tilanteita, jolloin sosiaalinen konteksti itsessään luo pohjan näytelmälle. Syyt käytökseen ja näytelmällisyyteen löytyvät ihmisryhmästä ja niistä tavoista, joiden avulla on totuttu tulemaan toimeen muiden kanssa. Monissa arkipäivän tilanteissa korostuvat ihmisten tuntemisen ja usein myös tilannekohtaisten muutosten tuntemisen tärkeys. Kun tuntee sen sosiaalisen kontekstin jossa näyttelee, on mahdollisuus onnistuneeseen roolinsuorituksen läpivientiin suurempi, kuin jos kontekstia ei tuntisi. Sosiaaliset tilanteet ovat usein rutiinimaisia. (Nykysuomen sanakirja 1978: "Rutiini" = tottumuksen avulla saavutettu taitavuus - - Vanhan näyttelijän rutiini - - Erinomaisella r:lla kapteeni tutustutti laivan matkustajat toisiinsa).

Yksilökäyttäytyminen eroaa sosiaalisesta käyttäytymisestä. Yksilöllinen käyttäytyminen voi sosiaalisen käyttäytymisen tavoin voi olla rutiinimaista toimintaa. Yksilökäyttäytyminen ei ole samalla tavalla ulkoa päin ohjattu, kuin on yksilön sosiaalinen käyttäytyminen (ja sosiaalisessa kontekstissa näyttelevä ruumis). Yksilökäyttäytymiseen ja riitteihin ei liity pakkoa.

Yksilökäyttäytymisellä ihminen pyrkii tasapainottamaan oman itsen ja ympäristön välistä epätasapainoa. Sosiaalinen valta aktualisoituu yksilöissä, koska makrotaso on olemassa vain ihmisten muodostamana kokonaisuutena. Organisaation toiminta ei olisi mahdollista, ellei rituaaleja onnistuneesti käyttämällä voitaisi vaikuttaa yksilön riittien tasoon. Ruumis on väline, jonka avulla yksilö toimii sosiaalisessa kontekstissa. Yksilön ruumis on myös sosiaalisen vallan väline ja samalla se on tuote, jota yksilö pyrkii markkinoimaan mahdollisimman tuottavasti. Yksilökäyttäytyminen on viime kädessä ruumiin kunnon ylläpitämistä, jotta se voisi toimia moitteettomasti muiden ruumiiden kanssa, ja jotta sen myyntiarvo olisi mahdollisimman korkea. (Oksala 1997, 169-170.)

Viime kädessä termien rituaali ja riitti välinen ero on muodostunut kenttätyöohavainnoista (ja niiden yhdistämisestä teoriakirjallisuuteen). Ihmiset muuttavat käyttäytymistään tilanteesta ja sen sosiaalisuuden asteesta riippuen.

3. RITUAALI

Rituaalit syntyvät yliopiston normistoista ja organisaation rakenteista. Kuten Mary Douglas on todennut normistot näytellään rituaalien muodossa. Symboliikka liittyy näyttelemiseen olennaisena osana. Rituaalit ovat osa sosiaalisen ja julkisen kentän kommunikaatiota, ne ovat osa yliopistonäytelmän dialogeja.

As a social animal, man is a ritual animal. If ritual is suppressed in one form it crops up in others, more strongly the more intense the social interaction. Without the letters of condolence, telegrams of congratulations and even occasional postcards, the friendship of a separated friend is not a social reality. - - Social rituals create a reality which would be nothing without them. It is not too much to say that ritual is more to society than words are to thought. For it is very possible to know something and then find words for it. But it is impossible to have social relations without symbolic acts. (Douglas 1966, 63.)

Sosiaalisuus ja symbolinen näytteleminen vahvistavat ihmisten välisiä suhteita ja yhteisöllisyyttä. Sosiaalinen verkosto koostuu viime kädessä vain näistä symbolisista huomionosoituksista kanssaihmisille. Munn (1973, 581) korostaa myös rituaalien keskeistä asemaa sosiaalisessa ja symbolisessa kanssakäymisessä.

I define ritual as a generalized medium of social interaction in which the vehicles for constructiong messages are iconic symbols (acts, words, or things) that convert the load of significance or complex sociocultural meanings embedded in and generated by the ongoing processes of social existence into a communication currency. Ja jatkaa (585): Ritual is envisaged as a meta-social form, a kind of projective system capable of converting social sentiments and values into communications that can "circulate" them into social action outside the spesific contexts within which they are generated.

Rituaalinen käytös on toistuvaa ja stereotyyppistä:

Termillä voidaan tarkoittaa - - kaavamaista käyttäytymistä, rituaalia rutiinin merkityksessä. (Jargon , 124).

Ritual behaviors, often performed in repetitive and stereotyped ways - - (Crapo 1993, 246).

Rituaalit ovat toistuvia käytänteitä, joita suoritetaan usein erityisissä paikoissa. Monet juhlatilanteet on sijoitettu tiettyyn sille varattuun tilaan, esimerkiksi juhlasaliin. Rituaaleihin kuuluu myös suunnitelmallisuus; ne eivät ole spontaaneja reaktioita tapahtumiin.

A ritual is a stereotyped sequence of activities involving gestures, words, and objects. performing in a sequestered place - - (Turner 1977, 183).

Moniin yliopistollisiin rituaaleihin kuuluu muodollisuus. Monet viralliset juhlat ovat esimerkkejä pitkälle viedystä muodollisuudesta; käyttäytymistä pukeutumista ohjataan säännöin.

- - anthropologists use "ritual" to denote any activity with a high degree of formality - - (Barfield 1997, 410).

Muodollisuuteen liittyy yhteisöllisyys; rituaalit ovat yhteisöllisiä toimintamuotoja. Ihmisiä yhdistävät ja myös velvoittavat tietyt julkilausutut tai julkilausumattomat säännöt, joiden mukaan osallistujien edellytetään toimivan. Rituaalit eivät ole välttämättä yksipäämääräisiä, koska samaan aikaan tietty rituaali voi ohjata tiettyjä yksilöitä pois ja toisia ikään kuin takaisin organisaatioon. Näiden lisäksi on olemassa erilaisia ylläpidollisia rituaaleja ja riittejä, joiden avulla ylläpidetään organisaation tai yksilön toimintoja. Sama rituaali voi merkitä yksilötasolla useita erilaisia asioita. Jokin rituaali voi mielikuvatasolla initioida yksilön tiettyyn yhteisöön, toiselle sama rituaalitalanne voi merkitä separaatiota yhteisöstä, jonka sisällä rituaali tapahtuu. Näin on esimerkiksi promootiossa, jossa toiset initioidaan lähemmäs yliopistoyhteisön sydäntä, toisille se voi merkitä mahdollisesti viimeistä yliopistollista kokemusta.

Rituaalit liikkuvat monilla eri tasoilla samaan aikaan. Ne ovat toiminnoiltaan monimuotoisia ja niissä on havaittavissa selviä erityyppisiä toiminnallisia jaksoja. Toiminta ei keskity vain yhteen, vaan useampaan toimintakokonaisuuteen, jolloin ennen varsinaista aktia (esimerkiksi virallinen kokous) on valmistelevia toimenpiteitä ja sen jälkeen jälkitoimenpiteitä.

Rituaalien primäärifunktio voi olla joskus hyvin epäselvä ja ne voivat olla näennäisesti "tarpeettomia".

Rituaalit ovat kollektiivisia toimintoja, jotka teknisessä mielessä ovat tarpeettomia jonkin päämäärän saavuttamiseksi, mutta joita joissakin kulttuureissa pidetään sosiaalisesti välttämättöminä ja siksi noudatetaan niiden itsensä vuoksi. (Hofstede 1993, 25).

Yliopistollisessa kontekstissa voi usein pohtia sitä, mikä on jonkin rituaalin tarkoitus. Aina niillä ei ole selvää tarkoitusta. On myös “hyödyttömiä” rituaaleja. Useat rituaalit juontavat juurensa ihmiskunnan historiaan, josta myös useat yliopistolliset rituaalit ovat peräisin. Monet yliopistolliset sosiaalisen käyttäytymisen muodot pohjautuvat esimerkiksi vanhoihin kultaperinteisiin ja niiden käytänteisiin. Paluu “myyttisen esiikaan” tapahtuu useissa yliopistollisissa rituaaleissa tietyllä tavalla, joskaan ei välttämättä tiedostetulla tasolla, mikä voi johtua siitä, etteivät rituaaliin osallistuvat tunne tietyn käytänteen historiaa. Tällöin rituaali voi olla “hyödytön”; se ei palvele alkuperäistä päämääräänsä, ja sitä voivat näytellä sellaiset ihmiset, jotka eivät tunne ilmiön historiaa ja sen merkitystä.

Joidenkin rituaalien funktio liittyy yksilötasoon; yliopistollinen makrotaso pyrkii tavalla tai toisella tukahduttamaan liiallisen mikrotason näkymisen. Erilaisten normistojen kautta rajoitetaan sellaista ihmisten yksilökäyttäytymistä, joka voisi estää organisaation toiminnan. Rituaalit ovat osa yliopiston toimintaa ylläpitävän näytelmän akateemista käsikirjoitusta ja ne ovat laajan skaalan toimintaa, josta näkyvä kokonaisuus rakentuu.

4. RIITTI

Riitit ovat yliopistollisia monologeja. Sosiaalista kenttää tarkastellessa riitit ovat rituaalien “alapuolella” monellakin eri tavalla. Koska yliopistollinen elämä on pitkälle hierarkisoitunutta ja normatiivista, riitit ovat rituaalien “alla” ja toimivat pitkälti näiden varjossa, ja usein erilaiset monologit eivät saakaan samanlaista julkista ja näkyvää asemaa kuin rituaalien käytänteet. Van Gennepin (1992[1960]) esittelemät siirtymäriitit liittyvät erilaisiin yksilöllisiin virstanpylväisiin:

Rites of passage: The ceremonies that mark the passing of an individual from one social status to another, such as birth attaining adulthood, marriage and death (Davies 1972, 157).

Yliopistolliset riitit, kuten syömisen ja juomisen riitit, eivät ole suoraan verrattavissa esimerkiksi syntymään tai kuolemaan ja niiden riitteihin, mutta niilläkin on selvä yksilöllinen painoarvo.

rites of passage - - are the ways in which human beings indicate transformation from one social status to the next, or the passage of calendar time. - - include irregular private ceremonies commemorating personal milestones such as birth, maturity - - .(Barfield 1997, 409-410; kts. myös Crapo 1993, 137.)

Riitteissä toiminta tapahtuu yksilötasolla. Niiden avulla yksittäinen ihminen purkaa tuntojaan ja pyrkii selviytymään arjen erilaisista ongelmista ja vaatimuksista henkilökohtaisin keinoin. Riitit eivät varsinaisesti ole osa akateemista käsikirjoitusta, mutta yksilöllinen toiminta mukautetaan yhteisöllisiin vaatimuksiin. Riitit ovat akateemisen käsikirjoituksen sivujuonia - makrotason heijastumia mikrotasolla; niitä ohjaaja (auktoriteetti-status) ei voi samalla tavalla suoraan ohjata kuin erilaisia rituaaleja. Riitit ovat yksilösuorituksia yliopistollisessa rituaalinäytelmässä ja ne ovat usein spontaaneja ja suunnittelemattomia.

Lauri Honko ja Juha Pentikäinen (1975, 87) ovat myös korostaneet riittien osallisuutta yksilön elämässä:

Useimmissa kulttuureissa ihmisen asu on statussymboli, joka paljastaa hänen sosiaalisen asemansa. Esimerkiksi tukkalaite miltei poikkeuksetta kaikissa yhteisöissä osoittaa sukupuolten välisen eron - - Tukkalaite saattaa vaihtua saman ihmisen elämässä monta kertaa ihmisen vaihtaessa statusta. Yleinen tapa on letittää neidon tukka avioliittoa solmittaessa. Koristelulla on riittifunktio. Ja valmennus jatkuu puhtaasti emotionaalisella tasolla: kodin ja miehelän vastakohta on kuin valkoisen ja mustan. Näin varoitetaan liiallisesta optimismista ja ennakoidaan miniän kovaa osaa, ettei uusi elämä heti alkuun muodostuisi pettymykseksi.

Esimerkistä nousee esille riittien yhteys emotionaalisuuteen; riittien toiminta pohjautuu yksilön tunteisiin. Riitteihin ei liity samanlaista ulkoista pakkoa kuin rituaaleihin.

John Friedl (1976, 311) tekee mielenkiintoisen rinnastuksen van Gennepin siirtymäriitteihin tarkastellessaan shamanistisia "matkoja":

Vision quest: - - a rite of passage, found among many groups - - . An individual in isolation seeks the support of a spirit during a hallucinatory vision - -

Muutamit yliopistolliset riitit ovat tietysti mielessä shamanistisia matkoja, joihin liittyy ruuan tai juoman nautinta. Yliopistollisiin riitteihin ei kuitenkaan (useimmiten) liity suuria määriä huumaavia aineita ja niiden aineyhdisteetkin ovat useimmiten varsin mietoja. Esimerkiksi kahvihetki on usein edellä mainitun kaltainen "matka" pois arjesta. Tällaisia riittejä voisi kutsua "viihtyisyysriiteiksi". Niiden funktio on mielihyvän tuominen yksilölle.

Ihmisten arkielämään liittyy paljon erilaisia tapoja tehdä asioita. Tällöin hän on muodostanut itselleen oikean käyttäytymistavan, jonka avulla hän ylläpitää omaa itseään ja toimintakykyään. Aivan kuten yliopiston organisaatiossa ilmenee erilaisia ylläpidollisia rituaaleja, mikrotasolla toimintakyvyn ylläpito liittyy ylläpitoriihteihin. Riitit lujittavat toimijan minää, inkorporoi yksilön omaan kokemusmaailmaansa, sekä niiden avulla voidaan tasapainottaa organisaation vaatimusten ja omien odotusten välille syntyneitä ristiriitaa.

Sosiaalinen ja organisatorinen valta on keskittynyt yhteisö- ja rituaalitasoille, mutta vallan käyttäjätkin itsessään ovat yksilöitä. He ovat sellaisia, jotka kenties muita paremmin ovat pystyneet omaksumaan sosiaalisen näytelmän keinot ja saavuttaneet aseman sosiaalisessa kentässä. Kuten jo valitsemistani esimerkeistäkin käy ilmi, oma asenteeni ja lähestymistapani riitteihin on funktionalistinen. Keskeisintä niissä minun tulkintojeni mukaan ovat toiminnot, jotka ovat lähtöisin ihmisestä, ei organisaatiosta.

Riitit ovat ihmisten henkilökohtaisia arkipäivän selviytymisen välineitä. Jokin aika sitten näin televisiossa ohjelman, jossa käsiteltiin unihäiriöitä ja ongelman ratkaisuksi esitettiin mm. erilaisia nukkumaanmenoon liittyviä valmistelevia toimenpiteitä, sellaisia kaavamaisia käyttäytymismalleja, joiden tietää olevan itselleen hyväksi unensaamiseksi. Riitit ovat yksilöllisiä toimintamuotoja, jotka ovat voineet saada vaikutteita rituaaleista (koska makrotaso vaikuttaa aina mikrotasoon ja toisin päin). Riittien olemukseen kuuluu kuitenkin niiden rutiinimaisuus, johon liittyy oman edun tavoittelu ainakin henkisellä tasolla.

Riitit ja rituaalit ovat ihmisen kehittämiä selviytymiskeinoja. **1) Rituaali** on systeemilähtöinen ja jossain määrin myös historialähtöinen, jolloin ilmiötä tarkastellaan organisaatiosta ja sen tarpeista käsin. Sillä on usein julkilausutut keinot, joilla tiettyjä toimintoja toteutetaan. Rituaalit edustavat ja edistävät yhteisöllisiä arvoja. Yhteisöllinen toiminta itsessään representoi yhteisöä yksilölle (vrt. Strathern 1993, 45). **2) Riitti** on ihmis-, tilanne- ja tunnelähtöinen ja se jakaantuu **a)** henkisiin (esim. sosiaalinen murrosikä) ja **b)** fyysisiin (vrt. biologinen murrosikä) tarpeisiin, niiden toteuttaminen on enemmän yksilöllinen teko kuin rituaalien toteuttaminen, joka on lähinnä sosiaalinen teko.

Rituaali	-	Julkinen, puhe, musiikki, näyttävyys
Riitti	-	Yksityinen, hiljaisuus, näkymättömyys

On pohtimisen arvoinen asia, tapahtuuko rituaalien sisällä riittejä, eli jättävätkö rituaalien normistot ja muut säännöt tilaa riiteille, yksilölliselle käytökselle? Kahtiajakoon liittyy muutamia huomioarvoisia seikkoja. Riittien mikrotaso ja niiden ei-ohjeellisuus ei kuitenkaan sulje pois sitä seikkaa, että rituaalit ja makrotaso eivät vaikuttaisi riitteihin ja niiden muotoihin, siihen kuinka ja miksi yksilökäyttäytyminen muuttuu. Rituaalien julkistetut ja usein myös tunnetut säännöt vaikuttavat mikrotason riittien ei-julkistettuun ja yksityiseen olemukseen - tämän vuoksi on mahdotonta vetää selvää rajaa rituaalien ja riittien välille. On selvää, että yliopistokulttuurin makrotaso vaikuttaa mikrotasoon, siihen joka loppujen lopuksi luo yliopistokulttuurin. Vastaavasti mikrotason riiteistä nousee makrotason rituaalit, joten nämä kaksi tasoa ovat jatkuvassa interaktiivisessa suhteessa toisiinsa.

Tietty kulttuuri- tai käyttäytymispiirteet lävistävät ja yhdistävät yliopistollisen mikro- ja makrotason. Yksi esimerkki tällaisista on kahvi ja siihen liittyvät käytänteet. Kahvin asemaa erilaisissa sosiaalisissa yhteyksissä on tutkittu paljon, siihen on syytäkin, sillä se kuuluu useiden erilaisten kulttuurikenttien rituaali- ja riittirepertuaariin. Toisena esimerkkinä eri tasojen yhdistymisestä on syömistilanne; siinä voivat yhdistyä yksilökäyttäytyminen (nälän poistaminen) sekä sosiaalinen käyttäytyminen, jonka avulla hoidetaan sosiaalisia suhteita, jolloin syömistilanne voidaan nimetä esimerkiksi "lounastapaamiseksi". Tällainen tilanne voi ruokkia samalla niin yksilön ruumista, kuin sosiaalista hyvinvointiakin.

Erilaiset viralliset rituaalitalanteet voivat yksilötasolla olla merkityssisällöltään hyvin erilaisia, kun havainnoidaan samaan aikaan tilanteen eri tasoja. Otan esimerkiksi promootioperinteen, jossa vihitään muun muassa perustason opiskelijoita maistereiksi, jolloin yhden tyyppinen opiskelu on päätösvaiheessaan. Toiselle tilanne tämä sama tilanne voi merkitä yliopistoruopeaman loppumista - ainakin toistaiseksi, toiselle se voi merkitä sen jatkumista, muodossa tai toisessa.

Organisaatiotasolla tämä on siirtymärituaali, ja sen näkökulmasta katsottuna siirtyjiä on useita, ja keskeisenä tekijänä tällä tasolla on organisatorinen toiminta ja aktoreiden liikkuminen tällä tasolla, ei heidän liikkumisensa yksilötasolla. Kuten elämän erilaisilla tilanteilla yleensäkin, myös rituaaleilla ja riiteillä on kaksoismerkitys: tietty tilanne merkitsee samaan aikaan eri asioita yksilölle ja yhteisölle, olkoonpa kyse sitten rituaalin ja sen vaikutuksista yksilöön, tai yksilöriitin vaikutuksesta yhteisön tai organisaation rituaalitasoon.

Rituaalien ja riittien toteuttaminen käytännössä eroa selvästi toisistaan; rituaalit näytellään toisille ihmisille ja riitit "näytellään" vain itselle. Molemmilla näyttelemisen lajeilla on kuitenkin samantyyppinen päämäärä; toiminnan jatkuvuuden turvaaminen.

III - NÄYTELMÄ SEMINAARINMÄELLÄ:

Rituaalit ja riitit käytännössä

Ennen rituaalien ja riittien esittelyä yliopistollisessa elämässä, on syytä tarkastella niiden funktioita, sitä kuinka niitä opitaan, rituaalien suhdetta normatiivisuuteen, sekä ajan vaikutusta rituaaleihin ja riitteihin.

Funktiot

Turner (1969) toteaa melko funktionalisesti rituaalien toimivan **1)** kriisitilanteiden laukaisijoina. Niiden keskeisenä tehtävänä on auttaa ylittämään kriisitilanteita muuttamalla tilannetta ja organisoimalla yhteisöä uudella tavalla. Ne **2)** toimivat symbolisena koosteena **3)** välittävät informaatiota tärkeistä arvoista ja niiden hierarkiasta **4)** muodostavat tavoitteiden ja keinojen järjestelmän **5)** ovat erilaisten sosiaalisten asemien ja statusten vuorovaikutusten tulosta. Edellisten lisäksi voi todeta, että rituaalit myös **6)** estävät kriisitilanteisiin joutumista.

Arnold van Gennep (1992[1960]) esittää, että riitit ovat tarvelähtöisiä tai pitänee sanoa tarvealkuisia. Erilaiset toimintamuodot ovat syntyneet, koska niille on sosiaalinen tai henkilökohtainen tilaus ja niiden avulla voidaan ratkaista henkilökohtaiseen tai sosiaaliseen elämään liittyviä ongelmia. Myös ylikuormituksen kanssa niiden kanssa on kommunikoitu ja kommunikoidaan yhä. "Lévi-Straussimaisesti" voi todeta, että rituaalit ja riitit ovat luonteeltaan kulttuurisidonnaisia prosesseja, joiden avulla ihminen järjestää ja tekee ympäröivästä todellisuudesta ymmärrettävän.

Jokapäiväisessä yliopistollisessa elämässä on nähtävissä lukuisia rituaaleja ja riittejä, erilaisia toistuvia ihmisten käyttäytymis- ja toimintatapoja, joiden päällimmäisenä tarkoituksena on auttaa ihmisiä tulemaan toimeen toisten ja itsensä kanssa. Niiden avulla tietyn yhteisön ihmiset voivat saada samanlaiset käyttäytymisen viitekehykset. Yliopistollisten rituaalien avulla yhteisö eheyttää omia rivejään ja vahvistaa sosiaalisia suhteita.

Oppiminen

Rituaalit ja riitit muodostavat mutkikkaan lausuttujen, lausumattomien, kirjoitettujen ja kirjoittamattomien säännösten kokonaisuuden, joiden oppiminen voi olla hyvin aikaa vievä ja epäselväkin prosessi. Niiden käytänteet opitaan mitä suuremmassa määrin kanssaihminen

välityksellä, suoran tai epäsuoran ohjaamisen avulla.

Useisiin rituaalimaisiin tilaisuuksiin liittyy myös paljon kirjallista ohjeistusta, josta voidaan tarkistaa esimerkiksi mikä on mihinkin juhlatilaisuuteen sopiva, joskus jopa vaadittu pukeutumistapa.

Through acting out customs as it has always been enacted in the past. How do we learn it? In the same way in which “natural sentiments” such as feelings of servility, humility, and diffidence are learned in many intense and formal performances of acts expressing these sentiments. It is the way a custom is performed, its form, which determines its power. In order to be effective, every aspect of customary usage must be carried out “according to the way of the forefathers” because this is the only “correct way”. (Duncan 1969, 49.)

Rituaalien oppimiseen sisältyy tiedostetun oppimisen ohella myös tiedostamattomia piirteitä, jolloin toimitaan seuraamatta tai rikkomatta säännöstöä, toimitaan kuten muut, varsinaisesti tietämättä perimmäistä syytä miksi muut käyttäytyvät kuten käyttäytyvät ja jopa tietämättä miksi itse käyttäytyy kuten käyttäytyy. Mutta jospa juuri tämä on rituaalista toimintaa? Rituaaliin kuuluu sen omaksuminen muilta, joka voi tapahtua edellä mainitulla tavalla: toisia mukailemalla, seuraamalla tai havainnoimalla. Oppiminen on siis joko **1)** oppimista ulkokohtaisesti; esim. kirjoitettujen ohjeiden pohjalta tai **2)** oppimista muiden käyttäytymisestä **3)** “Yritys-erehdys” oppiminen: oman käyttäytymisen peilaaminen muihin tai **4)** edellisten symbioosi.

Normatiivisuus ja rituaalit

Puhuttaessa rituaaleista on puhuttava myös normatiivisuudesta. Tarkastelen tässä normatiivisuutta vain rituaalien ja systeemin tasolla. Erilaiset institutionalisoidut tai institutionaalistuneet faktat vaikuttavat ihmisten käyttäytymiseen. He ovat erilaisten normien vaikutuksen kohteina.

Filosofi Alan Gibbard pohtii yksilön yhteisön välistä suhdetta:

We form our judgements partly in community, and the claims we make should be vulnerable to the judgements of other discussants (Gibbard 1992, 202).

Minkälainen normisto on, riippuu siitä sosiaalisesta kontekstista, jossa se on muovautunut ja jossa sitä ylläpidetään. Normisto elää ihmisten keskuudessa, joskus taustavaikuttajana, jolloin ihmiset eivät välttämättä sen olemassaoloa enää tiedosta, vaan se on painunut alitajuntaan. Tällöin on hyvin vaikeaa ruveta määrittelemään kummalla tasolla normatiivisuus vaikuttaa enemmän: rituaalien vai riittien tasolla, sillä normeilla on kauaskantoinen vaikutus. Normistojen vaikutus ei

jää pelkästään formaaleihin tilanteisiin, vaan voimakasta normien mukaista käyttäytymistä on havaittavissa myös ns. epäformaaleissa tilanteissa. Joulukuun 1999 loppupuolella puhuin erään yliopiston opetushenkilökuntaan kuuluvan kanssa. Keskustelun aikana hän muun muassa totesi monien juhlatilanteiden sisältävän hänen käyttäytymistään rajoittavia tekijöitä. Epävirallisesta juhlatilanteesta huolimatta hänen on sanojensa mukaan säilytettävä tietynlainen etäisyys opiskelijoihin ja arvo, joka kuuluu hänen asemaansa tiede- ja opetusyhteisössä.

Puhuttaessa institutionalisoituneiden normien alaisena olevasta käyttäytymisestä, ei liene paikallaan puhua erilaisista tavoista tai hyvien tapojen mukaisesta käytöksestä. Rituaalinen käytös ei perustu moraalisääntöihin. Rituaaleissa käyttäytymisen pohjalla on sellaiset selkeät säännöt, joiden taustalla ei niinkään ole varsinaisesti hyvän käytöksen vaan kaavamaisen käyttäytymisen kriteerit.

We must recognize that the specific forms of our actions are culturally determined - - what we speak is determined solely by our environment (Boas 1986[-28], 138-139).

Sosiaalinen käyttäytyminen ja -puhuminen on suhteessa yhteisölliseen kontekstiin.

-- kaikilla elämänoilla esiintyy moninaisia tapoja, jotka määräävät ihmisen käyttäytymisen yhteisön jäsenenä. Tästä myös johtuu, että tavan käsitteeseen sisältyy jotakin sellaista, joka velvoittaa yksilön toimimaan määrätyllä tavalla - -. (Vuorela 1958, 55.)

Institutionaaliset säännöt eivät ole aina kirjoitettuja tai lausuttuja. Paitsi erilaiset säännöt, olkoonkin ne missä muodossa tahansa, myös yhteisöllisyys itsessään asettaa käyttäytymiselle tiettyjä rajoja.

Ajan vaikutus

Yliopistovuosi, joka ei tarkoita kalendaarivuotta, jakaantuu kolmeen osaan: syksyn, kevään ja kesän lukukausiin. Alkusyksy on voimakasta aktivoitumisen aikaa, jolloin uudet opiskelijat aloittavat opiskelunsa ja vanhat jatkavat opintojaan uusin suunnitelmin ja usein myös uusin voimin. Kevätlukukausi on myös aktiivista aikaa, jonka taso laskee usein alkaen toukokuun alusta, jolloin alkaa eräänlainen laskeutuminen kesään, joka opinnollisesti ei ole yhtä tehokasta aikaa kuin syys- ja kevätlukukaudet.

Turner (1977, 183) on jaotellut rituaalit 1) kalendaarisiin tai kausiluonteisiin ja 2) epäsäännöllisiin. Yliopistovuoden eri kausia erottavat toisistaan erityyppiset ylimenorituaalit

(vrt. Bringéus 1976, 9). Yliopistovuodessa on tiettyjä kausia, jolloin tietynlaiset rituaalit aktivoituvat erityisen voimakkaasti. Niillä on selvä yhteys "ulkomaailmaan" ja sen tiettyihin kalendaarijuhliin, kuten esimerkiksi jouluun ja sen rinnakkaisilmiöön, pikkujouluihin. Tällaiset rituaalit ovat kausiluonteisia ja ajallisesti hyvin säännöllisiä.

Yliopistossa on myös sellaisia kalendaarijuhlia, jotka ovat sen "omia". Tällaisia ovat esimerkiksi jokasyksyiset yliopiston avajaiset ja vuosijuhla. Yliopiston avajaiset aloittavat lukuvuoden ja joulujuhla päättää syyslukukauden. Koulujen tapaan yliopistolla ei kuitenkaan järjestetä kevätjuhlia, jotka päättäisivät lukuvuoden tai kevätlukukauden. Riiteille ei ole ominaista systeemilähtöinen jaksoittaisuus tai ohjautuvuus, koska niiden lähtökohdat ovat yksilön tarpeissa ja toiveissa. Riitit toimivat "yksilöajassa", eivät "organisaatioajassa".

Rituaalimuotojen noudattaminen tai noudattamatta jättäminen kategorisoi ihmisiä eri luokkiin. Tällä en tarkoita eriarvoisia luokkia, vaan erityyppisiä yliopistollisia rituaaliaktoriryhmiä, joita tarkastelen V luvussa. Useat arkipäivän käytänteet eivät perustu julkilausuttuihin sääntöihin, eikä niissä ole havaittavissa selkeää ohjausta "ylhäältä" käsin. Yliopistollisten rituaalien avulla yhteisö eheyttää omia rivejään ja vahvistaa sosiaalisia suhteita, tai ainakin niiden avulla sidotaan ihmisiä tietyn sosiaalisuuden kontekstiin. Rituaalit liittyvät hyvin läheisesti erilaisiin juhlatilaisuuksiin. Erilaiset seremoniat liittyvät rituaaleihin, joiden olemukseen kuuluu niiden kehittyminen vaihe vaiheelta; jotta tietty seremoniallinen tila ja aika voidaan saavuttaa, vaati se valmistautumista. Juhlan rituaalit edellyttävät paitsi käytännön järjestelyjä organisatorisella tasolla, niin myös visuaalisen puolen valmisteluja, samoin on myös yksilötasolla.

Suuri osa rituaaleista liittyy voimistamiseen, sosiaalisen statuksen nostamiseen, yleensä sosiaalisuuden voimistamiseen ja eheyttämiseen. Erilaisia separaatorituaaleja on Seminaarinmäellä huomattavan vähän. Tilanteet, jotka johtavat esim. yksilön pois yliopistosta, eivät kuitenkaan välttämättä ole luonteeltaan separaatioon tähtääviä itsessään, vaan niiden funktio voi olla esimerkiksi organisaatiota ylläpitävä. Esimerkiksi promootiorituaalin sisällä oleva "promootorin kanto" -rituaali on sellainen toimintasarja, jota voidaan nimittää separaatorituaaliksi. Sen kuluessa promootori nostetaan vielä kerran juhlan yhdeksi keskeisistä hahmoista, jonka jälkeen hänet ohjataan ulos ja promootiojuhlan tilanteesta.

Seuraavassa olen luetellut keskeiset yliopistolliset rituaalit ts. initiaatio-, siirtymä- ja ylläpitorituaalit. Osa rituaaleista voidaan helposti luokitella kuuluvaksi johonkin seuraavassa mainituista luokista, mutta on huomattava myös, että huolimatta jonkin rituaalin kuulumisesta esim. initiaatorituaalien luokkaan, se ei sulje pois automaattisesti sitä, etteikö se voisi kuulua esimerkiksi ylläpitorituaalien luokkaan. Näin onkin hyvin usein ja haluan korostaa, että seuraava luokittelu on tehty tämä seikka huomioiden.

5. INITIAATORITUAALIT

Kenties tärkein yliopistollinen initiaatorituaali on uusien opiskelijoiden saapuminen. Initioituminen alkaa tiettyssä mielessä jo pääsykokeissa, jolloin alkaa monen opiskelijan yliopistotaival. Suurin osa uusista opiskelijoista saapuu syyslukukauden alussa, jolloin laitoksesta riippuen alkavat erityyppiset uusien yliopistolaisten initioimismenot. Niiden avulla alkaa yliopistoon tutustuminen ja tutustuttaminen. Ei-opiskelijasta tulee akateeminen ihminen, homo academicus (Mäki-Kulmala 1993, 17). Initiaatio jakaantuu usein viralliseen ja ei-viralliseen. Ensimmäistä edustaa ns. tutorointi, jolla initioidaan uusi opiskelija organisaatioon ja osin myös opiskelijakulttuuriin, jälkimmäinen edustaa epävirallista, jopa karnevaalimaista initioimista yliopisto- ja opiskelijakulttuuriin.

Erilaiset initiaatorituaalit, jotka vaihtelevat laitoksittain, tekevät lopun yksilön yhdestä statuksesta (vrt. Harris 1982: *Modernein käsittein voi sanoa, että initiaatio teki lopun luonnonihmisestä ja johdatti noviisiin kulttuuriin*) ja "muuttavat" hänet opiskelijan statukseen. Tulokkaissa on aina sellaisia, jotka eivät syystä tai toisesta osallistu initiaatiomenoihin. Joillakin laitoksilla rituaalit ovat suhteellisen näkymättömiä ja tapahtuvat vain laitoksen seinien sisällä. Initiaatorituaali täyttää näin kaksi perustarkoitustaan: **1)** statuksen muutoksen ja **2)** kulttuuriin astumisen.

Initiaatio on monivaiheinen sarja erityyppisiä valmistelevia toimintoja, joiden päämääränä on luoda uusi opiskelijasukupolvi entisten jatkoksi. Perinteisesti initiaatiota on ajateltu ulkopuolisten ohjaamana rituaalina, jolloin siihen osallistuvat ja sitä ohjaavat ovat erillä toisistaan. Kun tarkastellaan yliopistoa ja uusia opiskelijoita tilanne ei ole aivan sama; perinteiset initiaatorituaaliset säännöt eivät päde. Initiaatorituaaleihin voivat olla vaikuttamassa myös initiandit, ne jotka ovat sosiaalistumassa tiettyyn yhteisöön. Esimerkkinä tällaisesta on jo muutama vuosi sitten alkanut humanistien haalarivillitys. Vuosina 1995-1996 käytiin etnologian laitoksella vilkasta keskustelua haalareiden hankkimisesta ja niiden soveliaisuudesta laitoksen opiskelijoille. Monet uudet opiskelijat halusivat itselleen haalarit, joihin voisi liittää etnologian laitoksen logon yms. Useat vanhemmat opiskelijat olivat hyvinkin vastahakoisia ideaa kohtaa, eivätkä edes harkinneetkaan haalareiden hankkimista uusien opiskelijoiden kanssa. Vanhat opiskelijat kuuluivat tietynlaiseen "eliittiin", joka pyrki vaalimaan etnologi-heimon tasapainotilaa uusia muutoksia vastaan (Ylijoki 1998, 71).

Seuraavassa esittelemäni yliopistolliset initiaatorituaalit eivät ole muodollisesti pakollisia. Ilman niitäkin voi aloittaa opiskelunsa ja hyvällä onnella jopa päättääkin opintonsa. Se, että nämä rituaalit eivät ole pakollisia, ei kuitenkaan tarkoita sitä, että niihin osallistuminen olisi täysin vapaaehtoista.

Kuten monessa muussakin inhimillisessä toiminnassa, niin myös tässä on mukana ryhmän paine, siitäkin huolimatta, että varsinaista ryhmää tai "me-henkeä" ei vielä olisi muodostunutkaan.

Tutorointi

Tutorointi (kts. myös LIITE 3) kuuluu yliopiston viralliseen ohjelmaan. Jokavuotinen uusien opiskelijoiden initioiminen alkaa syyskuussa, jolloin sadat uudet opiskelijat saapuvat yliopistoon, osa autuaan tietämättöminä yliopiston toiminnasta, osalla on jo etukäteen jonkinlaisia tietoja. Tutorointi on yksi ensimmäisistä askelista uusille opiskelijoille kohti yliopistokulttuuria. Se on tulokkaiden initioimista yliopistokulttuurin ilmapiiriin ja vallitseviin olosuhteisiin. Kuten aikaisemmin kävi ilmi, se ei välttämättä ole suoraa opettamista. Yliopistolliseen ilmapiiriin ja olosuhteisiin sisältyy paljon sellaista, jota ei ole mahdollista suoraan opettaakaan. Siihen sisältyy paljon tiedostamattomia tapasääntöjä, joita on mahdollista oppia vain yhteisössä elämisen välityksellä ja muiden toimintaa seuraamalla.

Kukin laitos järjestää oman tyyllisensä tutoroinnin uusille opiskelijoilleen. Tutoroinnin yhtenä ulottuvuutena on myös tulokkaiden tutustuttaminen laitoksen henkilökuntaan, sekä vanhempiin opiskelijoihin.

Akateemisten heimojen noviisijäsenten, opiskelijoiden, näkökulmasta perillepääsy heimokulttuuriin ja sen julkilausumattomiin (ja julkilausuttuihin) pelisääntöihin on tärkeää, sillä ilman sitä pääsy heimon täysivaltaiseen jäsenyyteen ei avaudu. Yhtäältä noviiseja pyritään tietoisesti perehdyttämään heimon toimintatapoihin ja tavoitteisiin (esim. orientoivat opinnot ja tutorohjaus). Toisaalta heimokulttuuriin kuuluu paljon sellaista, joka on omaksuttava varsinaisen opetuksen ja opastuksen ohella. - - Perinnetietämyksen ja akateemisen identiteetin rakennusaineen välittäjinä toimivat yhtäältä heimon vanhemmat eli opettajat. - - Toisaalta myös opiskelijatoverit sosiaalistavat toisiaan niin itse opiskelutilanteissa kuin niiden ulkopuolellakin. (Ylijoki 1989, 72.)

Ensimmäisinä opiskelupäivänä uudet opiskelijat jaetaan tutor-ryhmiin. Tutor on pienryhmän ohjaaja, joka on vanhempi saman alan opiskelija. Tutorin tehtäviin kuuluu muun muassa tutustuttaa uudet opiskelijat kampusalueeseen ja opastaa alun käytännön ongelmissa. Tutorryhmien koko pyritään pitämään 10-15 hengen välillä, ja pienryhmäohjaajan virallinen työrupeama on 10-15 tuntia. Ohjaustunnit ajoittuvat lähinnä syyslukukauden alkuun, mutta toivottavaa on, että osa tunneista pidetään myös loka-marraskuussa.

“- meillä oli tutorit ohjaamassa, aika paljon kerto, että ite ei tarvinnu ottaa selville - - ja sitten meille jaettiin kaikki oppaat - - mä tykkäsin hirveesti, koska se selkeytti asioita - - Ne kerto käytännön asioista - - yliopisto-opiskelusta yleensä, kaikesta mahdollisesta, ruokailusta, harrastustoiminnasta - -.” (N?, ?.)

Initioitumiseen sisältyy myös niin sanotun “yliopistobluffin” opetteleminen (Aittola 1992), joka tarkoittaa ahdistuksen ja epävarmuuden peittämistä, sekä tämän taidon oppimista. Tähän kuuluu myös tenttivihjeiden etsimisen ja yliopiston hierarkkiseen rakenteeseen sopeutumisen oppimista. Tutorit mm. esittelevät kampusalueen rakennukset uusille opiskelijoille.

“Olihan niistä - - ihan semmosta käytännön (hyötyä), tässä on kirjasto ja tässä on se ja se, mihin pitää mennä jos on jotain asiaa - - ja oppi myös tuntemaan niitä ihmisiä - -” (N3, 1).

Tutorointi on tärkeää organisaation alkeiden oppimiselle ja sillä on suuri merkitys myös initioitumisessa tulevaan viiteryhmään, oman alan muihin uusiin opiskelijoihin.

“- - käytiin näitä paikkoja - - toisaalta tutustuttiin toisiimme lähinnä” (N6,1).

“Kaikkein mukavinta kun tutustuu niihin tyyppeihin jotka tulee samaan aikaan - - ei nyt hirveen syvästi, mutta sillai et ne kaikki oli jo sen perusteella kavereita että kun ne oli samaan aikaan tullu tänne, elikkä niitten kaa voi mennä jutteleen ihan vaikkei niitä tuntenu sen kummempi ja sitten kun jutteli niin saatto kysellä että 'miten oot tehny sen homman ja sen homman, miten sä oot selvinny siitä ja siitä hommasta, sillai niin ku vaihtaa omia kokemuksia ja tietoja - -” (N4, 1.)

Uusia opiskelijoita valmennetaan tulevaa varten myös epävirallisesti. Tutoroinniksi voidaan luokitella myös vanhempien opiskelijoiden kertomukset koetuista asioista ja tuntemistaan ihmisistä. Tällainen esiohjaus tutustuttaa enemmän yliopistolliseen ilmapiiriin, kuin sen organisaatioon.

- - tarinallisuus on keskeinen inhimillisen ymmärryksen muoto. Tapahtumien ja ilmiöiden tulkitseminen ei etene irrallisina merkityksenantoakteina vaan toisiinsa kutoutuvana juonellisena kokonaisuutena. - - Mallitarinoilla on - - opetus. Ne opastavat yhteisön jäseniä hyveiden lähteille kertomalla, mikä on arvokasta, mikä halveksittavaa, mikä on oikein ja mikä on väärin, miten tulee toimia ja mitä tulee karttaa. - - mallitarinat auttavat organisaation jäseniä tulkitsemaan yhteisellä tavalla organisaation tarkoitusta ja yksittäisten jäsenien rooleja. (Ylijoki 1998, 145-147.)

Epävirallisen esiohjauksen “tutoreina” toimivat usein sukulaiset ja tuttavat:

“- - sit mulla oli semmonen tilanne, että mun isosisko on opiskellu täällä muutamaa vuotta mua aikasemmi - - siltä saatto aina kysyä kysymyksiä, joita ei muuten kehannu kysyä - -” (N3,1).

Huolimatta tutor-ohjauksesta osa uusista opiskelijoista tutustuu kampusalueeseen myös oma-aloitteisesti.

“Mää oikeastaan tutustuin aika paljon itte, koska silloin kun meillä oli tutor-hommia ja sitten siinä oli jotain semmosia kierroksia, missä käytiin kaikki rakennukset ja tämmöset, niin mä en ollu jostain syystä mukana - - mutta sitten niin kun kirjastot ja musiikkitieteen laitos on käyty sillai yhdessä läpi, mutta aika pitkälle omin päin” (N10, 1).

“No aika paljon mä kiersin omienpäin. Kyllä tutoriin pysty aina ottamaan yhteyttä, mutta en hirveesti käyttäny hyväkseni sitä”(N2,1).

Monet haastateltavani totesivat, että he kokivat oppivansa tuntemaan yliopiston rakennukset, yliopistolliset käytänteet, jne. parhaiten itse niihin tutustumalla. Tutorin yksi tehtävistä on auttaa uudet opiskelijat alkuvaikeuksien ohi ja rohkaista heitä omaehtoiseen toimintaan.

Oman laitoksen henkilökunta osallistuu myös yliopistoon tutustuttamiseen, samalla he tekevät itsensä tutuiksi:

“No laitoksella oli, kun käytiin tutoreitten kanssa kattoo ne huoneet, ni kuka oli sitten missäkin huoneessa kertomassa vähän siitä omasta toimistostaan ja työstään” (N10, 1).

“ - - meillähän oli laitosesittelykin erikseen, mentiin sinne tutorryhmänä - - Siellä oli koko opettajakunta” (N9, 1).

Tutoroinnin yksi ongelmista on se, että lyhyessä ajassa uudet opiskelijat saavat valtavan määrän uutta tietoa, jota ei ole helppoa omaksua. Joillain laitoksilla pyritään virallinen tutorointi jakamaan siten, että osa tutortunneista annetaan myöhemmin syksyllä, loka-marraskuussa.

“ - - tutor kerto kaikki käytännön hommat, mut se on kuitenkin kun on uusia tyyppejä, ei sitä aina välttämättä jaksu kuunnella, siinä mieluummin tutustuu vähän niihin toisiin opiskelijoihin, sit menee hirveesti asiaa ohi korvien ja vaikka sitä jotain muistaskin, niin ei sitä välttämättä tajua ennen kun ite sitten tekkee sen homman - -“ (N?,?).

“ - - muistan kyllä, että käytiin tuolla kävelemässä ja - - se on ehkä, kun on ihan uus paikka, kaikki on ihan uutta, niin ne ei jää sillai mieleen et ku sanotaan että 'tuossa on se ja se', että kaikki menee ihan sillai ohi siinä vaiheessa - - kyllä mä luulen, että ne on kaikki näytetty ja sanottu missä ne on” (N13, 3).

Uudet opiskelijat voivat myös toimia toistensa tutoreina, mikä johtuu useista syistä. Haastattelujen perusteella kävi ilmi, että joskus tällainen uusien opiskelijoiden toistensa tutorointi johtuu tutorin asenteesta. Tutor olettaa, että tulokkaat tietävät jo ennestään jotain opiskelun arjesta ja sen käytänteistä.

(Tutor)“ - - kysy, että 'joo, teidän tiedätte?', kaikki että 'joo' ja sitten kaikki loppujen lopuks kyseli, suoraan lukiosta tulleet niin kun mä ja suoraan ensimmäistä kertaa Jyväskylässä niin kun minäkin, sit kaikki oli - - meillä oli niin kun toisemme siinä ensimmäisen puolen vuoden aikana, että mietittiin että 'tiedätkö sä missä se on?', se oli vähän semmosta sekavaa, toisaalta tää on aika selkee tämmönen kampusalue tässä ainakin humanististen tieteiden osalta, sinänsä oli helppo liikkua, mutta miten toimia, se oli ehkä vähän vaikeeta”. (N2,1.)

Suhtautuminen tutorohjaukseen on moninaista, mikä riippuu paljolti tutorin kyvyistä ottaa huomioon opiskelijat, ja hänen omista yliopistollisista tiedoistaan. Tutoroinnin tehtävä on uusien opiskelijoiden perehdyttäminen systeemiin, heidät totutetaan uuteen todellisuuteen. Tehtävä on kaksijakoinen: 1) organisatorinen ja 2) psykologinen/ yksilöllinen. Organisatoriseen koulutukseen liittyy pyrkimys tulokkaan onnistuneesta vihkimisestä uuteen yhteisöön. Hänen toivotaan tulevan yhteisön jäseneksi, johon sisältyy myös velvoite siitä, että uuden opiskelijan tulee mukauttaa käytöksensä muiden käytökseen. Tutoroinnin psykologinen aspekti on paljolti yksilöpsykologinen. Armeijaslangia käyttäkseni “mokut” toivotetaan tervetulleeksi ja heidän “kotiutumisensa” uuteen yhteisöön pyritään tekemään mahdollisimman miellyttäväksi.

Tutkimukseni mukaan joissain tapauksissa tutor on väärinkäyttänyt asemaansa uusien tulokkaiden ohjaajina. Saadessa hetkellisen erikoisaseman jotkut tutoreista ovat sokaistuneet vallan tuomien mahdollisuuksien edessä, ja sekoittaneet omat mielipiteensä varsinaiseen tutorointiohjelmaan, jolloin uusille opiskelijoille tulee voimakkaita ennakoasenteita. Virallisen tutoroinnin tulisi olla objektiivista. Toisena tutoroinnin heikkona puolena on se, että monille tulokkaille tutoroinnin merkitys on varsin vähäinen. Tutorointia pidetään joskus itsestäänselvyytinä, jonka vuoksi siihen ei panosteta tarpeeksi voimavaroja ja osaamista.

Uusien ilta ja fuksiaiset

“Uusien ilta” on vanhempien opiskelijoiden järjestämä vapaamuotoinen kokoontuminen, jossa usein nautitaan kaikenlaisia virvokkeita ja luoda ensikontakteja. Illan tarkoituksena on tutustuttaa uudet tulokkaat vanhoihin “jermuihin” ja näin luoda siltaa ikäluokkien välille. Tämä perinne on säilyttänyt asemansa uusien tapojen vakiintuessa ylioppilaskulttuuriin.

"Ensinnäkin mä muistan, että me ootettiin niitä aika kauan - - Myö nyt ootettiin, koska meidän laitoksen opiskelijoitten ilmapäiri onniin älyttömän älyllinen - - siis me ei otettukaan mitään semmosta typerää simputusta tai mitään tämmösii rumaa kiusaamista - - se olikin semmonen yhteinen illanvietto - - lepposissa merkeissä tai oikeinkin lepposissa merkeissä - -"
(N8, 2).

Vastapainona edelliselle, usein hyvinkin seesteiselle tilaisuudella, on viime vuosina ruvennut näkymään syksyisin kummallisia joukkioita, jotka joutuvat tekemään kaikenlaisia temppuja ja tehtäviä vanhempien opiskelijoiden johdolla. Tällaisia tapahtumia kutsutaan fuksiaisiksi. Fuksiaiset ovat varsin uusi ilmiö Seminaarinmäellä ja useimmilla laitoksilla sitä ei esiinnykään.

"- - Perinnekin vaikuttaa, kaikki tämmönen ympäri kampusta ryvettäminen, niin mä uskon et meidän laitoksella semmosta oo ollukkaan - -" (N6, 5).

Tämä perinne vakiinnutti asemiaan voimakkaasti 1990-luvun aikana. Alunperin termiä "fuksi" käytettiin vain teknillisillä aloilla, joissa fuksiperinnettä vaalivat teekkarit. Seminaarinmäellä termiä fuksia käytetään silloin tällöin. Havaittavissa on kiteytymätön perinteiden sulauma; fuksi-termiä voidaan käyttää siitakin huolimatta, että varsinaisia fuksiaisia (teekkareiden initiaatorituaali) ei järjestettäisi.

Mitä fuksiaisissa sitten tehdään? Niissä alistutaan erilaisiin koetteleviin initiaatorituaaleihin, joita johtavat vanhemmat opiskelijat. Uudet opiskelijat kulkevat ryhmittäin mm. kampuksella ja suorittavat erilaisia tehtäviä ryhmissä tai yksin, kuitenkin ryhmän ympäröimänä. Ryhmässä kulkeminen ja tehtävien suorittaminen on initiaatorituaali, jonka aikana initioidutaan tulevaan viiteryhmään.

Fuksiaisissa suoritettaviin tehtäviin kuuluu leikkimielinen tai vähemmän leikkimielinen nöyryytys, johon liittyy normaalista poikkeava pukeutuminen. Yhtenä suosittuna vaatepartena on ollut musta jätesäkki. Rituaaliin liittyy lähes poikkeuksetta tehtäviä, jotka uusien opiskelijoiden pitää suorittaa. Suorituksen jälkeen saatetaan jakaa todistus suoritetusta fuksiaiskurssista tms. Tehtävien suorittaminen ei välttämättä paikannu vain kampuksen alueelle, josta ne yleensä alkavat, vaan eri tehtävärastit on sijoitettu myös kaupungin keskusta, tavallisten ihmisten silmien alle, jotta nöyryytys tai hauskuus olisi suurempaa kuin mitä se voisi olla pelkästään kampuksella. Kullakin tehtäväraстilla on oma tehtävä (esimerkiksi laulaminen), joka on suoritettava, jotta voisi jatkaa initiaatorituaalia muiden kanssa.

"- - päivällä meijät haettiin luennolta suoraan, leikkimään kaikkia leikkejä kampusalueelle, oli toisen vuoden opiskelijat järjestäny kaikenlaista ohjelmaa - - rakennettiin soitimia, laulettiin ja leikittiin. - - sitten illalla meillä oli erikseen laitosrakennuksessa sellanen iltaohjelma, siellä meidän

sitten piti itte esitellä ryhmässä, siellä oli kaikenlaista ohjelmaa, meidän piti esittää lauluja omalla kokoonpanolla - - kilpailuja - -” (N9, 1).

Koko yliopiston näkökulmasta katsottuna fuksiaiset saattavat olla osa jokasyksyistä rutiinia, mutta siihen osallistujille, siis lähinnä ensimmäisen vuoden opiskelijoille se on juhlaa, tosin usein sellaista juhlaa, jossa pitää tehdä uhrauksia. Kaikkia tämän kaltainen initioiminen ei kuitenkaan miellytä ja fuksiaisiin osallistuminen, siellä missä niitä järjestetään, onkin muodollisesti vapaaehtoista. Tämä ei kuitenkaan ole aivan yksiselitteistä, sillä osallistuminen tai osallistumatta jättäminen voi kategorisoida ihmisiä eri luokkiin.

“ - - mun mielestä opiskelijaelämä on nykyään sellasta, on se varmaan aikasemminki ollu - - hirveetä ryyppäämistä, ei mua se kauheesti kiinnosta - - Ehkä mä oon sen verran miihkali, että mä jäisin kotia niistä pippaloista”(N4, 1-2).

Fuksiaisilla on yhteisöön initioitumisen kannalta tärkeä osa, sillä on myös merkitystä sosiaalisessa mielessä. Alkuvaiheen toimintoihin osallistumisen saattaa olla vaikuttamassa opiskelelijän myöhempään yliopistolliseen kehitykseen; alussa passiivinen yliopistolainen saattaa jäädä passiiviseksi yliopistolaiseksi.

“Mää osallistusin kyllä, katson periaatteessa ihan positiivisessa mielessä, siis jos ne on semmosia niin kun ei-luonnontieteilijöitten järjestämiä, ei mitään kidutusta vaan ihan hyväntahtosta tutustumista. - - Se olis hyvä, että tulis yhteyksiä heti alkuun vanhempiin opiskelijoihin, koska kaikki ei oo niin aktiivisia. - - kaikki ei vaivaudu sinne, eikä haluakaan olla aktiivisena ainejärjestössä. (jotain muuta voisi keksiä tilalle kuin vain yhden uusien illan) - - joku tämmönen siirtymäriitti, joku ihan - - Emmää oikeen tykkää, että niitä uusia kiusataan, periaatteessa sieltä voi tulla joku kolmekymppinen tyyppi, jolla on perhe ja lapsia ja se on niinku tosi hirveetä viijä se muovikassi päällä sokkona kaupungille. Mun mielestä se kuuluu lukioon”.(N2, 2.)

Seuraavan esimerkin otan maantieteelliseltä alueelta, joka ei kuulu tämän tutkimuksen piiriin, mutta käytän sitä, koska siinä on kiteytyneenä fuksiaisten järjestäjien mietteitä toimeen panemastaan tapahtumaketjusta.

“Ilman kunnollista fuksitusta ei kenestäkään voi kuitenkaan tulla kunnollista opiskelijaa, joten kestävä se on!” - - “Fuksittajien mielikuvituksen ja sadismin rajana lienee vain taivas ja ?” - - “Mahdollisimman suuren huomion herättämiseksi on luonnollisesti suurin osa ‘rasteista’ sijoitettu keskustaan tai sen tuntumaan”. (E-33.)

6. SIIRTYMÄRITUAALIT

The life of an individual in any society is a series of passages from one age to another and from one occupation to another. Wherever there are fine distinctions among the age or occupational groups, progression from one group to the next is accompanied by special acts - - (van Gennep 1992[1960], 2-3.)

Jokainen yliopistossa opiskeleva on joutunut tai päässyt omakohtaisesti kokemaan siirtymisen ei-yliopistollisesta tilasta yliopistolliseen tilaan. Tässä en niinkään viittaa siihen, kuinka uusi opiskelija kokee tilanteen, vaan niihin fyysisiin merkkeihin, jotka liittyvät tähän siirtymiseen. Siirtymärituaali johdattaa tuoreen opiskelijan uuteen sosiaaliseen yhteisöön. (kts. Strathern 1993, 45.)

Olen muuttanut van Gennepin siirtymäriittitermistön itselleni sopivaksi koskemaan yliopistollisia rituaaleja. Hän (1992[1960], 18) on analysoinut siirtymän kolmivaiheiseksi. 1) irtaantumisvaihe (separation), 2) välivaihe tai siirtymisvaihe (transition) ja 3) liittyminen tai kiinnittymisvaihe (incorporation). Eri vaiheiden aikana henkilö tai ryhmä siirtyy tilasta A tilaan B, jota kuvaa kaava $a \rightarrow b$.

Van Gennepin luokittelua mukaillen esitän lyhyesti siirtymärituaalin kulun. 1) Ensimmäisessä, separaatiovaiheessa, aktorin tai ryhmän käytös yms. symboloi irtautumista aikaisemmasta sosiaalisesta tilasta, jossa on tiettyjä kulttuurillisia piirteitä. 2) Siirtymis-, väli-, tai liminaalivaiheessa tyypillistä rituaaliselle subjektille (“matkaajalle”) on se, että hän matkaa tilassa (ja ehkä ajassakin), joka ei enää muistuta entistä tilaa, mutta joka ei toisaalta vielä muistuta vielä tulevaakaan tilaa. 3) Kolmannessa, eli liittymisvaiheessa, matkaaja saapuu perille, hän on valmis ja hänet on valmistettu liittymään uuteen asemaan. Rituaalinen subjekti, yksilö tai korporaatti on suhteellisen vakaassa tilassa, ja todisteena tästä ovat oikeudet tiettyihin asioihin ja samalla velvollisuudet muita kohtaan, jolloin esim. yksilön odotetaan käyttäytyvän muiden rinnalla samalla tavalla, tietyn normiston ja standardien mukaan.

Edellä esitin kaavan $a \rightarrow b$, joka kuvaa siirtyjän statuksen muutosta a:sta b:ksi. On kuitenkin sellaisia yliopistollisia rituaaleja, jotka siirtävät matkaan tietystä statuksesta pois, mutta ei liitä häntä uuteen statukseen. Esimerkkinä tällaisesta on valmistuminen yliopistosta. Tapahtuu valmistuminen millä tahansa tavalla, ja liittyy valmistumiseen juhlintaa esimerkiksi promootiossa tai ei, niin yhteistä erilaisille “valmistumisille” on, että ne johtavat separaatioon perusopiskelijan statuksesta, mutta eivät tuo selkeästi tilalle uutta statusta. Tällöin matkaaja on liminaalitulassa. Tällaista separaatio-siirtymärituaalia kuvaan kaavalla $a \rightarrow n$, jolloin n = status, johon yliopistollinen rituaali siirtää, mutta joka ei ole välttämättä yliopistollinen.

Siirtymistä tapahtuu kaiken kaikkiaan kolmeen eri suuntaan: 1) kohti ryhmää, 2) siirtymistä ryhmän tai organisaation sisällä ja 3) siirtymistä ryhmästä pois, joka ei välttämättä liity separaatorituaaliin, vaan “luonnolliseen poistumaan”, kuten esimerkiksi yliopistosta valmistumiseen. Kaikissa näissä erilaisissa siirtymissä toimivat van Gennepin mainitsemat vaiheet. Lisäjakoa voidaan tehdä myös siirtymää itsessään tarkastellen: I) siirtymärituaalien avulla siirrytään sosiaalisesta tilasta toiseen, II) niiden avulla systeemi siirtää tietojaan ikäpolvelta toiselle ja kehittää uusia aktoreita uusille kentille, sekä antaa samaan aikaan tilaa uusille ikäpolville. Yliopistolliset siirtymärituaalit eivät ole aivan samaa luokkaa kovuudessaan ja raakuudessaan verrattuna monien muiden yhteisöjen rituaaleihin, vaikka jotkut fuksiaisiiin liittyvät menot saattavat joskus näyttääkin aika julmilta ulkopuolisen silmin. Edellä mainitut rituaalit sopivat yliopiston puitteita tarkastellessa vain erilaisiin juhlatilaisuuksiin, toisen kokonaisuutensa yliopistollisia rituaaleja tarkastellessa muodostavat arjen erilaiset rituaalitalanteet. Jokainen tentti ja tenttitilanne, tai essee, joka vie lähemmäksi valmistumista, on tietynlainen siirtymärituaali.

Siirtymärituaalit siirtävät yksilön tai ryhmän yhdestä statuksesta toiseen. Siirtymärituaaleilla viitataan sellaisiin toimenpiteisiin, joiden aikana aktorit siirtyvät yliopisto-organisaation tai akateemisen luokituksen kentissä statuksesta toiseen.

Siirtymärituaaleista otan kaksi esimerkkiä, promootion ja väitöskirjan tarkastuksen. Tässä luvussa esittelen promootion, koska se tarjoaa paremman ja selvemman esimerkin siirtymisestä tapahtumakokonaisuutena kuin väitöskirjan tarkastus, joka on oikeastaan vain osa siirtymäprosessia ja -rituaalia, mutta oleellinen osa kuitenkin, ja siksi olenkin oheistanut sen liitteeksi I. Väitöskirjan tarkastusta lähellä on myös liseniaatin työn tarkastustilaisuus, johon myös liittyy siirtymärituaalin elementtejä, mutta tämän tilaisuuden vaiheita en kuvaile, koska kahdesta edellä mainitusta rituaalista käyvät paremmin selville rituaalin eri vaiheet.

Promootio

Promootio on Seminaarinmäen yliopistollisista rituaaleista rituaali- ja symbolirikkain tapahtumaketju. Promootio järjestetään joka neljäs vuosi. Tässä rituaalissa yhdistyvät separaation, siirtymisen ja liittymisen elementit toisiinsa tavalla, joita ei muissa symbolien täyttämässä yliopistollisissa rituaaleissa näe. Promootio on rituaalimaailmansa, jolla on vuosisataiset perinteet yliopistolaitoksen historiassa. Leena Kosken (1993, 82) mukaan promootio on yliopiston tapa näyttää itseään ulospäin kansalle, jotta sen myötä tieteen salaisuudelle vihkiytyminen tulisi julkiseksi. Hän on oikeassa osittain. Tapahtumalla on erittäin suuri mainosarvo yliopistolle ja Jyväskylän kaupungille, mutta pohjimmiltaan se ei kuitenkaan ole julkinen tapahtuma, johon kuka tahansa voisi osallistua. Kun havainnoidaan tapahtumaketjua kokonaisuudessaan, niin

suurimmilta osiltaan juhla on yliopistoyhteisön, sen jäsenien ja heidän seuralaistensa juhla, joka avautuu “maailmalle” tai “ulkopuolelle” varsinaisesti vain yhden kerran, kulkueen muodossa.

Promootiot ovat juhlallisia akateemisia tilaisuuksia, joissa erityisillä menoilla vihitään eri tieteenalojen tohtoreita ja kunniatohtoreita. Osassa maisterintutkintoja jakavista korkeakouluista yliopistoista vihitään myös maistereita. Promootioon voi osallistua myös 'absenssina', poissaolevana, jolloin todistus toimitetaan vihitylle promootion jälkeen, mutta vailla rituaalimenoja. Jyväskylän yliopisto on esimerkki korkeakoulusta, jossa promootioita järjestetään myös maistereille. Niinpä seuraava tapahtumakuvailu perustuu promootioon, jossa vihitään sekä maistereita että tohtoreita. Promootiojuhlallisuudet ovat monivaiheiset ja -päiväiset, seuraavassa lyhyt kuvaus tapahtumien eri vaiheista:

1) Kaikki alkaa Flooran päivänä 13.5. jolloin valitaan yleinen sepeleensitojar. Lupaa hänen käyttämiseensä tässä työssä pyydetään hänen vanhemmiltaan. 2) Seuraavaksi ovat vuorossa sepeleensitojaiset, johon osallistuvat maisterit ja jossa valittu sitojatar on symbolina kolmelle antiikin tarinoiden jumalattarelle: Nike (voiton), Pallas Athene (viisauden) ja Afrodite (rakkaudenjumalatar). Laakeriseppeleillä palkittiin aikoinaan menestyneitä nuorukaisia. Sepeleet symbolisoivat voittoa, tietoa ja runoutta. Sepeleensitojaisissa maisteripromovendien seuralaiset, eli sepeleensitojat sitovat heille maisterisepeleet. Yleinen sepeleensitoja toimii pääohjaajana, joka neuvoo tulevia maistereita ja tohtoreita sepeleen sitomisessa. Alunperin naiset vain sitoivat sepeleet miehille, mutta nykyään naisetkin voivat osallistua myös juhla-aktorina toimintaan. Miekanhiojaiset ovat myös samana päivänä, johon osallistuvat tohtorit. Miekanhiojaisissa tohtoripromovendien seuralaiset avustavat tohtorin miekan hionnassa. Tämä ele on symbolinen; sillä valmistaudutaan taisteluun tieteen puolesta. 3) Promootioakti on keskeisin tämän akateemisen juhlan tapahtumista. Tilaisuuteen kuuluu arvokasta ohjelmaa, puheita ja musiikkia, joihin en tässä puutu, vaan keskityn itse rituaalin kannalta olennaisten tapahtumien kuvailuihin. Aktin ensimmäinen, varsinaiseen siirtymärituaaliin kuuluva tapahtumaketju on kaksivaiheinen. Rituaalin ensimmäisen osan ensimmäinen vaihe on nimeltään “maisterin kysymys ja vastaus” ja toinen osa “tohtorin kysymys ja vastaus”. Maistereiden ja tohtoreiden priimalle, eli parhaimmaksi valitulle valmistuneelle, on annettu kunnia vastata oman alansa professorin esittämään kysymykseen julkisesti, näin osoittaen taitonsa julkisesti läsnäolevalle juhlakansalle. Kyse ei ole kuitenkaan viimeisestä todellisesta koetinkivestä, jolla juurivihittyjä priimoja kokeillaan. Priimat voivat itse tehdä kysymyksen ja sitten myös vastata siihen. Toimenpide on julkis-symbolinen ele, jossa näytellään uudelleen pikaisesti opiskeluaikojen koettelemukset; kysymykset opettajalta ja oppilaan vastaus, johon liittyy jännitys siitä, läpäiseekö tentin vai ei. Maisteri- ja tohtorinkysymysten kohdalla tentti menee siis aina läpi.

Rituaalin toinen varsinainen vaihe, maistereiksi ja tohtoreiksi vihkiminen on myös kaksivaiheinen, ensin vihitään maisterit, sitten tohtorit. Vihkimyksen keskeinen idea on uuden

statuksen julkituominen sosiaalisessa kontekstissa (maisteriksi ja tohtoriksi voi tulla ilman promootiovihkimystäkin) ja statukseen kuuluvien symbolien vastaanottaminen.

Havainnoitaessa vihkimistilanteen visuaalisuutta voidaan huomata voimakas kaksijakoisuus vanhan ja uuden statuksen välillä. Esimerkiksi maisteri odottaessaan vihkimysvuoroaan on vailla tulevan asemansa symboleita. Vihkimisen jälkeen hän on saanut uuden asemansa symbolit; maisterin sormuksen ja seppeleen. Vihkimisen jälkeen juhlaohjelma jatkuu, jonka jälkeen siirtymärituaali muuttuu hetkeksi julkiseksi tapahtumaksi. **4) Aktin** jälkeen kulkue lähtee yliopistolta kohti kaupungin kirkkoa, määrättyssä järjestyksessä, yliopiston rehtori ensimmäisenä. Tämä osa onkin merkittävä yhdysside yliopistorituaalien ja “ulkomaailman”, tässä tapauksessa kaupunkilaisten välillä. Tällöin yksi yliopiston rituaaleista avautuu ulkomaailmalle, joka Jyväskylässä kestää 20-30 minuuttia. **5) Jumalanpalvelus** kuuluu myös promootioperinteisiin, johon liittyy eräs historiallinen tapa: miekan luovutus kirkon asehuoneeseen ennen kirkkosaliin menoa. Jumalanpalvelus on viimeinen vakavahenkinen promootiotapahtuma. Tämän jälkeen siirrytään vapaamuotoisempaan ilotteluun uuden statuksen kunniaksi. Seuraavat osat vaihtelevat vuodesta toiseen ja niissä on monenlaisia käytäntöjä. **6) Päivällinen tai illallinen**, jonka aikana on puheita, maljojen kohottamista, ruokailua, ohjelmaa ja tavan mukaan tilattu promootioruno. **7) Tanssiaisissa** on vielä kaksi erilaista siirtymärituaalia. Ensimmäinen on niin sanottu “promootorin kanto”. Tämän rituaalin ideana on päättää hänen työrupeamansa maistereiden ja tohtorien vihkijänä. Vielä viimeisen kerran hän on kunniapaikalla kun häntä kannetaan kantotuolissa ja esitellään yleisölle, minkä jälkeen hänet johdatetaan ulos juhla- ja rituaalitalanteesta ja pois tilapäisestä statuksestaan. Toinen siirtymärituaali tanssiaisissa on airuiden vapautus työvelvollisuuksistaan (jolloin airueet huutavat “Barabbas on irti/vapaa”, joka on täysin verrattavissa edelliseen rituaaliin: tässä tapahtuu siirtymä airueen statuksesta (työntekijästä) juhlijan statukseen. **8) Purjehduksessa**, on erikseen maistereiden ja tohtoreiden laivat. Laivoissa on musiikkia, laulua, yleistä ilottelua. Purjehduksen välietapissa rantaudutaan, syödään, juodaan, pidetään puheita, minkä jälkeen palataan kotisatamaan. Purjehdus rantautumisineen kestää muutaman tunnin. **9) Gratistan/gratistin ja promootorin karonkat**, joissa heitetään viimeiset jäähyväiset. Näihin osallistuvat promootion järjestäjät. Näin he päättävät oman urakkansa ja siirtyvät takaisin arkirutiineihin.

Promootionjuhlallisuudet ovat kokonaisuudessaan nelivaiheiset. Separatiovaihe kestää vaiheesta 1 vaiheeseen 3, joka valmistaa siirtyjän separaatioon ja uuteen liittymiseen, johon liittyy monenlaista valmistautumista:

“Promootioaktia opeteltiin kanssa useita kertoja ja ja että se oli niinku - - se oli niinku promootio oli, vaikka se kesti neljä päivää, niin tuota - - käytännössä siihen meni kuitenkin sen valmisteluun niin semmonen toista viikkoa ja plus sitten nää kaikki tanssiharjotukset ja koko sen koodiston

hallinnan opettelu, koska se koodisto sillon rakentu aika lailla tyhjän, tää yliopistossa ei ollu, niinku muussakaan yhteisössä ei ollu ihmiset hallinneet tätä koodistoa sillai, sillai et sillon ,sillon ehkä se tieto oli jossain historian laitoksen vanhimmilla professoreilla - -” (N1, 12).

Valmistautumiseen kuuluu olennaisena osana myös juhlallinen pukeutuminen, joka symbolisoi tapahtumaketjun merkityksellisyyttä osanottajille. Valmistautuminen on myös tiettyjen asioiden valmistamista: maistereille tehdään seppeleet ja tohtoriehdokkaat valmistavat miekkansa symbolisella teroittamisella. Kaiken kaikkiaan separaatiovaihe valmistaa matkaajan uuden statuksen vastaanottamiseen.

Välivaiheen tulkitsen sijoittuvan hetkeen ennen promotioaktin loppuhuipennusta tilanteeseen, jossa promovoitavat odottavat ja jonottavat saadakseen maisterin seppeleen tai tohtorin hatun ja uuden arvonsa. Heidän valmistautumisensa siirtymiseen on melkein ohi, ja edessä on uuteen siirtyminen, mutta ei kuitenkaan aivan vielä, sillä sitä ennen pitää jonottaa ja matkata aktuaalisestikin jonomuodostelmassa kohti uuden statuksen symboleja.

Liittymisvaihe on se tilanne, jolloin uuden aseman symbolit (seppele maisterille ja tohtorille hattu ja miekka) siirtyvät uuden statuksen haltijalle. Tällöin statusten välillä matkaava on viimeistään astunut uuteen tuntemattomaan.

Van Gennepin (1992) luokitteluun, edellisten jatkoksi, voi vielä lisätä totutteluvaiheen. Promootion juhlallisuuksia tarkastellessa tämä alkaa siitä hetkestä, kun vihkeminen uuteen asemaan on tapahtunut. Kulkue ja vaiheet 4-7 ovatkin sitten ns. totutteluvaihetta uuteen statukseen.

7. YLLÄPITORITUAALIT

Ylläpitorituaalit toimivat nimensä mukaisesti, eli ne ylläpitävät organisaation rakennetta sitä tukien. Yliopisto ja siinä toimivat yksilöt tasapainottavat omaa toimintaansa monin eri tavoin. Organisaatiotason ylläpidollisiin toimiin kuuluvat olennaisena osana erilaiset säännöt sekä toistuvat ja kaavamaiset käyttäytymispiirteet. Selvimmin näitä on havaittavissa yliopiston kokonaisuutta tarkastellessa. Yliopiston fyysisen rakenteen (johon liittyy niin rakennukset, esineet, kuin ihmisetkin) huollosta ja ylläpidosta vastaavat erilaiset ammattiryhmät, joihin kuuluvat esimerkiksi siivoojien ja vahtimestarien ammatilliset kategoriat. Heidän vastuullansa on organisaation fyysinen huolto ja sen käytännön toimet. Vaikka en työssäni esittelekään heidän rituaalejaan, haluan kuitenkin mainita heidät, sillä puhuttaessa yliopistollisista säilyttävistä rituaaleista, on heidän panoksensa täysin korvaamaton yliopisto-organisaation toiminnassa.

Yliopisto-organisaation rakennetta ylläpidetään myös toisenlaisin keinoin. Työssäni olen tarkastellut mm. erilaisia virallisia tapahtumia ja kokouksia ylläpidollisina rituaaleina. Niiden merkitys on kokonaisuutta ylläpitävä ja eheyttävä. Niiden avulla ylläpidetään ja voimistetaan sitä interaktiivista verkostoa, jonka varaan yliopisto rakentuu; ihmisten väliselle kanssakäymiselle.

Kokouksissa tilanteen kulkua ja ihmisten käyttäytymistä ohjaa useimmiten tietty vakiintunut kaava, jota noudattamalla kokous viedään läpi, jota kutsutaan kokouskäytänteeksi. Tässä on yksi esimerkki makrotason käyttäytymistä ohjaavasta käsikirjoituksesta. Kokousten perimmäinen tarkoitus on hoitaa erilaisia käytännön asioita ja tehdä toimintasuunnitelmia, joiden avulla esimerkiksi tieteellinen toiminta voisi jatkua.

Ruokailuun liittyvät tapaamiset voivat myös olla ylläpidollisia rituaaleja. Niiden tärkeimpänä tarkoituksena ei ole välttämättä ruokkia yksilön ruumista, vaan ylläpitää sosiaalista verkostoa liittyä makrotason ylläpitoon siitakin huolimatta, että syöminen ihmisen perustoimintona tähtää viime kädessä hänen ruumiinsa ruokkimiseen ja mikrotason ylläpitoon. Esimerkiksi lounastapaamisessa on virallinen tapahtuma (neuvottelu esim.) voitu naamioida sosiaalisesti, epäviralliseksi tapahtumaksi.

Sosiaalinen käyttäytyminen

Sosiaalinen käyttäytyminen on osa makrotason ylläpitoa siitä syystä, että sitä säätelevät monet organisatoriset ohjeet ja säännöt. Korostan käyttäytymisen makrotasollisuutta siksi, että sen eri muodot ovat olennainen osa yliopiston erilaisia rituaaleja, toisin sanoen ne ovat osa yliopistollista käsikirjoitusta. Ihmisten käyttäytymiseen vaikuttaa se, millä tasolla käyttäytyminen tapahtuu. Yliopistohierarkian ylimmällä tasolla toimivat joutuvat noudattamaan tiukemmin asetettuja käyttäytymissäantöjä kuin hierarkian alemmalla tasolla olevat. Keskusteluissa kävi usein ilmi, että ylemmillä tasoilla olevien on käyttäydyttävä tietyllä tavalla säilyttääkseen asemansa, omassa ajatusmaailmassaan, sekä muiden.

Yhdenmukainen käyttäytyminen on yksi tärkeimmistä yliopistoa ja sen alakulttuureja ylläpitävistä tekijöistä. Tietynlainen käyttäytyminen saattaa olla arkipäiväistä yhdellä laitoksella, sen sijaan toisella se saattaa olla hyvin poikkeavaa.

“ - - meillähän on hyvin paljon ulkomaisia lehtoreita - - Sitte varmasti meidän käytöskin on aivan erilaista kun muissa laitoksissa, siks että me esimerkiks kosketellaan kauheesti, aina joku roikkuu jonkun kaulalla - - niin että sitten vaan johtajan esimerkiks täytyy pitää huolta, että hän roikkuu ihan yhtä paljon kaikkien - - kaulassa, ettei tule vaan mitään sanomista ja tähän menee tietenkin aikaa. Ja tuota, meil on siis sillai et meil on niinku tosi tommone easy going - laitos- tai henkilötasolla juuri sen takia, että on paljon semmosia ystävällisiä ja lämmissydämissiä ihmisiä ja se epäilemättä sit näkyy tääl ku me täällä käytävälläki ollaan tai muualla”. (N11, 14).

Esimerkki kuvaa paitsi erään laitoksen käyttäytymispiirteitä, myös sitä, että haastateltavan kokemuksen mukaan laitosten välillä on eroja. Yleisesti ottaen yliopistolaiset ovat poikkeuksetta sitä mieltä, että laitosten välillä on eroja. On olemassa tunnettuja yleistyksiä, joiden mukaan esimerkiksi eri laitosten opiskelijat voidaan erotella toisistaan, esimerkiksi yleistys “Kirjallisuuden opiskelijat pukeutuvat mustiin vaatteisiin”. Stereotypiat voivat olla lähtöisin todellisesta tilanteesta. Kun havainnoi eri laitosten opiskelijoiden ja henkilökunnan käyttäytymistä “omassa” tilassa, huomaa, että käyttäytyminen on usein sidoksissa siihen paikkaan jossa käyttäydytään ja siihen keiden kanssa käyttäydytään.

Kun ruvetaan pohtimaan sitä, mistä käyttäytymiserot johtuvat, on mahdollista päätyä “ilmapiirin” käsitteeseen ja siihen kuinka se vaikuttaa käyttäytymiseen:

Ylipäänsä yliopiston yksiköiden välillä on suuria eroja - - jotain perää on just niissäkin käsityksissä, että eri alojen ihmiset on erilaisia. Et kun mä oon - - eri laitosten kanssa ollu tekemässä noita - -, niin kyllähän sen on mulle aina semmonen tunnustelun paikka, että miten tän porukan kanssa toimitaan, mikä on näitten henki ja tapa toimia. Se on hyvin erilainen jossain matematiikassa ku musiikissa ja liikunnalla omansa ja sillä tavalla. - - Tietysti meillä, parhaimmillaan sen pitäis näkyä semmosena palvelualltiutena ja tehokkaana toimintana, sujuvina käytänteinä ja tämmösinä, että kyl hyvin paljon se poikkeaa, mut että sitten en tiedä että onks meillä se muodollisuuden aste kuitenkaan isompi kun laitoksilla, et siinäkin on laitostenkin välillä on huomattavia eroja ja meillä on ollut semmosiakin tapauksia, että uus työntekijä on ajatellu että hänen pitää sit hankkia jakkupuku ja ruveta käyttäytymään sen mukasesti, kun tulee - - töihin ja sit menee vähän aikaan ja sit ne farkut ilmestyy kuvaan jälleen, että ei se ollukkaan niin jäykkä. Mut että, tuo päällikköporras, sitte meillä joutuu jonkun verran muodollisemmin joitakin asioita varmasti hoitamaan, kun laitoksella, joutuu tai tai on tottunut ja ehkä molempia -- (N14, 2-3).

Ylläpitorituaalit voidaan jakaa 1) säilyttäviin ja 2) uudentaviin. Sosiaalinen käyttäytyminen on yksi esimerkki säilyttävistä ylläpitorituaaleista; sen avulla yliopistolaiset ylläpitävät suhteita sekä oman kentän että “toisen” kentän ihmisiin. Säilyttävillä rituaaleilla ylläpidetään jo saavutettuja sosiaalisia suhteita (esimerkiksi). Kokoukset voivat olla uudentavia ylläpitorituaaleja. Uusia ideoita, suunnitelmia, toimintastrategioita yms. käsitellään erilaisissa kokouksissa, ja ne ovat osa yliopisto-organisaation uudentamisprosessia..

Viralliset tapahtumat

Yliopistovuoden aloittavat syklin alussa, työ- ja opiskeluvuoden ensimmäisinä päivinä avajaiset, jotka samalla toimivat ensimmäisinä tilaisuuksina, joissa tulokkaat vähitellen astuvat sisään yliopistomaailmaan.

Vanhaan akateemiseen käytäntöön kuuluu, että yliopiston tai korkeakoulun rehtori pitää lukuvuoden alkaessa puheen, jota yliopiston opettajat, virkamiehet ja opiskelijat hartain ja vastaanottavaisin mielin kokoontuvat kuulemaan parnasson juurelle (Numminen 1987, 387-388).

Avajaisten puheissa käsitellään ajankohtaisia asioita tieteen maailmasta ja Jyväskylän yliopiston asemasta siinä. Puheissa on myös tietty kaksijakoisuus. Yhden puheen pitää yliopiston rehtori ja toisen ylioppilaskunnan edustaja; näin yliopiston kaksi, kenties merkittävintä, yhteisöä tulee edustetuksi.

Vuoden 1999 avajaisten ohjelma:

- avajaisrukous klo.12
- avajaistilaisuus klo. 13.15, yleisöä pyydetään asettumaan paikoilleen juhlasaliin viimeistään klo.13
- akateeminen kulkue* juhlasaliin
- musiikkia (alkusoitto oopperasta Ryöstö Seraljista); Jyväskylä Sinfonia
- avajaispuhe (yliopiston rehtori Aino Sallinen)
- musiikkia (Straussia ja Mozartia)
- ylioppilaskunnan puheenvuoro (puheenjohtaja Minna Heikka)
- akateeminen kulkue* juhlasalista vanhaan juhlasaliin
- yleisö poistuu salista kulkueen jäljessä

**Kulkueeseen ovat tervetulleita kaikki siihen ilmoittautuneet yliopiston henkilökuntaan kuuluvat. Kulkue järjestäytyy klo.12.45 -- Avajaisten päätyttyä kulkue poistuu salista rehtorin johdolla ensimmäisenä ja etenee vanhaan juhlasaliin kutsuvieraskahveille (E-34)*

Avajaiset ovat kaikille avoin tilaisuus, johon ei edellytetä erityistä asemaa yliopisto-organisaatiossa. Avajaisten toinen vaihe sen sijaan on tarkoitettu rajatulle osallistujajoukolle, yliopiston henkilökunnalle.

Avajaistanssiaiset vuonna 1999:

- henkilökunnalle avec
- klo.19 päärakennuksen aulassa
- Järjestää yliopiston hupitoimikunta
- (viiniä ja ruokaa)

Avajaiset ovat siis selkeästi kaksivaiheinen tapahtuma: ensimmäinen vaihe on tarkoitettu vakava-henkiseen pohdintaan ja akateemisuuden ylistämiseen, jota sävyttävät arvokas musiikki ja

akateemiset kulkueet. Toinen vaihe on tarkoitettu rajatulle osallistujakunnalle, ainoastaan henkilökunnalle.

Yliopiston vuosijuhla on myös tärkeä ylläpidollinen rituaali. Sen tapahtumat on tarkoitettu yliopistoväelle ja kutsuvieraille, joten se on suljettu tilaisuus.

Vuosijuhla on tänä vuonna perjantaina 7.3. klo.18 juhlasalissa. Ohjelmassa on mm. yliopiston sinfoniaorkesterin jouset sekä palkinnot viime vuoden hyvälle opettajalle ja opetukselle, väitöskirjalle ja tieteellisen tiedon julkistajalle. Ensimmäistä kertaa jaetaan avustukset, yhteensä 12 000 mk, opiskelijoiden kulttuuriprojekteihin viime syksyn yliopistopäivien yhteydessä järjestetyn konsertin tuotosta. - - Tervetuloa vuosijuhlapäivän tapahtumiin. (E-35)

Vuosijuhlaan osallistuvien on pukeuduttava tietyllä tavalla:

Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnalla on ilo kutsua Teidät 65-vuotisjuhlaansa keskiviikkona 24.3. kello 19.00 alkaen ylioppilastalolla.

Juhlapuku / tumma puku (E-4)

Edellä mainitut viralliset tapahtumat ovat läheisessä suhteessa Jyväskylän yliopistoon, johon niiden teemat ja käytänteet ovat keskittyneet.

Teemapäivät ja -tapaamiset

Erilaisten teemapäivien painotukset eivät ole keskittyneet pelkästään Jyväskylän yliopistoon, vaan niiden ohjelmiin liittyy paljon sellaista, jolla ei ole suoraa yhteyttä yliopiston toimintaan. Teemapäivät voivat olla osa yliopiston virallista ohjelmaa, toisaalta ne voivat olla myös puolivirallisia, sellaisia joihin ei liity arkista aherrusta.

9.3.2000 yhdistyivät toisiinsa vuosijuhlan ja tiedepäivän vietot:

Yliopistossa ovat ovet levällään ja tieteen arki esillä vuosipäivänä 9.3.2000. Tietoiskujen ja show-ohjelmien jälkeen kokoonnumme vuosijuhlaan klo 18 palkitsemaan opetuksessa, tieteen teossa ja julkistamisessa sekä esimies- ja kulttuurityössä erityisesti ansioituneita. - - Tieteellisen tiedon julkistamispalkinnon saajalla on jälleen kunnia pitää illan juhlapuhe. Ohjelmaa tahdittaa lisäksi Campuksen Koonto, musiikki elokuvasta Rukajärven tie. Kulttuuri-iloittelu jatkuu vuosijuhlan ja väliaikatarjoilun jälkeen yliopiston sinfoniaorkesterin tarjoamassa konsertissa TANGON TAIKAA JA ELOKUVASÄVELMIÄ, jossa solistina on Sari Moilanen. Päivän ohjelmaa on jaettu laitoksille ja kutsuvieraille - - (E-41)

Yliopistopäivät järjestetään kerran vuodessa ja järjestävänä tahona on aina vuorollaan nimetty vastuulaitos. Yliopistopäivillä kohtaavat laitoksien entiset ja nykyiset opiskelijat ja henkilökunta, sekä kaupunkilaiset ja muut kyseisestä alasta kiinnostuneet. Päiviin kuuluu yleensä luentoja, kiertokäyntejä ja keskustelutilaisuuksia sekä alumneille ja laitoksen väelle (myös opiskelijoille), sekä yhteinen ohjelmallinen seniori-ilta. Yliopistopäivien yhtenä teemana on työllistyminen ja yliopistollisen aktorin siirtyminen (siirtäminen) pois yliopistosta. Toinen huomattava seikka yliopistopäiviä ja alumnitoimintaa tarkasteltaessa on se, että siinä yhdistyvät yliopiston “saareke” ja “ulkopuoli” tai “maailma”; yliopistolaiset ja yliopistosta jo lähteneet ovat interaktiivisessa vuorovaikutuksessa keskenään. (kts. E-43)

Ainejärjestötapaamisissa kokoontuvat ainejärjestöjen edustajat yhteen, joiden tarkoituksena tiedottaa tärkeistä asioista ainejärjestöjen yhdyshenkilöille, jotka puolestaan tiedottavat siitä ainejärjestöjen muille jäsenille.

Ainejärjestötapaaminen on keskiviikkona Ilokivessä klo 17. Nefalta olisi hyvä olla joku (1-2hlöä) paikalla, joten jos joku on kiinnostunut niin ilmoittele tännepäin. Ainejärjestö-tapaamisissa käsitellään ajankohtaisia opiskeluun ja opiskelijaelämään liittyviä aiheita ja siellä tapaa muiden ainejärjestöjen edustajia. Ruokaa ja juomaa on aina ollut tarjolla. Tapaamiseen menijän olisi hyvä infota nefaa ja varsinkin hallitusta tapaamisen annista.

(E-2)

Liikuntapäiviä tai -iltapäiviä järjestetään sekä opiskelijoille että yliopiston työntekijöille.

Viime vuosina on ollut useita teemapäiviä, jotka valmistavat opiskelijat siirtymään raakaan maailmaan. Seuraavassa on vuoden 1997 “Yliopistosta työelämään” -teemapäivän ohjelma. Päivän järjestäjinä toimivat Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta, Jyväskylän työelämäpalvelu ja Jyväskylän työvoimatoimisto.

10.00 TEEMAPÄIVÄN AVAUS, 10.05 AKATEEMISTEN TYÖTORI, 10.25 VOUCHERILLA TÖIHIN! 10.45 AMMATTIURAN RAKENTAMINEN AKATEEMISILLE, 11.05 LEARNING CONTRACT 11.25 - 12.20 LOUNASTAUKO, 12.20 OPINNOT JA KÄYTÄNTÖ. 12.40 PUMPULISTA SELVIYTYMISSTRATEGIAAN, 13.00 TUOTTEENA OSAAMISENI - ASiantuntemuksensa markkinoiminen, 13.20 HUMANISTI YRITTÄJÄNÄ, 13.40 HENKILÖFRANCHISING ITSENSÄ TYÖLLISTÄMISESSÄ, 14.00 - 14.30 KAHVITAUKO, 14.30 IDEASTA YRITYKSEKSI - YRITTÄMINEN MAHDOLLISUUTENA, 14.50 TYÖLLISTYMINEN AIKUISKOULUTUKSEEN? 15.10 SUURYRITYS TYÖNANTAJANA, 15.30 COCKTAIL-TILAISUUS JA TEEMAPÄIVÄN PÄÄTÖS (KLO 16.00 SIIRTYMINEN LYHTYYN) (E-42; muokattu versio)

Kokoukset ja kokoontumiset

Kokoukset (kts. myös LIITE 2) ovat yliopiston arkipäivää. Niihin suhtautuminen vaihtelee innokkuudesta ja kokoushakuisuudesta vastahakoiseen asennoitumiseen kokouksiin "pakkopullana". Kokoukset ovat organisoituja tilaisuuksia, joita valmistellaan etukäteen. Kokoukset eivät useimmiten ole vain yksivaiheisia tapahtumia, vaan niihin kuuluu useita vaiheita. Virallisiin kokouksiin tai sellaiseksi luokiteltaviin kuuluukin vaihteellisuus: valmistelu, kokous ja jälkitoimet.

1) Kokoukseen valmistautuminen: asiasta tiedotetaan esimerkiksi ainejärjestöjen sähköpostilistoilla sekä laitosten ilmoitustauluilla (kokouksen esityslista). Valmistautumisvaiheessa esitetään suunnitelma käsiteltävistä aiheista, kokouksen laadusta ja rajoituksista riippuen kaikilla tai osalla siihen osallistuvilla on mahdollisuus esittää muutoksia käsiteltäviin asioihin eli siis esityslistaan. 2) Kokousakti (kokouksen nimi, tema tai sen päämäärä on riippuvainen ajasta tai kokouksen syystä, esimerkkeinä ainejärjestöjen käyttämiä kokousnimiä: Yleiskokous, vuosikokous ja ylimääräinen kokous). "Puhtaimmillaan" kokous viedään läpi vailla oheistoimintoja. Joissakin tapauksissa kokoustaminen pohjautuu tai sivuaa oheistoimintoja, kuten monissa laitoksissa tavanmukaisia aamupäiväkahveja. 3) Pöytäkirjan julkistaminen eri muodoissa. Tämä on muodollisuus jolla tehdään esimerkiksi julkisesta kokoontumisesta julkinen myös sellaisille, jotka eivät olleet itse tapahtumassa.

Kokouksiin suhtautuminen riippuu henkilöstä. Jotkut ovat innokkaita käymään kokouksissa ja ovat mukana monenlaisessa toiminnassa, olosuhteiden pakosta tai omasta halustaan. Toisaalta osa kokouksissa kävijöistä suhtautuu varsin vastahakoisesti kokoustilanteisiin, sekä myös niiden sosiaaliseen kontekstiin.

"No siis se mikä on miellyttävää tääl ollu verrattuna siihen kun mä hoidin (X tehtävää X kaupungissa) ja viimesen assistenttivuoden aikana on se, että että tuota selvästi on vähemmän tällöisiä tappavia kokouksia, kun sillon, et ei enää oo tullu esimerkiks semmosta tunnetta syyslukukauden lopussa, niinkun muistan yhenkäskykolme, että nyt jokainen uusi merkintä almanakkaan on uusi naula arkuun. Elikkä meillä, meillä tuota noin laitoksella meillä on näitä laitosneuvoston kokouksia, ehkä suunnilleen kerran kuukaudessa, nii että se ei oo mitenkään sietämätöntä ja sit me onnistutaan vetään ne aika hyvin niin et ne on yhden tunnin pitusia, max puoltoista ja sitten meillä on näitä opettajan kokouksia, epäsäännöllisesti, mut ehkä kerran kuukaudessa, jossa sit keskustellaan joskus virallisemminkin yt-asioista, mut et muuten ylipäänsä tällöisistä yhteisistä asioista ja ja tuota sitten, sitten mitä tulee noihin yleisimpiin hallintokokouksiin, niin niitäkään ei oo mitenkään niinkun sietämättömän liikaa - - Mä tiedän, että joissain - - paikoissa huomattavasti enemmän kokoonnutaan, mut et meil nyt on aika paljon ihmisiä jotka eivät hirveesti tykkää tuhlata aikaansa, jos ei oo todella - - suurta tarvetta kokoontumiseen, et me hoijjetaan sitten kommunikaatio tässä kun me ollaan saman käytävän, käytävän varrella ni me

hoidetaan se suullisesti usein muuten ja - - meil on kahvihuone, jossa ihmiset puhuu - - toisilleen asioista ja sitten meillä on myös laitoksen sähköpostilista nii että, että kyl nää tiedot useimmiten menee, mut et joku muu vois enemmän harrastaa tämmöstä kokoontumista.” (N1, 5.)

On mahdollista, että kokouksia pidetään itse kokoustamisen vuoksi; kokous olla sosiaalisen toiminnan kulissi, jolloin yhdessäolo (syystä tai toisesta) on kokoustamisen primäärifunktio.

“ - - Joskus tuntuu siltä, että joillekin ihmisille kokoontuminen on semmonen jonkinmoinen katharttinen kokemus, jota se sitten ei kaikille välttämättä ole, että meidän laitoksella on ollu semmonen linja, et kokoonnutaan kun tarttee, mutta ei mitenkään välttämättä ees hirveen säännöllisesti. Mä tiedän että joillain laitoksilla esimerkiks joka viikko kokoonnutaan, että tuota se, mut useimmilla meillä ei oo niinku aikaa kerta kaikkiaan semmoseen.” (N1, 3.)

Oman kokousryhmän muodostavat henkilökuntapalaverit- tai kokoukset, jotka voivat olla vapaamuotoisia. Tästä huolimatta ne ovat osa virallista ohjelmaa.

“Mut et tietysti jos me vaan kahvia juodaan niin silloin ei kyl oo puheenjohtajaa, eikä sihteeriä. Jos on joku asia, joka on niinku, jonka takia on kutsuttu, henkilökuntakokous esimerkiks kokoon, niin sillo se on kyllä ihan kunnolla dokumentoitu.” (N11, 3-4.)

“ - - melkein kerran viikossa ehkä henkilökuntapalavereja, ihan tarpeen mukaan, jos on paljon asioita niin sit on, mut sit jos ei tapahu mitään, niin sitten ei tarvii - - kyllä nyt melkein joka viikko on - - yleensä ne on varsin vapaamuotosia ja - - saattaa - - kirjottaa vaikka kalenteriinsa, et mistä keskustellaan ja ollaan me joskus tehty joku esityslistaki, vaan sen takia että muistaa puhua kaikista, mut ei muuten - - kaikki puhuu päällekkäin - - minä oon se joka kirjaa ylös asiat, koska minähän ne hoidan loppujen lopuks, mut ei mua mitenkää oo nimetty et 'sä oot sihteeri' - -.” (N7, 4.)

Kokoontumisia ei edellä pitkä valmistelujakso. Niissä on harvoin kokouksenomainen, muodollinen kaava, jota noudattaen asioiden käsittely etenisi. Kokoontumisen voidaan kutsua koolle nopeasti ja epävirallisesti:

“Sori tämä viimehetken ilmoittaminen, mutta kaikki kynnelle kykenevät voivat ilmaantua tanaan kello 12.00 yliopiston kirjaston kahvilaan, jossa kokoustamme nefan synttären johdosta - - “ (E-5).

“Sopisiko kaikille kokoontuminen esimerkiksi huomenna tiistaina (13.4.) klo 12 kirjaston kahvilassa? Ehdottakaa muutoksia aikaan jos tämä ei käy, mutta huom: kannanotto olisi saatava pian kasaan, joten kokoonnutaan pian.”(E-6.)

Kokoontumiset voivat olla epävirallisia tapaamisia:

“Subject: Epävirallinen kokoontuminen kirjastoasiasta. Eli kirjaston aukioloaikoja yms. koskeva kannanotto valmistellaan kokoontumisen merkeissä - -“ (E-7.)

8. Protestirituaalit (kts. myös LIITE 5)

Characteristics of our civilization are conflicts between the inertia of conservative tradition and the radicalism which has no respect for the past but attempts to reconstruct the future on the basis of rational considerations intended to further its ideals. These conflicts may be observed in education, law, economic theory, religion, and art. (Boas 1986[1928], 136-137.)

Protestirituaalit ja -ryhmät usein ovat lyhytaikaisia, tietyissä puitteissa verrattavissa erilaisiin lyhytaikaisiin ryhmiin, talkooryhmiin. Tällaisilla ryhmillä ei ole välttämättä nimeä ja niiden elinkaari on lyhytaikainen ja niiden olemassaolon edellytys on voi olla jokin ryhmän yhteinen asia, tai sitten jokin värikäs ja voimakas persoona, joka on onnistunut keräämään ympärilleen ryhmän ihmisiä. Toisaalta osa vastailmiöistä on pitkäaikaisia, ja joskus tietyn ilmiön vastustamiseksi perustettu ja nimetty vastaryhmä jatkaa toimintaansa eri muodoissa.

Lukua aloittaessani rupesin kirjoittamaan antirituaaleista. Pian kuitenkin huomasin, että olin väärillä jäljillä. Antirituaalit ovat jossain määrin destruktiivisia, tällaista ei kuitenkaan ole havaittavissa yliopistollisissa protestoinneissa ja protestiliikkeissä. Valtavirrasta erottautuvat äänet ovat läheisessä suhteessa siihen ympäristöön, josta ne ovat syntyneet. Ne ovat osa kokonaisuutta tai sen osia arvostelevia, kuitenkin niiden tärkeimpänä pyrkimyksenä on ollut organisaation kehittäminen toivottuun suuntaan, joka on tekemäni kolmijaon ensimmäinen kohta protestiliikkeiden toimintaa tarkastellessa, kuten seuraavista esimerkeistä käy ilmi.

“En tiedä oletteko kaikki saaneet tämän jo (olette varmaan). Itsellani on hieman ristiriitainen suhtautuminen aiheeseen. Toisaalta ilmaisen perustutkinnon oikeutta poljetaan maksattamalla opiskelijoilla omat seminaarityönsä, gradunsa jne, toisaalta taas raivostun paivittain nahdessani ne sadat printit joihin paperia tuhlataan ilman mitään järkevää syytä, kun se nyt sattuu olemaan ilmaista. Mikäli tulostusmaksut perutaan opiskelijoiden painostuksesta, miten voisimme vaikuttaa tulostamisen järjestykseen? Yksi vaihtoehto olisi vaatia esim. 500 tulosteen ilmaiskiintiötä naurettavan 50 sijaan. oikein käytettynä tämä takaisi suunnilleen sen paperimäärän, joka todella

tarvitaan perustutkinnon aikana. Mita mielta olette?.” (E-18.) (Huom. Ä- ja ö kirjainten pisteiden puuttuminen juontuu edelleen hyvin yleisistä ongelmista sähköisten tiedonvälitysjärjestelmien eroista ja siitä, että haluan rekonstruoida havaitsemani todellisuuden mahdollisimman tarkasti).

“Opiskelijat haluavat järjestää mielenosoituksen tulostusmaksuja vastaan. Mielenosoitus on tiistaina 15.9. klo 13.00 hallintorakennuksen edestä. Sieltä siirrytään valtaamaan kirjasto ja sen jälkeen ATK -keskus. Levittäkää laajasti sanomaa. Kaikki mukaan. Opiskelijat voivat estää tulostusmaksut, näyttäkäämme joukkovoimamme.” (E-19.)

Joidenkin protestiliikkeiden olemassaoloon liittyy voimakas suhde sen ja ajan ilmiöiden välillä, jolloin liikkeet ovat syntyneet vastavoimaksi jollekin ilmiölle tai esimerkiksi kulttuurin osa-alueelle, jota edelliset esimerkit valottavat. Esimerkeistä kävi ilmi myös toinen olennainen seikka; vastailmiön tai protestiliikkeen toiminta jakaantui puheeseen (sekä virtuaaliseen että ei-virtuaaliseen, eli kokouksiin ja kokoontumisiin) ja toimintaan; mielenosoitukseen, mielipiteen ilmaisun vahvistamiseen fyysisen joukkovoiman avulla ja sen esittelyllä julkisesti. Tulostusmaksuja vastaan protestointi oli voimakkaimmillaan keväällä 1999.

On olemassa sellaisia teemoja, joita vastaan protestoidaan jatkuvasti yhä uudelleen. Eräs monia vuosia vanha ilmiö ja uhka on opintotuen maksamisen lyhentäminen ja tätä kautta pyrkiminen opiskelun tehokkuuden nostamiseen.

“Vielä tämän viikon on ylioppilaskunnassa sijaitsevassa ravintola Ilokivessä mahdollista sanoa ei opinto-oikeuden rajoittamista vastaan. Suomen ylioppilaskunnan liiton alullepanema adressi vastustaa opinto-oikeuden kaventamista viiteen vuoteen. Jo nyt opintotukikuukaudet on rajattu 55 tukikuukauteen, joten rajoittamisessa ei ole mitään järkeä. Tule sinäkin kirjoittamaan nimesi adressiin!” (E-20.)

Vaikka tietty ongelma olisikin esimerkiksi yksittäisen opiskelijan kannalta hyvinkin olennainen, tietyt ilmiöt ovat vuodesta toiseen samoja; ilmiö tietyllä tapaa vanhenee yhden opiskelijapolven vanhetessa ja toisen noustessa esille ja sen kohdatessa sama ongelma, mutta kenties uudesta näkökulmasta.

Viime kädessä tietyn ilmiön ja sen vastustamisen välisen suhteen voimallisuus riippuu siitä, kuinka suurta osaa yksittäisiä opiskelijoita se koskettaa ja miten vahvasti. Havainnollistan tämän edellisillä esimerkeillä. Opinto-oikeuden rajoittaminen on “iänikuinen” ilmiö, joka on kytenyt jo vuosien ajan, mutta sen suurin voima on kuitenkin kaikonnut ajan ja protestoinnin jatkumisen myötä, sekä johtuen siitä, että opiskelijasukupolvet vaihtuvat ja vastailmiö saa uusia muotoja tästä johtuen. Opinto-oikeuden rajoittamisen vastustajia on ollut vuosien ajan runsas joukko, mutta

vastaavasti on sellaisia, joille se on toissijainen asia. Tämä vastailmiö ei ole saanut opiskelijayhteisön yksimielistä kannatusta taakseen.

Sen sijaan tulostuksen maksulliseksi tulemisen uhka aktivoi hetkessä suuret massat toimintaan, koska uhka oli välittömästi kaikkia opiskelijoita koskettava. Tämäkään vastailmiö ei saanut jakamatonta kannatusta opiskelijoiden parissa. Ilmiö kuitenkin tietyllä tavalla “leimahti liekkeihin” ja sai ihmiset ottamaan kantaa hyvin voimakkaasti ja hetken aikaa tämä vastailmiö oli muotia, kunnes sen yksi käyttövoima; ajankohtaisuus, oli kulutettu loppuun. Pitkäikäiset vastailmiöt näyttävät olevan hyvin sitkeitä, mutta hieman voimattomia, kun sen sijaan lyhytaikaiset vastailmiöt näyttäytyvät voimallisina ja ihmisiä monin tavoin kokoavina.

On myös sellaisia ilmiöitä, jotka koskettavat ja kiinnostavat vain marginaalia yliopiston jäsenistä, mutta jokaisella ilmiöllähän on kannattajansa ja vastustajansa.

“ - - yliopistoon tehään tota juhla-aukiota tonne -- Alvarin aukion viereen ja ja ja ajatellaan tätä niin kun tämmösenä juhla-kulkueitten -- lähtö ja ja kokoontumispaikkana, koska se on niiden huhupuheitten ja näiden lehdyköitten mitä on, on näissä näin -- Totuuden torvet ja Viettelysten vankkurit, nää tämmöset maanalaiset lehdet, niin niissä on taas niinku irvailtu näin, eli nää tämmöset ei saa niinku jakamatonta yhteisöllistä kannatusta.” (N1, 13-18.)

Syy edellä olevalle esimerkille ei ole niinkään siinä, että halusin esitellä mainitun vastustusilmiön, vaan haluan pohtia yhteisöllisyyden olemusta. Edellisessä lainauksessa yhdistyvät sekä protestimaisuuden että yhteisöllisen jakamattomuuden käsitteet, jotka ovat olennaisia protestiliikkeitä ja yliopistoa kokonaisuutena tarkastellessa. Tästäkin on tulkittavissa se, että yliopisto ei ole yksi yhteisö, vaan se on organisaatio ja sellainen kokonaisuus, jossa toimii eri tyyppisiä yhteisöjä, joista kukin voi edustaa ja toiminnallaan edistää yliopistoyhteisöjen (eli yliopiston) toimintaa, mutta omata näkökulmastaan. Protestiliike, sen synty ja selviytyminen on riippuvainen ainoastaan sen näkökulmasta katsottuna erilaisista vastailmiöistä, niistä joita se vastustaa; vastailmiötä ei voi olla olemassa ilman vastustettavaa ilmiötä. Tietty pitkäaikainen protestiliike, jolla on nimi ja organisaation, saattaa mukautua ajan ilmiöihin, jolloin myös sen protestoinnin kohteet muuttuvat, mutta protestiliike ilmiönä säilyy.

Jyväskylän opiskelevat anarkistit (JOA) on esimerkki järjestäytyneestä protestiliikkeestä, joka toiminnassaan yhdistää paitsi yhteiskuntakritiikin, myös kritisoi yhteiskunnan ja yliopiston välisiä jännitteitä. Sillä on aktiivista toimintaa sekä biologis-henkisen elämän tasolla että virtuaalisesti sen kotisivuilla (E-38).

Seuraavassa lainauksessa pohditaan opiskelijan asemaa, joka on tämän näkemyksen mukaan yliopiston ja sen ulkopuolisen todellisuuden välissä.

“Nykyaikainen kapitalismi ja speaktaakkeli tarjoavat kaikille oman erityisen roolinsa yleisessä passiivisuudessa. Opiskelija ei ole poikkeus sääntöön. Hänellä on väliaikainen osa näyteltävään, harjoitusta hänen lopulliselle roolilleen olla osana kulutusyhteiskuntaa. Opiskelijana oleminen on vihkimistä tähän rooliin, joka on yhtä konservatiivinen kuin muutkin. Vihkiminen muistuttaa eriskummallisesti alkukantaisten yhteisöjen riittejä. Opiskelija elää kaksoiselämää tasapainoillen nykyisen asemansa ja tulevan roolinsa välillä. Näistä kahdesta täysin erillisestä roolista siirrytään mekaanisesti toiseen joskus 'tulevaisuudessa'. Sillä välin opiskelija paistattelee päivää skitsofreenisessä tietoisuudessaan ja vetäytyy omaan vihkirühmänsä piileskelläkseen tulevaisuutta. Historialta suojattu nykyisyys on mystinen unitila.” (E-40.)

Osa protestirituaalien kannattajista pyrkii puolustamaan opiskelijoiden asemaa, osa tarkastelee tieteen etiikkaa ja osa arvostelee yliopiston organisaatiota:

“Joskus muinoin yliopistoja kunnioitettiin; opiskelija pitää yhä kiinni siitä, että hän on onnekas saadessaan olla täällä. Mutta hän tuli liian myöhään. Porvarillisen kulttuurin mennyt loistokkuus on hävinnyt jo ajat sitten. Mekaanisesti tuotettu spesialisti on nyt 'opetusjärjestelmän' päämäärä. Nykyaikainen taloudellinen järjestelmä vaatii kouluttamattomien ja ajattelemaan kykenemättömien opiskelijoiden massatuotantoa. Yliopistoista on tullut tietämättömyyden propagandisteja; 'korkeakulttuuri' noudattaa liukuhihnan rytmiä. Jotakin paitsi opiskelijoista, myös professoreista kertoo se, että tenteistä voi päästä läpi erinomaisin arvosanoin tarvitsematta edes vilkaista tenttikirjoja. Jotakin yliopistoista yleensä kertoo se, ettei kolmannen vuoden opiskelija pääse välttämättä ollenkaan toisen yliopiston pääsykokeista läpi. Mutta tällä ei ole merkitystä: tärkeintä on kuunnella kunnioittavasti. Kun kriittinen ajattelu ehkäistään tietoisesti, opiskelijasta tulee tiedon ehtoollisleivän vastaanottaja professorin kertoessa hänelle maailman lopulliset totuudet. Siihen asti - hengen vaihdevuodet. Tulevaisuuden vallankumouksellinen yhteiskunta tuomitsee luentoteatterin tekemiset pelkkänä melun tiedekuntana, sosiaalisesti epätoivottavana ilmiönä.” (E-40)

On väitetty, että opiskelijaliikkeet olisivat nykyään heikkoja (Konttinen&Pylvänäinen 1996, 63), eivät ne ehkä olekaan samanlaisia kuin esimerkiksi 1970-luvulla, jolloin opiskelijat nousivat barrikadeille milloin mistäkin syystä. Nykyiset opiskelijaliikkeet ovat vähemmän julkisesti näkyviä ja kenties enemmän laitostuneita kun esimerkiksi 70-luvun liikkeet, mutta niitä on kuitenkin nykyäänkin. Osa protestoivista ryhmistä ja sen jäsenistä toimii avoimesti, kuten esim. edellä mainitut Jyväskylän opiskelevat anarkistit.

Osa protestoivista tahoista toimii “maan alla”, esimerkkeinä tällaisista ovat lehdet Viettelysten vankkuri ja Totuuden torvi, joiden tekijät olivat julkisia salaisuuksia. Rituaalien vastustaminen, voi muuttua rituaaliksi itsessään ja saada identifioitua ja individuaalisen muodon.

Monet alakulttuurit ja protestirituaaleihin liittyvät ilmiöt voivat esittää vallitsevalle yliopisto-kulttuurille vakavasti otettavan haasteen, samaan aikaan niiden olemukseen kuuluu myös se, että ne uudistavat paitsi valtakulttuuria, niin myös itseään tässä muutosprosessissa.

27.4.2000 protestoitii yliopiston saaman rahoituksen puolesta:

Tiedotus mielenosoituksesta perusrahoituksen puolesta ainejärjestöille

Mielenosoitus 27.4.2000 klo 11.30 ->

Suomen ylioppilaskunnat ja yliopistojen henkilöstöjärjestöt ovat päättäneet reagoida voimakkaasti yliopistojen määrärahojen jälkeenjääneisyyteen ja pitää valtakunnallisen mielenosoituksen 27.4.

Yliopistojen määrärahoissa on toimintaan nähden 1,2 miljardin markan aukko. Tällä hetkellä näyttää siltä, että yliopistojen määrärahat eivät ole kasvamassa viime vuodesta. Ratkaisukeinoina on väläytelty henkilökunnan lomautuksia, sisäänottojen supistamista tai jopa kokonaisen vuosikurssin sisäänoton jäädyttämistä.

Yliopistojen on mahdotonta jatkaa toimintaa saatavilla resursseilla eli jatkossa opiskelijat tulevat kärsimään yhä enemmän mm. suurista massaluennoista, kontaktiopetuksen puutteesta ja ohjauksen vähyydestä. Rahoituksen puute vaarantaa yliopisto-opetuksen laadun ja laajuuden.

Faktaa:

90-luvulla yliopistojen määrärahat eivät ole kasvaneet samassa suhteessa kuin yliopistojen toiminta on laajentunut. Vuonna 1998 yliopistojen toimintamenojen reaalinen taso on samalla tasolla kuin vuonna 1991. Samanaikaisesti opiskelijoiden ja tutkintojen määrä on kasvanut merkittävästi kaikissa korkeakouluissa

Määrärahojen nimellisestä lisäyksestä merkittävä osa menee suoraan kiinteistölaitosuudistuksen aiheuttamiin kiinteistömenojen lisäykseen. Määrärahoista jaetaan yhä suurempi osa hanke- ja tuloksellisuusrahoina. Ongelmana korostuukin opetukseen ja perustutkimukseen käytettävän perusrahoituksen vähyys.

Mitä merkitsee Jyväskylän yliopistolle? Mitä on tapahtunut 90-luvulla?

- opiskelijoiden määrä yhtä opettajaa kohden on kasvanut, näkyy mm.

ohjauksen puutteena

- henkilökunnan määräaikaisuudet

- kontaktiopetuksen määrä on pienentynyt

- pienryhmäopetuksen määrä vähentynyt

- ryhmäkoot ovat kasvaneet

- massaluennot, harjoitusryhmät, ?pienryhmäopetus?

- kurssikirjojen saatavuus heikentynyt

- laitteistohankintoja ei ole pystytty tekemään riittävästi

- tilojen puute

- työpäivän pidentyminen

- salikoot riittämättömiä kasvaneille ryhmille

9. YLLÄPITORIITIT

Ylläpitoriitit ovat yksilön toimintakyvyn ylläpitämiseen tähtäviä toimintoja. Samalla tavalla kuin ylläpitorituaalit huoltavat organisaatiota ja makrotasoa, ylläpitoriitit huoltavat yksilö- ja mikrotasoa.

Henkilökohtaiset tavat

Itse kullakin meistä on tapoja, joita toistamme päivästä toiseen. Haastatteluista nousi esille seikka, joka on käynyt ilmi monissa muissakin yhteyksissä. Yliopiston kirjasto on monella tavalla kampuksen keskeisin paikka. Sen merkitys on tärkeä paitsi sosiaalisen ja akateemisen elämän keskuksena, myös erilaisten yksilöllisten toimien näyttämönä.

"Kaikista eniten oon täällä kirjastolla, lähes tulkoon päivittäin - - eli tota meidän laitoksella mä oon loppujen lopuks käyny viime aikoina vähän - - nyt täytyy ihan tieteen tahtoen mennä siis ihan kattomaan jotain ilmoitustaulua tai muuta - -" (N6, 2).

Kirjasto on paikka jonne mennään paitsi opiskelemaan, myös oleilemaan ja hakemaan sosiaalisia kontakteja.

Kysymys: "Mitä teet kirjastolla?"

Vastaaaja 1) *"No, aika usein en periaatteessa tee mitään, siis sillei vietän aikaa, käyn sähköpostilla ja vaan haahuilen, kattelen kirjoja ja odottelen, että joku tuttu tulis vastaan. Mut sit toisaalta ihan, harvemmin luen täällä, mä luen mieluummin kotona - - ylipäänsäkin mullon päivisin on aika, varsinki tässä syksyllä on ollut niin tiiviisti luentoja, että mä tuun aamulla luennolle tänne, sit luentojen välillä saatan käydä täällä, et jotain 10 minuuttia täällä, sitten taas luennolle ja sitten kotiin, luen sit kumminki kotona, sitten tosiaan kirjoja hakemaan, asioimaan, asioinnin mä teen yleensä tosiaan kanssa sillo sitte jos mä oon tullu päivällä tänne. Harvemmin mä tänne tuun sillai, että tulisin ihan semmosina päivinä et mul ei oo mitään - - silloin harvemmin tuun.." (N?, ?.)*

V 2) *"No oikeastaan ihan kaiken näköistä, kaikenkähköstä siihen opiskeluun liittyvää siinä mielessä, että mä tuun tänne, vaikka muilla ei oissaan mitään opiskeluun liittyvää tai näin, tätä on hyvä"*

paikka tehdä niitä hommia jotka on jäänyt rästiin, esseitä kirjoitella tai tulla lukemaan, kotona se on vähän semmoista, että kaikkeen muuta siinä tulee tehtyä sivussa, eikä pääasiaa ollenkaan. Kun muut lähtee kouluun, mä lähden tänne istuskelemaan ja tekemään ihan mitä nyt on jäänyt kotona tekemättä.”(N13, 2.)

Kirjaston merkitys yliopistolaiselle voi vaihdella riippuen monesta tekijästä, esimerkiksi siitä, missä vaiheessa opiskelijan opinnot ovat. (Kun minä aloitin opintoni, toimi kirjasto ja sen kahvio olohuoneenani; siellä tapasin tuntemiani ihmisiä, joiden kanssa keskustelimme. Keskustelun ja oleilun perimmäinen tarkoitus oli usein tenttiin luvun siirtäminen myöhempään hetkeen. Nykyään kirjaston kahvion merkitys on hyvin marginaalinen sosiaalisessa kontekstissa).

V 3) “Nykyään en itse asiassa niin roikukaan täällä, takavuosina tuli roikuttua, aktiivisina (x järjestö)vuosina ja aktiivisina semmoisina vuosina - - nykyään, sitä vois sanoa roikkumiseksi sitä sähköpostin lueskelua, koska se ei oo semmosta opiskelua - - siten kahvilla käyntini on jäänyt aika vähäiseksi, mut sitäkin takavuosina tosi paljon, tuntikausia - - kahviossa istumista, sanotaan näin -- kyllähän siinä sitä opiskeluakin tulee. - - silloin kun mä asuin solussa, ni tein kaiken lukemisen kirjaston lukusalissa, nykyään kun mä asun yksiossä ja teen gradua ni kyl mä parhaiten saan sitä kotona tehtyä - - et oikeestaan nykyään opiskelen hyvin vähän kirjastossa.” (N5, 3.)

V 8) “Hengailen. Tota, loppujen lopuks täällä tulee aika vähän opiskeltua kuitenkin, se on sitä että käy sähköpostilla ja tapaa tuttuja ja istuu kahvilla ja semmosta sosiaalisten suhteiden hoitoa, et niinku ainoo mihin tietokoneita käytän on sähköposti, tänä syksynä en oo kovin montaa kertaa tuolla lukukopissa istunu lukemassa.”(N3, 2.)

Kirjastossa olevat tietokonepäätteet ja “sähköpostikoneet” eivät ole menettäneet suosiotaan. Myös mahdollisuus lehtien lukemiseen houkuttelee ihmisiä kirjastoon.

V 5) “Sähköpostilla käyn, joskus käyn lukusaleissa lukemassa, joskus käyn lukemassa jotain lehtiä, tietysti päivän lehtee saa ettiä kahviosta, mikä on kyllä usein turhaa, tietysti käyn kirjoja etti - -” (N8, 3).

V 6) “Enimmäkseen mä luen tenttiin ja etin kirjoja, vähemmän käyn sähköpostilla koska, mulla on mahollisuus käydä muuallakin” (N2, 2).

(V 11)“ - - ensimmäisestä vuodesta asti on se, että aina, joka päivä jos suinkiin mahdollista ni mä luen täällä iltapäivälehdistä horoskoopin, kun se on ihan, se on sellane jokapäiväne tapa - - sit toisaalta se on, kyllä mulla, käyn päivittäin sähköposti, mun on pakko saada lukee sitä - - vähintään kerran päivässä, mielummin useemmin, että en voi olla kampuksella ja lukematta

sähköpostia, se on mahdotonta, et lähtee kotiin lukematta - - sitten tavallisesti mullon tapana, ihan vaan, en tiijä mistä johtuu, kattoo omat lainat - - et sitte jos on seminaareja, katon kirjoja, aina sillon kuin suinkiin oon täällä. Yleensä mul on vaan se sähköposti ja se omien lainojen tarkistus ja horoskooppien lukeminen.” (N6, 4.)

Monet informanteistani korostivat kirjaston keskeistä asemaa Seminaarinmäellä.

V 7) “- - on sellasia kirjoja, mitä pitää lainata, elikkä sen takia - - Ehkä joskus käyn lukee lehtiä, en kovin usein, sitten joskus käyn tossa kahvilla, mutta en kovin usein, sitten jos on jotain ryhmä tai muita vastaavia, elikkä kun on joittekkin ihmisten kanssa sovittu tapaaminen, se on useimmiten tää kirjasto, koska kaikki tietää tän, eikä tuu sit mitään ongelmia että löytää perille. Mun mielestä tää kirjasto on tän Seminaarinmäen sydän, elikkä täällä porukkaa lappaa eri laitoksilta. Kaikille seminaarinmäellä opiskeleville erittäin tuttu paikka - -.” (N4, 2.)

V 9) “- - sitte tulee vaan istuskelemaan, must on hirveen kiva katella kun ihmiset pyörii ympärillä -- Useimmiten mä meen yksin, et sit jos mä nään jonkun, tyypin niin heti säntään sinne pöytään juttelemaan. Yleensäkin mä oon huomannu sen, että kun lukioaikaan - mä koko ajan vertaan lukioaikaan - - täällä tulee aika paljon oltua yksin - - Joskus luen lehtiä, joskus plärään kalenteria - - se on vähän semmonen paikka minne menee istuskelemaan ja kokoomaan ajatuksia, niinku tavallaan pysähtyy konkreettisesti, menee sinne pöydän ääreen istuskelee siellä, mietiskelee, pohdiskelee - -.” (N4, 2-3.)

Sähköpostiaddiktio

Muutaman viime vuoden aikana sähköpostin ja yleensä sähköisen tiedonvälityksen ja kommunikaation keinot ovat tulleet monimuotoisemmiksi ja nopeammiksi. Seikka, joka kampuksen monissa tietokone tai -pääteluokissa ei ole muuttunut, on tietokoneille ja päätteille jonottaminen. Tällainen tilanne on myös kirjastossa. Sähköpostin lukeminen ja internetsivujen selaaminen on osa yliopiston arkipäivää. Se on työtä, mutta samaan aikaan myös huvia.

“Kyl se on tää sähköpostiaddiktio, tuota et sinne on niinku joka välissä mentävä, et mulla on aina siis semmonen reitti oikein, meen kymmeneks Musicalle luennolle ja sitte mä varttii vaille kakstoista tuun tänne ja kävelen toiseen kerrokseen ja menen koneelle ja sit on tullut tämmöset reitit joita käyttää. Emmä tiedä onks muita semmosia tapoja. Mut se on, että aina luennon jälkeen sähköpostille.” (N3, ?.)

Kaikki eivät ole kuitenkaan riippuvaisia sähköpostin käytöstä:

“No kyllä mä sen kerran päivässä luen ja useemminkin jos ei ketään satu olemaan ihan kohalla, eikä ketään oo jonossa, mut en oo mielestäni niin narkkis, joka aina kun sähköposti on jossain kulman takani, ni juoksee sit sinne 'pakko päästä' ja - - opiskelut on niin harvoja päivärytmiltään, et ei oo älyttömästi luentoja eikä mitään tämmöstä. Vaikka ei ois mitään luentoja tai jotain tämmöstä - - sit mä saatan illalla käyvä lukemassa sähköpostin, jos mä käyn lenkillä tai tällai - - Mut yleensä se menee sillä tavalla, että mä käyn luentojen jälkeen.” (N8, 4-5.)

“ - - oon ollu tietokonefobikko - - syksyllä päätin, kun mä huomasin, että oikeestaan kaikki toimii tietokoneen välityksellä - - oli pakko opetella koneen käyttämistä - - “ (N10, 3).

“ - - oikeestaan aina kun pääsen siellä käymään, mä sit kuitenkin aika paljon yhteyksissä tuttuihin jotka on Oulussa ja sillein kauempana, joita ei nää täällä - - “ (N9, 3).

10. RITUAALIEN JA RIITTIEIN VÄLIMUODOISTA

Ruokailu on rutiinimaista toimintaa ja osa yksilökäyttäytymisen ilmenemismuotoja.

Tähän käyttäytymisen lajiin liittyy usein sosiaalisia tilanteita, tästä huolimatta luokittelen sen kuuluvaksi mikrotason ylläpitoon. Ruokailu (syöminen) on riitti, johon usein kuitenkin liittyy rituaalimaisia piirteitä. Syömisriitin päämäärä on yksilön ruumiin ruokkiminen. Syömisrituaalien päämääränä sen sijaan on mm. sosiaalisten suhteiden vahvistaminen. Syömisellä on näin olleen ravinteellinen ja sosiaalinen ulottuvuus.

The rite of eating and drinking together - - is clearly a rite of incorporation, of physical union, and has been called a sacrament of communion . A union by this means may be permanent, but more often it lasts only during the period of digestion. (Van Gennep 1960, 29.)

Lounasaika on merkittävä sosiaalisen kokoontumisen ajankohdista. “Lounas” kampusalueella voi käytännössä tarkoittaa ateriointia klo.10.30-16.00, jolloin “perinteiset” ruoka-aikojen nimitykset eivät pidä paikkaansa. Lounaalla on mahdollisuus puhua asioista vapaammin kuin arjen normaalissa päivärytmissä. Kuitenkin tietty työvire saattaa säilyä, riippuen seurueen kokoonpanosta ja lounastapaamisen laadusta. Kun on kyse töihin liittyvästä lounastapaamisesta, voidaan tehdä tilanteesta seuraavan huomion: ulkoiset puitteet voivat poiketa paljonkin esim. toimiston ilmapiiristä.

“ - - jos mä haluan syödä yksin, mä voin mennä kotiin ja keittää riisiä tai puuroo, mut jos mä syön seurassa ni se on jo oikeestaan jo enemmän kun se pelkkä syöminen - -. ja se riippuu vähän siitä päivän kulustakin, yksin mä en syö kampuksen ruokaloissa ,juurikaan. Et mulla on yleensä sen verran aikaa päivässä, että kerkee syödä yksin kotona tai näin.” (N8, 3-4.)

“Seurassa - - Mä oon menny lähinnä sen takia, että - - saattas olla että en ois käyny tän syksyn aikana kertaakaan tuolla syömässä, ellei ois sopivaan aikaan joku pyytäny että lähetkö syömään” (N3, 3-4).

Ruokailun sosiaalinen aspekti korostuu muun muassa vast' ikään yliopistoon tulleiden parissa, jolloin se on osa initiaatioprosessia.

Tilanteen sosiaalisuudella on tärkeä asema ateriointia tarkastellessa. Syömistilanteen eteneminen on paljolti riippuvainen siitä, onko syöjä yksin vai seurassa. Seuraavissa esimerkeissä ilmenee, että ruuan ja juoman nauttimiseen vaikuttaa se, onko tilanteessa yksin vai muiden kanssa. Sosiaalinen konteksti vaikuttaa useimmiten myös siihen mitä tehdään syömisestä jälkeen. Kun syöminen tapahtuu yksin, syömisestä loputtua poistutaan pöydästä ja ruokailutilasta. Eräskin henkilö jonka kanssa keskustelin ruokailusta, totesi että syötyään mahdollisimman nopeasti yliopiston laitospöydissä hän pyrkii pois mahdollisimman pian. Mikäli ruokailu on tapahtunut jonkun seurassa, on havaittavissa selvä syömisestä jälkivaihe. Jälkivaiheessa ruokailu on loppunut ja sosiaalinen puoli korostuu; henkilöt keskustelevat toistensa kanssa ja saattavat sen ohella juoda esimerkiksi kahvia tai teetä.

Kuten syöminen, myös kahvin nauttiminen kuuluu yliopistollisiin ylläpitotoimintoihin- ja rituaaleihin.

AP: “Käytkö kahvioissa?”

“No mä en sillai juokaan kahvia kovin paljoo - - Mä kuitenkin asun niin lähellä tuossa - -” (N9, 2).

Kysymys "Lähdetkö kahville?" ei tarkoita välttämättä kahvin juontiin kutsumista, vaan kysymyksellä viitataan ylipäänsä kahvilassa oleiluun ja muiden virkisteiden nauttimiseen kahvilan tiloissa. Keräämäni aineiston mukaan tuolla kysymyksellä viitataan tiettyyn fyysiseen tilaan jossa 'kahvi' nimistä ainetta yleensä nautitaan.

Kahvin ympärille on myös yliopistoyhteisöissä kehittynyt kirjava kulttuurinen kenttä. Sillä on tärkeä merkitys niin yliopiston arjessa kuin juhlassakin. Kahvitteluun liittyy selkeä ajankäyttöllinen teema: sen avulla voidaan pitää taukoja opiskelussa ja työssä, jolloin tapahtuma on liminaalitalamainen. Kahvi voi limittyä myös varsinaiseen työtilanteeseen, esimerkiksi erilaisissa palavereissa nautitaan usein kahvia sosiaalisen työskentelyn ohella, kahvittelu ja työskentely ovat

siis usein limittäin. Kahviin liittyvissä kokouksissa voi olla muodollinen kokoonpano ja kahviin liittyvät toimet eivät aina ole liminaalitamaisia, sellaisia joiden avulla pyrittäisi hetkellisesti pois arjesta, vaan tällöin sen nauttiminen on oheistoiminto.

“Meillä näitä laitoshahveja vähennettiin sen kautta, koska niissä meni aika pitkän aikaa ja ja sitten kahvitilaisuudet oli usein informaatioluontoisia ja ja myös sillai - - jonkun verran hierarkkisia, eli eli eri henkilökuntaryhmät käytti eri lailla puheenvuoroja, istumajärjestystä myöten, että se ylin laitoksen johto ja professori, apulaisprofessorit, tohtorit, assistentit, kanslistit sekasi siinä ja - - Laitoksen johtaja on aina puheenjohtajana näissä ja ja ja amanuenssi on sihteerinä se se rakenne on edelleen tässä, mutta tällä hetkellä jo viimeisten vuosien aikana istumajärjestykset on vaihdelleet ja ja myös se muoto ja keskustelun eteneminen on tullu vapaammaksi.” (N1, 2.)

Yliopiston kirjasto on kohtaamispaikkana suosittu kohde. Sinne mennä niin rentoutumaan kuin tekemään töitä, yksin tai yhdessä muiden kanssa.

“ - - harvoin sinne kahvioon menee sen takia, että haluanpa juoda kahvia tai syödä pullaa, et sen voi tehdä kotona halvemmalla, mut varsinkin kun asuu tossa niin lähellä, et ei oo niinku sitä että olis nälkä. Et kyl jos menee kahvioon, niin sinne menee tapaamaan ihmisiä et joskus on sillein, et jos nyt sattuu oleen lukemassa ja rupee väsyttämään - - niin sitte voin mennä juomaan kahvia - - ”
(N3, 2.)

Kahviokäyttäytymisessä on suuria eroja, kun havainnoidaan sitä sosiaalista kontekstia jossa “kahvittelu” tapahtuu.

AP: “Mitä teet jos menet yksin?”

“Istuksin ja katselen ihmisiä, tai sit jos siihen on jääny päivän lehti tai jotain ni mä voin lukee sitä, pikaisesti katsoa sarjakuvat - - ”

AP: “Entä kun olet seurassa, mitä teette?”

“Puhutaan kakkaa, tai asiaa ja katsellaan myöskin ihmisiä, mut se nyt on semmosta hölöttämistä.”
(N3, 3.)

“Jos mulla on joku lehti - - niitä luen jos saan käsiin, mut yleensä ne on varattuja, että voi olla että mulla ei oo sitten mitään lukemista, en mää viitti tenttikirjoja lukee, ne menee vaan likasiks tai ylipäänsä se ei onnistu semmonen syöminen ja järkevä lukeminen. Joskus on kahviossa yleensä seuraa, juttukavereita. - - On se kivempaa olla seurassa, mutta tota eipä sillä paljoo oo väliä, mutta yleensä sieltä löytyy joku tuttu ja siihen menee sit siihen pöytään istumaan, muuten sillä ei oo hirveesti väliä. - - ”

ruokalot on mulle enemmän semmosia, no siellä saa mahansa täyteen halvalla, mutta kahviossa mieluummin istuu ihan sosiaalisesti ja tapaa ihmisiä, monet tämmöset niin ku työtapaamiset liittyyki juuri tähän kirjaston kahvioon, et se on semmonen kiinnekohta, jos nähdään - - Se on kohtaamispaikka ja sit siellä tehdään ryhmäjuttuja - -.” (N2, 4.)

AP: ”Käytkö kahvioissa yksin?”

Vastaaja 1) *“En. Samasta syytä miks mä en syö yksin. No - - ehkä siks mä en halua ostaa neljällä markalla teekuppia kahviossa, koska mä voin olla ostamatta sen ja säästää rahaa ja mennä kotia juomaan sen teen yksin. Koska niin kun, mulle ei oo niin tärkeetä istua Jossain Cafe Librissä näkyvillä, kahvikuppi eessäni tai siis sillai, mä en tarvii semmosta toimintaa, jos mä käyn yksin kahviossa, mä luen lehden jos saan sen ja lähen.” (N8, 4.)*

Vastaaja 2) *“Harvemmin, mä en - - kolmas vuosi, mä en tiedä oonko mä varsinaisesti istuskellu siellä yksinään koskaan, et mä niinku on saattanu hakee sieltä jotain karkkia tai jotain tai katella onks siellä tuttavია - - (ja jos menee seurassa) ”Yleensä jutellaan vaan - - vaihetaan kuulumisia, mekin niin harvoin nähdään, kuitenkin koska - - on niin vähän yhteistä opetusta - - kaikki sivuaineetkin eriytyny - - sitten niitten kanssa vaan ollaan ja suunnitellaan mahdollisesti jotain yhteistä tapaamista - - koitetaan sovitella aikatauluja, keskustellaan kaikesta, opinnoista ja yksityisemmästä puolesta elämää.” (N6, 3.)*

Kahvin nauttimiseen, sekä termin 'kahvi' ympärille on sukeutunut rikas käyttäytymismaailma, samoin tapahtunut on syömisen ja ruuan yhteydessä. Juomiseen ja syömiseen, sekä siihen mitä niiden ohella tehdään, vaikuttaa paljon se konteksti, jossa edellä mainittujen aineiden nautinta tapahtuu.

IV - SYMBOLIT

Symbolit ovat sanoja, eleitä, kuvia tai esineitä, jolla on tietty merkitys. Merkityksen tunnistavat vain samaan kulttuuriin kuuluvat. Sanat jossakin kielessä tai ammattikieli kuuluvat tähän luokkaan, samoin pukeutuminen, kampaukset, Coca-Cola, liput ja arvoaseman tunnukset.

(Hofstede 1993, 24.)

Yliopistollinen näytelmä tarvitsee rekvisiittaa ympärilleen. Symbolit ovat osa yliopiston rituaalientää. Tässä luvussa esitellyt symbolit ovat makrotason symboleja, johtuen siitä syystä, että suurin osa yliopistollisista symboleista ovat rituaalilähtöisiä ja ne kuuluvat sosiaalimiljööseen. Ihminen luo symboleja, kommunikoi niiden avulla ja täten jakaa kulttuuriaan muiden ihmisten kanssa. (Lönnqvist&Junkala 1998, 14.) Merkkejä käytetään, tai niitä annetaan käytettäväksi, niiden avulla jopa kommunikoidaan ilman, että niiden merkityksiä tunnettaisiin edes jollain tavalla. Onkin yllättävää kuinka vähän käytettyjen symbolien merkityksiä tunnetaan. Merkit kyllä tunnistetaan, mutta niiden perimmäistä sisältöä ei kuitenkaan välttämättä tiedetä. Tämä kävi ilmi esimerkiksi 24.2.2000 kun selvitin ihmisten käsityksiä muun muassa yliopiston rehtorin käädyistä ja käädyistä yleensä.

Tässä luvussa olen keskittynyt olennaisimpiin symboleihin, jotka ilmenevät yliopiston arjessa ja juhlassa. Osa symboleista liittyy vain tietynlaisiin tilanteisiin, osa sen sijaan on käytössä yliopistovuoden kaikkina aikoina. Tällaisesta on esimerkkinä opiskelijakortti. Symbolit ovat samalla hyvin ajattomia, toisaalta aikaan sidottuja, sillä ne sitovat nykyisyyden menneisyyteen muodostaen tulevaisuuden (Sandborg 1993, 197). Monet yliopistolliset symbolit ovat visuaalisesti vaatimattomia, kun niitä vertaa esimerkiksi kadun symboleihin ja merkkeihin; kampuksella ei ole välkkyviä valoja yms. Useiden yliopistollisten symbolien "mainosarvo" ei liity millään tavalla kaupallisuuteen, vaan ne liittyvät akateemiseen perinteeseen ja sen arvojen vaalimiseen. Jyväskylän yliopisto muiden muassa on kuitenkin ruvennut käyttämään perinteisiä symboleita myös kaupallisesti. Se markkinoi symbolejaan yhdistettynä useisiin erilaisiin käyttötavaroihin. Yliopiston kotisivuilla (E-36) mainostetaan lukuisia erilaisia esineitä, joihin useimpiin on liitetty yliopiston avainsymboli, eli soihtu, josta myöhemmin lisää. Esimerkkeinä tällaisista tuotteista ovat paidat ja hatut, kangassalkku, muki ja avaimenperä & korkinavaaja. Tässä tapauksessa symboliesineet edustavat Jyväskylän yliopistoa kokonaisuutena, eivät sen osia. Tällä tavoin yliopistoa markkinoidaan lahjatuotteilla, joita kutsutaan PR-tuotteiksi.

Luvussa, jossa käsittelin rituaaleja, viittasin tapahtumaan, jossa opetushenkilökuntaan kuuluvan piti käyttäytyä tietyllä tavalla ollessaan samassa rituaali(juhla)tilassa opiskelijoiden kanssa. Hänen käyttäytymisensä oli rituaalimaista ja käyttäytyminen symbolisoi hänen statustaan. Ihmisen ajatukset, tunteet ja tavoitteet ilmenevät käyttäytymisenä ja ruumis toimii käyttäytymisen

välikappaleena ja sen näkyvimpänä osana. Ruumis ja sen rituaalis-symbolinen käyttäytyminen toimii yhtenä yliopistollisen kommunikaation välineenä.

All communication depends on use of symbols, and they can be classified in numerous ways, from the most precise to the most vague, from single reference signs to multi-reference symbols
(Douglas 1970, 10).

Symboleja käytetään eri tavoin. Osa symboleista asetetaan esimerkiksi seinälle, lattialle tai vaikkapa lipputankoon. Tällaiset symbolit ovat yleensä henkilöstä riippumattomia ja ne edustavat jotakin kokonaisuutta. Osa symboleista sen sijaan on henkilökohtaisia ja henkilösidonnaisia, jotka useimmiten viittaavat niiden kantajan henkilökohtaisiin ominaisuuksiin tai hänen asemaansa yliopisto-organisaatiossa. Esimerkkeinä tällaisista ovat kunniamitalit, käädyt ja muut arvomerkit. Osa henkilökohtaisista symboleista on sellaisia, jotka viittaavat yliopistoon kokonaisuudessaan. Ylioppilaslakkiin ommeltava, Jyväskylän yliopistoa symbolisoiva sini-oranssin värinen punos on esimerkki tällaisista symboleista.

Yhteisten symbolien merkitys akateemisessa kulttuurissa on siinä, että ne tukevat ja rohkaisevat arkista aherrusta (Ylijoki 1998, 39). Yliopistolliset symbolit eivät välttämättä ole kaikkien hyväksymiä, tai kaikkien tuntemia. Osa niistä kuitenkin edustaa kokonaisuutta. Tällaisia ovat erilaiset avainsymbolit (vrt. esim. Sallinen-Gimpl 1994, 54), jotka ovat luonteeltaan yhdistäviä ja kokoavia.

11. AKATEEMISET SYMBOLIT

Seuraavassa esittelen keskeiset akateemiset symbolit, jotka liittyvät kampuksen arkeen ja juhlaan. Monet yliopistolliset symbolit osoittavat kantajansa tai käyttäjänsä arvon tai aseman siinä yhteisössä, jossa hän toimii. Osa yliopistollisista symboleista on sellaisia, joilla on symboliarvoa ja aktuaalista arvoa myös yliopisto-organisaation ulkopuolella. Useimmat yliopistolliset symbolit viittaavat valoon, puhtauteen tai terävyyteen, kuten valkoiset vaatteet tietyissä ei-yliopistollisissa juhlatilanteissa viittaavat neitsyyteen ja sormus sitoutumiseen. Akateemisten symbolien juuret ovat syvällä ei-yliopistollisissa rituaaleissa, joihin ne kuitenkin ovat ajan mittaan siirtyneet.

Avainsymbolit

Soihtu on keskeisin Jyväskylän yliopiston avainsymboleista. Sen on suunnitellut Aulis Blomstedt. Tunnus yhdessä yliopiston nimen kanssa muodostaa yliopiston logon, johon voidaan vaikkapa esitteissä yhdistää yksikön (esimerkiksi ainelaitos) nimi ja sen yhteystiedot (kts. esim. E-16). Se edustaa yliopistolaitoksen eri organisaatioita ja on niitä kokoava symboli. Yliopistollisessa kontekstissa soihtu viittaa edistymiseen, viisauteen, tiedolliseen kasvuun, viisauteen, tutkimukseen ja kasvatukseen. Tätä avainsymbolia käytetään useissa yhteyksissä ja paikoissa. Yliopistolla on oma lippu, jossa on valkoisella pohjalla soihtu. Lippua käytetään Suomen lipun yhteydessä esimerkiksi yliopiston avajaisten aikaan.

Henkilösymboliikasta voisi kirjoittaa pitkään, mutta tässä luvussa kuitenkin olen keskittynyt fyysisiin symboleihin. Mutta yliopiston avainsymboleja käsitellessä on otettava yksi henkilösymboli ylitse muiden: yliopiston rehtori. Hän symbolisoi yliopistoa kokonaisuudessaan, sekä yliopiston johtoa. Hän on aktuaalisesti yliopiston johdossa, sen lisäksi hän on yliopiston keulakuva erilaisissa arjen ja juhlan tilanteissa, yliopisto-organisaation sisällä ja sen ulkopuolella. Hänen asemansa symbolisoi yliopistoa ja rehtorius viittaa yliopistoon.

Päähineet

Ylioppilaslakkia voidaan käyttää arjessa ja juhlassa. Tosin sen käyttö nykyään on rajoittunut juhlatilanteisiin tai erityisen juhlaiviin arjen tilaisuuksiin. Lakilla on symbolinen ja seremoniallinen arvo, joka viittaa tietoon ja oppineisuuteen. Ylioppilaslakin perusvuoren väreinä ovat sininen ja valkoinen. Ylioppilaslakin käyttämiseen airuttehtävissä ja itsenäisyyspäivänä ei tarvita erillistä lupaa. Sitä tulisi kohdella kunnioittavasti, sitä ei saisi pitää päässä ylösalaisin tai takaperin, eikä siihen myöskään tulisi kiinnittää asiaankuulumattomia merkkejä tai muita tunnuksia. (Metso 1998, 31.) Maisterin seppäle on laakeripuun lehvistä tehty, alunperin (esim. Antiikin Rooma) voiton symboli, nykyään yliopistollisessa kontekstissa se symbolisoi myös runoutta. Tohtorinhatusta näkyy korkeakoulun tai yliopiston lisäksi myös kantajan tieteenala. Promootioaktissa hattua käyttävät kaikki paikalla olevat tohtorit, se tuodaan saliin vasemmassa kädessä, lyyra eteenpäin. Hattu symbolisoi tieteen vapautta (antiikin Roomassa hattu oli vapaan miehen tunnus, joka annettiin esim. vapautuneelle orjalle). Seminaarinmäen alueella hattua on kahta väriä: Liikuntatieteellisen tohtorin hattu on tumman sininen, muilla se on musta.

Korut

Maisterinsormuksen pyöreys symbolisoi täydellisyyttä, jatkuvuutta, ikuisuutta ja yhtenäisyyttä (Hangen 1962, 213). Maisteriksi valmistuttuaan itse kullakin on mahdollisuus ostaa maisterin sormus. Se symbolisoi vihkiytymistä ja uskollisuutta tieteelle. Vertailukohdaksi voi asettaa kihlatai vihkisormuksen, joka symbolisoi lupaus ja uskollisuutta. Naiset käyttävät sormusta hansikkaiden päällä ainoastaan promootio tilaisuuksissa. Kaikissa muissa akateemisissa juhlissa maisterin sormus jää muiden sormusten tavoin hansikkaiden alle. Promootioaktissa, vihkimisvaiheessa sormeen voidaan pujottaa mikä tahansa sormus, jolloin se toimii symbolin korvikkeena tai symbolin symbolina. Kultainen lyyra on olennainen osa ylioppilaslakia ja tohtorin hattua. Suomalaisessa ylioppilaslakissa on tunnuksena kultainen lyyra, Helsingin yliopiston tunnus, joka alunperin oli kannanotto kielikysymyksessä, jossa “kielivallasta” taistelivat suomen ja ruotsin kielet (mitä pienempi lyyra hatussa oli, sitä suomalaismielisempi oli hatun käyttäjä). Muissa yliopistoissa ja korkeakouluissa opiskelevilla on usein mahdollisuus vaihtaa lyyrän tilalle oman oppilaitoksen tai opintosuuntansa tunnus. (Kts. E-37.) Käädyt ovat osa suomalaisten yliopistojen ja korkeakoulujen rehtorien symboliikkaa. He pitävät näitä arvokkaita metallikäätyjä juhlallisissa tilaisuuksissa, esimerkiksi akateemisissa tai valtiollisissa tilaisuuksissa. Tässä onkin havaittavissa selvä yhteys käätyjen alkuperäiseen symboliikkaan, jossa ne edustavat vahvuutta, turvallisuutta ja laillista valtaa ja vastuuta (Hangen 1962, 67).

Aseet

Tohtorinmiekkää kannetaan vasemmalla puolella perinteen mukaisesti. Se symbolisoi tiedon etsimistä ja puolustamista ja niissä käytetään yliopiston tunnuksia. Tohtorin miekan symbolismiin liittyy olennaisena osana myös tahko (kts.promootio, III luku). Näiden kahden symbolin symbioosi ajoittuu promootiojuhlallisuuksiin ja sen miekanhiojaistilaisuuteen. Tilaisuudessa miekka hiotaan tahkon avulla teräväksi (miekkään ei teroiteta varsinaisesti, toimenpide on ainoastaan symbolinen). Miekalle, joka symbolisoi mm. valtaa, auktoriteettia ja kunniaa, pidetään myös puheita. (Hangen 1962, 243.)

Tutkija käyttää hyökkäyksenomaisesti miekkää raivatessaan tietään ongelmanratkaisun viidakossa, joka saattaa olla hyvinkin vaikea polku kuljettavaksi. Puolustukseen tätä välinettä on syytä käyttää silloin, kun ilmenee tarvetta perustella työnsä tuloksia ulkopuolelta tulevia hyökkäyksiä vastaan. Joskin myös tällöin on syytä muistaa, että hyökkäys on usein paras keino puolustautua. (Marco Krogars vuoden 1998 Vaasan yliopiston promootion miekanhiojaisissa).

Symbolikirjosta poimittua

Erilaiset henkilökorttiin rinnastettavat kortit ovat symbolina omistajansa asemasta ja mahdollisista erikoisoikeuksista. Opiskelijakortin (Suomen ylioppilaiden liiton, SYL-kortin) saavat Jyväskylän ylioppilaskunnan (JYY) jäsenet. Tällä symbolilla on käyttöä lähinnä arjen erilaisissa tilanteissa, koska sen avulla opiskelija voi saada esimerkiksi alennuksia ostamistaan tuotteista ja palveluksista. Monilla ryhmillä on omat korttinsa, jotka ovat fyysisiä todisteita siitä, että kortin haltija on osa suurempaa kokonaisuutta ja että hän kuuluu 'meihin', esimerkkinä ainejärjestöjen jäsenkortit. Henkilökuntaan kuuluvalla on henkilökortti (keväällä 2000 jaettiin uusi malli), joka on voimassa määrääjän ja sen saa henkilö, jonka palvelussuhde yliopistoon kestää vähintään 4 kuukautta ja työaika on vähintään 20 tuntia viikossa. Autoileva henkilökunnan jäsen voi halutessaan saada pysäköintikortin. Kortti oikeuttaa pysäköimään auton sellaisille parkkipaikoille, joille kortin omaamattomilla ei ole asiaa. JYY-kalenterit jaetaan kaikille ylioppilaskunnan jäsenille. Erilaiset nauhat symbolisoivat jotain tiettyä kokonaisuutta. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan järjestönauha on soihtua harvinaisempi avainsymboli ja siksi sitä ei avainsymboliksi ehkä voi kutsukaan, koska se on varsin tuntematon. Tätä vihreä-valkoista nauhaa voivat kantaa kaikki ylioppilaskunnan jäsenet erilaisissa juhlallisissa tilaisuuksissa. Sini-valkoisia airutnauhoja pitävät juhlallisissa tilaisuuksissa airueet. Naisilla nauha kulkee oikealta olalta vasemmalle lantiolle ja miehillä vasemmalta olalta oikealle lantiolle. Nauha asetetaan siten, että "painavampi" sininen väri jää kehon puolelle ja "kevyempi" valkoinen väri kehosta pois päin.

12. VAATTEIDEN SYMBOLIIKASTA

"Puin vaatteeni taannoin tantereella parin puu-ukon ylle. Siinä ne seisovat kuin miehet ikään.

Ankeaa on alastonna olla.." (Hávamál 1996, 64.)

Pukeutuminen liittyy sekä rituaaleihin että riitteihin. Sen avulla voidaan erottua henkilökohtaisella tasolla, jolloin se on riittimäinen ilmiö, mutta sen avulla tietyt ryhmät, esimerkiksi yliopistolla työskentelevät tietyt erikoisryhmät, kuten vaikkapa vahtimestarit, erottuvat omaksi ryhmäkseen. Tällöin ilmiö saa rituaalin piirteet.

Pukeutuminen jakaantuu selvästi kahteen osaan: sosiaaliseen pukeutumiseen ja yksilöpukeutumiseen. Tässä keskityn yhteisölliseen pukeutumiseen. Tietyn aseman omaava on usein velvoitettu pukeutumaan tietyllä tavalla. Pukeutuminen *tarjoaa ihmiselle kaavan, jonka turvin hän voi mitä yksiselitteisimmin dokumentoida sidonnaisuutensa yleiseen, tottelevaisuutensa niitä normeja kohtaan, jotka aika, sääty ja viiteryhmät hänelle sälyttävät* - - (Simmel 1986, 63-64). Pukeutuminen voi siis olla

yhteisöllinen naamio, toisaalta se voi olla myös merkinä asemasta tai ammatillisesta statuksesta.

Tarkasteltaessa vaatteiden tunnuskuvallista merkitystä ihmisten välisessä kanssakäymisessä voidaan todeta, että eri vaatekappaleista yhdistetty puku toimii kuin kieli välittäen viestiä yksilön ja sen ryhmän välillä, johon hän haluaa kuulua. Univormut -- ja eri tilaisuuksissa eri vuodenaikoina käytetyt juhlapuvut, heijastavat kaikki vakiintuneita pukeutumisjärjestelmiä, joiden tunnuskuvallinen arvo on selvä kaikille "osanottajille" eli ryhmän jäsenille. (Lönnqvist 1979, 21)

Pukeutuminen voidaan jakaa arjen pukeutumiseen sekä juhlan pukeutumiseen. Korostan, että tiettyjen akateemisten ryhmien tai yksilöiden pukeutuminen ei välttämättä suuresti poikkea arjen tai juhlan tilanteista. Kyse onkin tällöin siitä, että juhlaan on pukeuduttava tietyllä tavalla. Tällaista pukeutumista ohjaavat monenlaiset säännöt, jotka juontavat juurensa historian hämärään.

Pukeutumisen kaksoistehtävänä on liittää tietyn ryhmän jäsenet yhdeksi kokonaisuudeksi ja samalla sulkea muut sen ulkopuolelle.

Identiteetti sisältää käsityksen kuulumisesta tiettyyn ikäluokkaan -- sosiaali- ja ammattiryhmään -- kaikkien näiden muuttujien kohdalla identiteettiä luodaan ja ylläpidetään mm. vaatteiden avulla. (Lönnqvist 1979, 22).

Arki ja juhla

Jokapäiväiseen arkeen kuuluu rituaalimaista käyttäytymistä. Pukeutuminen on osa jokapäiväistä kommunikaatiota muiden kanssa. Vaatteet luovat mielikuvia myös kantajilleen, eivät pelkästään vaatteiden kantajan ulkopuolisen todellisuuden ihmisille. Niiden avulla pidetään yllä annettuja rooleja.

-- tiettyä roolia, siis tiettyjä inhimillisiä toimintasarjoja, ei voida esittääkään ilman niihin perinteellisesti kuuluvaa pukua. -- Vaatteet ovat muodostuneet välttämättömäksi "rekvisiitaksi" yksilölle hänen inhimillisessä kanssakäymisessään. Vaatteiden avulla ihminen korostaa sekä itselleen että ympäristölleen sitä roolia jonka hän haluaa tai jota hänen on pakko kulloisessakin tilanteessa esittää. Pukeutuessaan yksilö kommunikoi itsensä kanssa, mutta kun hän käyttää pukua yhteisön keskuudessa, vaatteet "kertovat" käyttäjälle ja katsojille, mistä roolista on kyse. (Lönnqvist 1979, 21).

Jokainen, joka menee uuteen sosiaaliseen tilanteeseen, joutuu tunnustelemaan sen käyttäytymisilmastoa. Ennen tätä tunnusteluvaihetta hänellä saattaa olla ennako-odotuksia siitä, kuinka hänen tulisi olla pukeutunut.

“ - - meillä on ollut semmosiakin tapauksia, että uus työntekijä on ajatellu että hänen pitää sit hankkia jakkupuku ja ruveta käyttäytymään sen mukasesti, kun tulee - - töihin ja sit menee vähän aikaan ja sit ne farkut ilmestyy kuvaan jälleen, että ei se ollukkaan niin jäykkä”. (N14, 2-3).

Joskus tämän pukeutumisen koodin on kuviteltu tai oletettu olevan jonkun tyyppinen, ennen tietyn kulttuurisen kontekstin tuntemista. Pukeutuminen ja ammatillinen pätevyys ovat mielikuvayhteydessä ympäristön antamiin vaatimuksiin siitä kuinka käyttäytyä ja pukeutua tietyssä kontekstissa.

“Normaalissa työssä jokainen pukeutuu kuten haluaa, luulisin. Minä pidän usein hametta, koska se päällä tunnen oloni pätevämmäksi ja jotenkin asiallisemmaksi kuin farkuissa”. (N?,?.)

Ihmisellä voi olla jyrkät käsitykset millainen hänen pitää olla; hän voi yrittää sitä, mutta yhteiskunta ei salli hänen olla sellainen joka paikassa kellon ympäri. Ja nämä henkilöt ovat sen paikan mukaisia jossa ollaan. Puettuja niin kuin pitää, tekevät mitä pitää, ympäröityjä niillä tavaroilla mitä pitää. Ihminen saa kulloisenkin luonteensa esineistä. Tätä on kaiken esineellistyminen. Ihminen saa voimansa esineistä ja vaatteista, saa tarkoituksen ja imagon, on esine ja vaate itsekin. (Turkka 1990, 57.)

Juhlissa vaatteet ovat osaltaan luomassa tilannetta. Juhlan ideaan liittyy erottautuminen arjesta, olla muuta kuin arjessa. Vaatteiden vaihtaminen on tärkeä osa juhlamenoihin valmistautumista ja juhlan tilanteeseen siirtymistä (Lönngqvist 1979, 14). Arjen muuttuminen juhlaan muuttaa myös yliopiston sukupuolien tasa-arvoa vaalivaa mentaliteettia monella tavalla. Yksi näistä on pukeutuminen. Miesten ja naisten vaateparret ovat erityisesti virallisissa juhlissa selvästi toisistaan poikkeavat, mutta huomattavaa on, että naisen oletetaan aina pukeutuvan miehen mukaan.

Juhlissa pukeutumisella on selkeä kaksoistehtävä. Se ilmoittaa muille juhlijolle pukeutujan kuulumisen juhlakansaansa, ja viestii samaan aikaan ulkopuolisille, etteivät he kuulu tähän juhlijoiden ryhmään (Simmel 1986, 27).

Juhlapukeutuminen on jaettavissa formaaleihin ja epäformaaleihin juhliin. Ensimmäisessä tapauksessa pukeutuminen on tiukasti säädeltyä ja sukupuolisidonnaista. Toisaalta epäformaaleille juhlille tyyppillistä on se, että sukupuolet eivät vaateparsiltaan erotu niin paljoa kuin virallisissa juhlissa.

Univormut

Yliopiston fyysisten rakenteiden ylläpidosta vastaavalla, ei-akateemisissa töissä olevalla henkilökunnalla ja sen eri ammattiryhmiin kuuluvilla on useimmiten omanlaisensa, ja usein vuodenajasta riippuvat univormut. Esimerkiksi vahtimestareilla on yhdenmukainen vaateparsa, jotta he erottuisivat selkeästi omaksi ryhmäkseen. Muita ryhmiä ovat mm. siivoajat, ruokaloiden ja kahviloiden työntekijät.

Nämä viisi erityyppistä yliopistollisen näytelmän yhteisöä tai teatteriklaania pukeutuvat tilanteen ja joskus myös klaanin mukaan, seuraavat yliopistollisen käsikirjoituksen etenemistä

Haalarit

Haalarit ovat yleistyneet viime vuosina opiskelijoiden juhlinnan asuksi. Yhteinen piirre eri alojen haalareille on se, että niitä käytetään erilaisissa epävirallisissa juhlatilaisuuksissa, joihin hyvin usein liittyy runsasta alkoholinkäyttöä, tästä esimerkkinä etnologian ainejärjestölehden Untamon 1/97 eräs kuvateksti: *“Uudet etno-haalarit tulikasteessa ja uudet etnot kosteassa olotilassa. Käytännöllisyys näkökohta myös huomioitu: haalarissa heijastimet, jotta tuikea autoilija ei ajaisi kadulle sammuneen opiskelija-paran yli.”* (Mahlanen 1997.)

Ensimmäisiä haalarikulttuurin kannattajia Suomessa olivat teekkarit, jotka vielä tänäkin päivänä vaalivat perinteensä jatkumista. Sittemmin tämä yhden opiskelijakulttuurin piirre on tullut myös muiden opiskelijoiden käyttöön.

“Haalarit ovat univormu, ja sanan etymologia kertoo, että kyse on yhdenmuotoisuudesta. Kun olen omassa ainejärjestössäni joutunut seuraamaan kamppailua siitä, hankitaanko haalareita vai ei (vielä vastaus on jälkimmäinen), niin yksi perusteluista haalareiden puolesta on juuri se, että niiden käyttäminen synnyttää yhteisyyden tunteen. Kun kaikilla on samanlaiset vetimet, on helpompi ryypätä ja rällätä: kaikki tekevät tyystin samoin eikä kenenkään tarvitse ainakaan hävetä.” (E-17.)

Järjestö- tai airutnauhoja ei saisi käyttää haalarien kanssa, eikä myöskään virallisia harrastus-, ansio- tai kunniamerkkejä. Niihin ommellaan ja ripustetaan monenlaisia symboleja, esimerkiksi kangasmerkkejä, nappeja ja nimikilpiä. Nämä lisäsymbolit lisäävät vaateparren näyttävyttä.

13. RITUAALIT JA SYMBOLIT

Symbolit ovat erottamaton osa rituaalikentästä. Ne tukevat rituaaleja. Symbolit ja niiden merkitys nousee vasta rituaalien ja merkityksenannon myötä. Ilman niitä symbolit olisivat kuin purjelaiva ilman purjeita. Symboli viittaa kohteeseensa sovitulla, kulttuurisidonnaisella tavalla, ja sillä voi olla useita merkityksiä (Aro 163, 1998) ja symboli viittaa muuhun kuin itseensä.

Yliopiston rehtori on hahmo, jonka roolissa yhdistyvät aineettomat ja aineelliset symbolit. Hänen käyttäytymisensä ja roolinsa ovat aineettomia symboleita ja hänen kantamansa akateemiset symbolit edustavat symbolien aineellista maailmaa. Hänen yllään on suuri joukko erilaisia korkean arvon, sekä oppineisuuden symboleita. Rituaaliset symbolit kertovat hänen olevan yliopiston johdossa, sen lisäksi että hän on siinä asemassa myös ei-symbolisella tasolla.

Rituaaliselle subjektille, esimerkiksi siirtyjälle, tiettyjen symbolien merkitys voi olla hyvinkin oleellinen siirtymisen ymmärtämisen kannalta. Esimerkiksi promootiossa symbolit tukevat rituaalin etenemistä. Maisteriksi tai tohtoriksi vihkiminen tapahtuu paitsi rituaalimenoin, myös erilaisten symbolien avulla. Symbolit tuovat visuaalisen vahvistuksen statuksen muuttumisesta.

Symboli on fyysinen todiste statuksen muuttumisesta sen kantajalle itselleen. Eräs haastateltavani kertoi tilanteesta, jossa hän sai ison työhuoneen vanhan pienen kopperon tilalle ja tämän uuden huoneen edessä oli myös "liikennevalot", joiden avulla hän pystyi kontrolloimaan ihmisten tulemisia ja menemisiä huoneeseensa. Hän kertoi, että "liikennevalojen" saaminen oli tärkeä merkki hänen asemansa muuttumisesta. Toisaalta symbolit ovat fyysinen todiste myös muille. Esimerkiksi promootiossa symbolit paitsi vahvistavat kantajansa omia mielikuvia statuksen muuttumisesta ja samalla se inkorporoi uuden statuksen saaneen hänen heimotovereihinsa. Symbolien käyttö liittyy myös esimerkiksi juhlatilanteen sosiaalisuuteen. Symbolit luovat tietynlaisen turva-alueen käyttäjänsä ympärille; vaikka tilanne ei olisikaan henkilölle mieluisa, symboleista rakentuu kantajansa ympärille näyttämö ja suojamuuri. Vaatteet ja siinä olevat symbolit muodostavat yksilöllisen, verhotun ruumiin näyttämön. Yksilö esittää roolia sosiaalisessa tilanteessa ja lausuu dialogeja, ei monologeja. (Turner 1969, 25.)

Yliopisto on symbolien kulttuuria. Monet arkipäivän tilanteet ovat symbolisia luonteeltaan ja niiden lisänä on joko esine- tai henkilösymboleja tai molempia samaan aikaan. Symbolit ovat makrotason keinoja koota ihmisiä yhteen ryhmäksi. Erilaiset rituaalit ovat symboleja organisaation symboleita, ne ovat myös keino erottautua muista.

Yliopisto kokonaisuutena on hengen sivistyksen symboli. Sitä se on ollut esimerkiksi Suomessa jo 1800-luvun puolivälistä saakka, jolloin se aloitti kansan sivistämisen omalla tahollaan. Sakari Topeliuksen runon “Vår enda arfvelott” eräs päättävistä säkeistä kuvaa hyvin yliopiston symboliasemaa. Vaikka yliopistolaitoksen merkitys yhtenäisen kansan symbolina onkin nykyään pienempi kuin Topeliuksen aikaan, sen merkitys ja symboliarvo akateemisuuden ja tietotaidon ylläpitäjänä ei ole kuitenkaan vähentynyt.

*Vår ro - det är vår bildnings ljus,
ogrumladt under tidens brus.
Ej makt, ej glans, ej guld vi fått,
vi ha vår bildnings skatter blott.
Den är, näst Gud, vårt fasta värn,
vårt hälleberg, vår mur af järn.
Du vårda skall vår dyrbarhet,
du finska universitet!*

V - NÄYTTÄMÖ JA NÄYTTELIJÄT

14. KAMPUS

Jyväskylän yliopiston muodostaa kolme kampusta: 1) ”Seminaarinmäki”/”Historiallinen”, ”vanha kampus” tai ”pääkampus” 2) Mattilanniemi ja 3) Ylistörinne. Ensimmäisen vuoden opiskelijoilla on selvästi kiteytymättömämpiä ajatuksia kampusalueesta kuin heitä vanhemmilla opiskelijoilla. Ensimmäisen vuoden opiskelijat mieltävät kampuksen olevan lähes synonyymi yliopistolle. Nämä nimet vilisevät yliopiston tuottamissa esittelyissä, niin paperiversioissa kuin internetissäkin. Yliopistolla työskenteleviltä tuli vastaus hyvin nopeasti ja paljoa miettimättä.

Myös yliopiston hallinnon edustajilla on käsityksensä Seminaarinmäen kampuksen keskeisyydestä.

- - The main campus, Seminaarinmäki, is noted for its architectural harmony which has been carefully built up over more than one hundred years. - - Over the past few decades the university has expanded to Mattilanniemi and to Ylistörinne - -. (JY:n kampusesittely internetissä)

Termillä ”kampus” viitataan Seminaarinmäen kampukseen myös hallintoviraston lyhyessä tiedotteessa.

Jyväskylän yliopiston kampus-alueen ja Mattilanniemen pysäköintiä valvovat kaupungin pysäköinnin valvojat. (Hallintoviraston tiedote Mattilanniemessä).

Haastateltavani valitsin henkilöistä, jotka työskentelivät tai opiskelivat vanhalla kampuksella eli Seminaarinmäen kampuksella. Tiedustelin heidän tuntemuksiaan kampuksesta. Seuraavassa muutama esimerkki vastauksista:

”Kampusalue on sitten se alue, jossa kampus on. Jyväskylän kampus rajoittuu kaupungin puolella Seminaarinkatuun ja Vaasankadun talojen tontteihin. Kortepohjan puolella alue rajautuu konservatorion tiloihin ja Pitkäkatuun. Uimahalli on vielä mielestäni kampusta samoin kuin luonnollisesti liikunta mutta ei enää Ytskin talo. Mattilanniemi ja Ylistö muodostavat omat kampuksensa, siinä määrin kuin ne kampuksesta käyvät.” (SP1.)

“ - kirjasto, tiedonportista lähtevät säteet ylös, alas ja sivuille. Yo-talo kuuluu selkeästi vielä kampus-alueeseen mutta liikunnan kanssa pitää käyttää jo vähän harkintaa. Kenties se, että se on niin erinäköinen kuin muut punatiilipytingit. Kampus on siis punaista tiiltä (paitsi Villa Rana), rakennuksia, joissa asioi säännöllisesti, lähes autoton alue. Tässä nyt alkuun, mitä tuli mieleen kampukselta”. (SP2.)

“Ennen yliopistoon menoa kampus oli lähinnä se alue, joka koostui oppilasasuntolasta plus opetusrakennuksista, eli olin saanut mielikuvani amerikkalaisista sarjoista. Nykyään kampus on vain se alue, jossa opetetaan humanistisia tieteitä, eli Jyväskylän tapauksessa Seminaarinmäki”. (SP3.)

“Miltäs kuulostaisi: vuosikymmenten saatossa muovautunut arkkitehtoninen kokonaisuus... ja -- akateemisen hömppä-pömpän näyttämö tai väljät lavasteet” (SP4).

“Kampus, tuolla puolella, rakennuksia ja puita” (S7).

“Kampus: kirjasto, missä liikkuu, oma laitos - -, YTHS-kirjasto -linja. Mattilanniemi ei ole kampukselta: 'pelottavaa, vierasta, laitos, liikaa ihmisiä, eksyy - -',-näin siksi koska hän ei ole viettänyt siellä paljonkaan aikaa”. (S5.)

“Kampus on kirjaston ja liikunnan väli” (S6).

“No mä sanoisin että tämä kampus jossa mä työskentelen niin se alkaa, alkaa, yliopiston pääkirjaston rakennuksesta, ottaen se parkkipaikka mukaan eli tämä Ruthin yläravintola ei kuulu siihen ja sitten se päättyy tuonne Keskussairaalan tielle ja sitten reunoilla sitä rajottaa Seminaarinkatu ja sitten ku mennään tänne Hipposhallille päin niin se loppuu tossa Uimahallin kohdalla.” (N11.)

Seminaarinmäen lämpimien vuodenaikojen arkeen kuuluu kampuksesittelyt, joiden avulla lisätään ihmisten tietoisuutta kampuksen elämästä, sen historiasta ja rakennuksista. Kampusesittelyt suoritetaan erityisten kampusoppaiden toimesta, jotka ovat saaneet koulutuksen työhönsä. Tämä piirre on verrattavissa kirjaston mainosarvoon yliopiston kannalta; samalla tavalla useiden tahojen mielestä hyvin kaunis Seminaarinmäen kampus toimii myös mainoksena yliopistolle. Kampuksen arkeen kuuluu kampuksen esittelyä ulkopuolisille, tai yleensä sellaisille, jotka ovat kiinnostuneet tietämään lisää alueesta ja sen historiasta.

Keskeiset esiintymislavat

Sosiaaliset keskuksset, kuten **Ylioppilastalo** (kts. LIITE 4) ja yliopiston kirjasto, toimivat samaan aikaan rituaalien sosiaalisuuden sekä riittien yksilöllisyyden näyttämönä. Ilokivi on tulkittavissa opiskelijoiden keskuksiksi, onhan sen yksi nimistä ylioppilastalo, jonne on keskittynyt muun muassa ylioppilaskunnan toiminta ja Jylkkäri -lehden toimitus. Katutasossa toimii ruokala. Samassa tilassa, jossa ruokala toimii, järjestetään myös edellisen arkisen toiminnan lisäksi juhlallisempia tapahtumia, kuten esimerkiksi yliopiston vuosijuhlia.

Yliopiston kirjasto, kuten jo edellisessä kävi ilmi, on aktiivinen monella tasolla. Se on mielenkiintoinen saareke kampuksen keskellä. Sen asema on muuttunut viime vuosien aikana, jonka tärkeimpänä syynä on tietotekniikan kehitys.

-- tieteelliset kirjastot -- Yliopistojen kirjastot ovat tosin luonteeltaan muuttumassa yhä enemmän informaatiokeskuksiksi, jotka kirjojen ja aikakauslehtien ohella sisältävät myös useassa muussa muodossa talteen pantua tietoa ja aktiivisesti auttavat korkeakoulujen opettajia ja tutkijoita informaation hankkimisessa. (Numminen 1987, 45).

Kirjastolla on mainosarvoa Jyväskylän yliopiston kannalta. Sinne viedään yliopistossa vierailevia tutustumaan laitoksen toimintaan. Tämä tuo uusia ulottuvuuksia kirjaston sosiaalisen keskuksen teemaan. Kirjasto on eräs niistä paikoista, joissa yliopisto ensi kerran avautuu sen ulkopuoliselle. Se on akateemisen kulttuurin ja tiedon symboli, sekä kansainvälinen tapaamispaikka, ehkäpä juuri siitä syystä kirjaston kahviossa on kahvi- ja kuumavesikone, joka vettä otettaessa ilmoittaa: *'Now serving your ves!*

15. YLIOPISTO?

Lopuksi luon katsauksen siihen sosiaaliseen kenttään, jossa edellä mainittuja rituaaleja ja riittejä suoritetaan. Yliopisto koostuu seitsemästä tiedekunnasta, jotka ovat seuraavassa lueteltu suurusjärjestyksessä opiskelijamäärien mukaan (tilanne 31.12.1998): Humanistinen tiedekunta (3607 opiskelijaa), kasvatustieteellinen (2136), matemaattis-luonnontieteellinen (2023), yhteiskuntatieteellinen (1508), liikunta- ja terveystieteiden (1147), informaatioteknologian tiedekunta (883) ja taloustieteiden tiedekunta (850).

Yliopisto kouluttaa uutta akateemista työvoimaa sekä omaan että yhteiskunnan käyttöön. Toinen perustavoitteista on tieteen ja tiedon vaaliminen sekä uudentaminen. Tieteellisen työn tuottamiseen on omalta osaltaan vaikuttamassa yhteiskunnalliset paineet. Yliopisto tekee nykyään

muutakin kuin vain tiedettä. Se on pakotettu tekemään myös rahallista tulosta, jolloin sen funktiot määräytyvät pitkälti ulkopuolelta, yhteiskunnan vaatimuksista. Yliopisto ei ole itsenäinen laitos taloudellisesti, vaan se on hyvin pitkälle riippuvainen ulkopuolisesta tuesta. Tuki jakaantuu valtiolliseen tukeen ja nykyään yhä enenevässä määrin yritysten antamaan taloudelliseen tukeen. Yliopisto kommunikoi sitä ympäröivän todellisuuden kanssa, jonka kanssa se toimii niin tieteellisellä, kuin taloudellisellakin tasolla. *Yliopistolaitoksen tulevaisuutta on mahdotonta ajatella ottamatta huomioon sitä, että se on paikka, jota ympäröi jokin "muu". Tätä ei-yliopiston aluetta ovat jotkin kutsuneet "maailmaksi"* .(kts. Neittaanmäki (toim.)1996, 77.) Yliopistolla ei ole selvää autonomiaa, koska se on kytköksissä samaan aikaan tieteellisen, sosiaalisen ja ekonomisen todellisuuden kanssa.

Muun muassa luostarilaitoksen on sanottu olevan totaalinen laitos, joka säilöö ja ohjaa siinä eläviä ihmisiä erilaisin voimatoimin. Kuten esipuheessa totesin, yliopistoa ei voida luokitella totaalisesti laitokseksi, mutta sillä on joitain samanlaisia ominaisuuksia kuin tällaisilla organisaatioilla. Tietyllä tavalla se on myös suljettu laitos, jolla on selviä hierarkia (kts. Neittaanmäki (toim.)1996, 77). Seikka, joka jossain määrin yhdistää totaalisia laitoksia ja yliopistoa on se, että yliopisto on paikka jossa monet yksilöt ovat poissa jostain toisesta. Toisaalta yliopistot ovat reservaatteja, joissa säilytetään tietynikäisiä ihmisiä turvassa pahalta yhteiskunnalta, kunnes he ovat kyllin kypsiä ja vahvoja astumaan normaalin elämän taistelulentäille. Jotkut ovat jääneet tähän reservaattiin lähestulkoon koko elämänsä ajaksi.

Yliopisto on laitos. Yliopisto ei ole yhtenäinen kokonaisuus, vaan se koostuu useista erillisistä yksiköistä tai yhteisöistä. Se on sosiokulttuurinen tila, jonka perustan muodostaa yksilöiden ja eri yksiköiden välinen interaktiivisuus.

Yliopistoyhteisön nopea laajeneminen ja sen yhteiskunnallisissa perusfunktioissa toteutetut muutokset ovat vaikuttaneet syvästi sen 'yhteisöllisyyteen' ja toiminnalliseen peruluonteeseen. Yliopiston laajetessa sen eri osat kasvoivat suhteellisen itsenäisesti ja toisistaan riippumatta, minkä ohella ne myös hajaantuivat fyysisesti toisistaan erilleen, mikä johti vähitellen yliopistoyhteisön yhteisöllisyyden hajoamiseen eri tiedekunniksi sekä aine- ja erillislaitoksiksi. (Aittola&Aittola 1990, 82.)

Laitosten välillä on kommunikaatiota, mutta ei aina välttämättä tiivistä yhteistyötä. Ihmisten keskinäinen kommunikaatio henkilökohtaisella tasolla on tehokkaampaa kuin laitostasojen välinen kommunikaatio. Työnjako on pitkälle erikoistunutta; jokaisella yksiköllä on oma vastuualueensa. Eri yksiköiden välillä on erilaisia lyhytkestoisia yhteistyöprojekteja, mutta jatkuva yhteistyö tai töiden päällekkäisyys on vähäistä.

Hallintokoneisto on voimistunut parin viime vuosikymmenen aikana.

60-70 -luvuilla korkeakoulujen sisäinen rakenne uudistui, mukaan tuli selkeä hallinto-organisaatio; rehtorin valvoma ja johtama korkeakoulun hallintovirasto hallintojohtajineen, eri osastoineen ja toimistoineen. - - Tähän kokonaisuuteen on kuulunut myös yliopistojen opintoasian hallinnon perustaminen opintosihtereineen (Numminen 1987, 43).

Kehitys on luonnollista, sillä mm. opiskelijamäärät ja yliopistolle asetetut tavoitteet ovat kasvaneet niin paljon, että ilman keskitettyä hallinto-organisaatiota varsin epäyhtenäinen yliopisto olisi vieläkin epäyhtenäisempi.

Kasvuun liittyy myös tiedotusyksikköjen roolin voimistuminen.

Myös tiedotusyksiköt eri korkeakouluissa ovat viimeksi kuluneina vuosina kasvaneet -- yliopistojen hallinto-organisaatio on kasvanut - - huomattavaksi virkakunnaksi omine yhdistyksineen ja säännöllisine kokouksineen (Numminen 1987, 44).

Yliopisto asettaa toimijoilleen lukuisia sääntöjä. Niitä on kirjoitetussa muodossa, kuten esimerkiksi virallisten juhlien yhteydessä erilaiset pukeutumissäännöt. On myös paljon kirjoittamattomia, mutta hyvin tiedostettuja tapa- ja käyttäytymissääntöjä. Sitten on olemassa kiteytymättömiä sääntöjä, jotka ovat kuulopuheisiin verrattavia huhuja, joiden todenperäisyydestä ei olla varmoja.

Yliopisto on fyysinen ja sosiaalinen maailma, jossa toimii useita erilaisia organisaation tasoja. Organisaatiot eivät kuitenkaan voi muodostua ilman yksilöitä. Yksilön mielikuvat, mielipiteet ja tunteet ohjaavat hänen omaa toimintaansa organisaatiossa, mutta ne mukana ohjaamassa myös organisaation toimintaa.. Kysymykseen "Onko yliopisto olemassa?" voi vastata mm. seuraavalla tavalla. Yliopisto kokonaisuutena on olemassa vain mielikuvatasolla. Yliopistollisuus on inhimillinen tunnetila, johon liittyy työskenteleminen tai opiskelu organisaatiossa nimeltä Yliopisto.

Jokaisella yliopistossa toimivalla on oma suhtautumistapansa yliopistoon, mielikuvat ovat yksi tärkeä osa-alue lähestyttäessä yliopiston ideaa. Tässä yksi mielikuva.

"Olen taas tänään kelannut niitä mikrofilmejä tuolla kellarissa, silmät alkaa pyöriä eri suuntiin. Olen jo päässyt ens. maailmansodan syttymiseen asti, viime viikolla upposi Titanic. Vie voimat, tänään en jaksa olla edes vihainen. Yliopisto on kai sitten täyttänyt tarkoituksensa." (SP4.)

Yliopistoa voi lähestyä monista eri näkökulmista. Joku saattaa mieltää yliopiston ja sen tarkoituksen edellisen haastateltavan tavoin, toinen saattaa ajatella täysin päinvastaista.

Makuasioista ei kannata kiistellä. Yhdestä näkökulmasta yliopisto ja sen organisaatio saattaa näyttää yhtenäiseltä, kun taas toisesta näkökulmasta katsottuna yliopisto-organisaatio voi näyttää hyvinkin epäyhtenäiseltä. Absoluuttista "totuutta" tai oikeaa kuvaa ei yliopistosta, sen ideasta tai organisaatioista kenties voi muodostaakaan.

16. RYHMÄT JA RYHMITTYMÄT

Akateemisessa maailmassa vallitsee aina enemmän tai vähemmän hienojakoinen nokkimisjärjestys. Yksilöt ovat useista syistä erilaisissa asemissa, samoin organisaation eri osilla on omat asemansa yliopiston kokonaisorganisaatiossa. Organisaation sisällä toimii erilaisia ryhmiä, jotka erilaisin rituaalisin näytelmin vahvistavat omaa asemaansa suhteessa muihin ryhmiin, ja samaan aikaan vahvistavat oman ryhmän sisäistä rakennetta. Erilaisiin organisatorisiin rakenteisiin kuuluu olennaisena osana niissä toimivien yksilöiden statuksen muodostukset ja heidän eriarvoiset asemansa.

Akateemisten heimojen sisäinen elämä on yhtä lailla hierarkisoitunutta kuin niiden välinen elämäkin.
(Ylijoki 1998, 70).

Ylijoki (1998, 68) onkin osuvasti todennut, että toiset akateemiset heimot ovat akateemisen pelikentän ytimessä, jotkut keskivaiheilla ja jotkut pelkästään sen reunamilla kenties jo tyytyväisinä jo siitä, että ylipäänsä ovat kelpuutettuja peliin mukaan.

Yliopiston ryhmät jakaantuvat ajalliselta kestoltaan kahteen pääluokkaan: 1) **pitkäaikaisiin** ja 2) **lyhytaikaisiin** ryhmiin. Pitkäaikaisia ryhmiä on havaittavissa esim. ainejärjestöissä. Ryhmän nimi pysyy samana, myös sen sisäinen rakenne, mutta yksilötasolla tässä on vaihtuvuutta. Tällaiset ryhmät syntyvät yliopiston organisaatiosta, ja niillä on organisatorinen rakenne, esimerkkinä ovat viralliset kokoukset, joissa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, sihteeri ja niin edelleen.

Pitkäaikaisia ryhmiä voidaan nimittää myös pysyviksi ryhmiksi. Pysyvien ryhmien kokoontumisia edeltävät valmistavat toimenpiteet ja kokoontumisen muodollisuudet ovat kaavan mukaisia. Yhtenä syynä tähän ovat käytännön seikat. Jos kokoontuva ryhmä on suuri (esim. ylioppilaskunnan edustajisto), on toimivuuden vuoksi laadittu sääntöjä, jotta tilanteesta ei tulisi täysin kaaosmainen. Pienessä ryhmässä kommunikaatio on nopeampaa kuin suuressa, ja sen käytänteet voivat olla vapaamuotoisia verrattuna suuriin ryhmiin. Sen toiminta perustuu pääasiassa henkilöiden väliseen kommunikaation. Suuret ryhmät kommunikoivat organisaation ja rituaalien tasolla. Vaikka organisaatio toimii yksilöiden välityksellä, suurien ryhmien toimintaa ja niiden välistä kommunikaatiota ohjaavat monimutkaiset rituaaliset kaavat, joita yksilöiden on

noudatettava.

Lyhytaikaiset ryhmät syntyvät päämäärähakuisesti; ne ovat projektiluonteisia ja ne ovat usein perustettu erilaisten kertaluontoisten tapahtumien järjestämistä varten. Tällaisia tapahtumia ovat esimerkiksi näyttelyt ja monet juhlat. Ryhmän sisäinen rakenne ei ole välttämättä kovinkaan muodollinen. Kuitenkin ryhmällä on vetäjä ja/tai yhteyshenkilö, joka ohjaa ihmisiä. Tällaisia epämuodollisia ryhmiä ajaa eteenpäin viime kädessä yhteinen tavoite. Kun tavoite on saavutettu, ryhmä hajoaa. Toisin sanoen tällaisilla ryhmillä ei ole jatkuvuutta. Lyhytaikaisia ryhmiä voidaan nimittää toiselta nimeltään myös toimintaryhmiksi tai talkooryhmiksi. (Aro 1998, 12.)

Pitkäaikaisilla ryhmillä on poikkeuksetta nimi ja niiden rakenne on kristallisoitunut ja vakiintunut tiettyyn muotoon. Sen sijaan lyhytaikaiset ryhmät jäävät usein nimettömiksi työryhmiksi, ja niiden kokoonpano voi olla täysin vapaa ja epäinstitutionaalinen, eivätkä ne noudata tiettyjä rituaaleja, esimerkiksi kokouskäytänteitä. (Lévi-Strauss 1977, 38.)

Yliopiston viisi peruspilaria

Nykyään korostetaan usein kahden erilaisen yhteisön vastakkaisuutta, toisaalta niiden rinnakkaiseloä yliopisto-nimekkeen alla. Akateeminen tiedeyhteisö luo uutta, ja hallintoyhteisö ohjaa sen toimintaa. Tiedeyhteisön ja hallinnon intressit eivät aina välttämättä kohtaa, ne ovat kuitenkin riippuvaisia toisistaan.

Yliopiston oman yhteisöllisyyden hajoaminen sekä erillisen keskushallinnon kehittyminen tuottivat vähitellen tilanteen, jossa yliopiston sisään oli muodostunut kaksi keskenään eri tavoin argumentoivaa yhteisöä eli ainelaitoksia edustava tiedeyhteisö ja hallinnollista toimintaa edustava hallintovirasto (Aittola&Aittola 1990, 83).

Kahden edellä mainitun lisäksi voidaan havaita kolme muutakin yliopistollista yhteisöä: työ-, opiskelija-, ja akateeminen yhteisö. Yliopiston muodostaa siis viisi kattoyhteisöä: 1) Opiskelija-, 2) tiede-, 3) akateeminen-, 4) hallinto- ja 5) työyhteisö = ammattiyhteisö, jotka puolestaan jakaantuvat omiin alayhteisöihinsä.

1) Opiskelijayhteisöön kuuluvat kaikki perustason opiskelijat sekä sellaiset jatko-opiskelijat, jotka eivät ole yliopiston palkkaamia. Yliopiston hallintojohtosäännön kuudes pykälä: "Yliopiston opiskelijoita ovat henkilöt, joilla on oikeus opiskella yliopistossa tutkintoa varten. (Vaaleissa (rehtorin) opiskelijaksi ei katsota henkilöä, joka on virka- tai työsopimussuhteessa yliopistoon)".

2) Tiedeyhteisöön kuuluu pyhin luokka, ne jotka ovat päässeet akateemisella tiellä niin pitkälle, että kelpuutettuja uuden tiedon luomiseen. Kaikki ne henkilöt, jotka ovat ammattimaisesti mukana

uuden tiedon luomisessa kuuluvat tähän yhteisöön. **3) Tiedeyhteisö** ja opiskelijayhteisö muodostavat yhdessä **akateemisen yhteisön**. **4) Hallintoyhteisön** toimintaa keskusohjaa hallintovirasto. Tiede- ja hallintayhteisöt ovat sisäisesti erillään toisistaan, mutta samaan aikaan yliopiston täytyy kokonaisuutena reagoida sille asetettuihin vaatimuksiin. Tällöin ainakin periaatteessa tiede- ja hallintoyhteisöjen intressit kohtaavat. Molemmat yhteisöt vaikuttavat toisiinsa. Tieteellisten tuotteiden kasvava määrä lisää painetta vähemmän tuottaviin yksiköihin, joiden on lisättävä tuotosta (ja opiskelijamääriä), ja tämä vaatii lisää rahaa. Suurin paine on siis pienillä, epävakailta tai vakailta, mutta vähän julkisuutta saavuttaneilla laitoksilla.

5) Ammattiyhteisö koostuu palkatuista henkilöistä, joita yliopiston arkikielessä kutsutaan henkilökunnaksi. Tämä yhteisö jakaantuu kahteen luokkaan, akateemiseen ja ei-akateemiseen henkilökuntaan. Ensiksi mainittuun luokkaan kuuluvat opettajiin ja tutkijoihin luokiteltavat henkilöt. Yliopiston hallintojohtosäännön kuudennessa pykälässä sanotaan: *“Yliopiston henkilökuntaan kuuluvat yliopiston virkaan tai virkasuhteeseen nimitetyt ja yliopistoon työsopimussuhteessa olevat”*. Ei-akateemisten luokkaan asettuvat esimerkiksi vahtimestarit, siivoojat, keittäjät, kirjastojen työntekijät ja toimistovirkailijat.

Opiskelijoiden yliopistollisesta osallistumisesta

Tutkimukseni mukaan sukupuolella ja sosiaalisella aktiivisuudella ei ole selvää yhteyttä. Seuraavan jaottelun olen tehnyt koskemaan vain opiskelijoita, vaikka samansuuntaisia tuloksia sain henkilökunnankin parista. Keskityn kuitenkin esittelemään opiskelijoiden aktiivisuusryhmiä sosiaalisen toiminnan tasolla. Yksi aktiivisuuden mittareista yliopistollisessa kontekstissa on ainejärjestön toimintaan osallistuminen, jota tässä käytän.

Aktiiviset

Aktiiviset puhuvat, ovat kiinnostuneita järjestötoiminnasta ja myöskin ottavat sellaiseen osaa. He eivät vain 'roiku' mukana, vaan ovat vaikuttamassa asioihin. Jossain määrin heidät voitaisiin luokitella yliopistollisen kokonaisuuden edustajiksi. He ovat aktiivisia työssä ja vapaa-aikana. Tässä olen havainnoinut ainoastaan tilanteita, joissa ihmiset kokoontuvat yhteen - en ole tarkastellut aktiivisuutta yksilötasolla.

“On jotenki tottunu siihen, että ottaa aktiivisen roolin niin kun ylipäänsä, aikasemmissa näissä, mitä nyt jossain lukiossa ja tommosissa harrastuksissa pyöriny, että on tullu semmonen tunne että silloin pystyy vaikuttamaan, mikä ei tietenkään aina oo totta, vaikka oliskin aktiivinen ja Nefassakin kuitenkin on sen verran ihan mukavaa toimintaa, et siellä voi olla mukana ihan konkreettisesti mukana siinä päätöksen teossa, ihan kuitenkin vielä semmosella kestettävällä suhteellisen pienellä tasolla, koska en halua sen laajemmalle ottamaan kauheen aktiivista roolia, mutta sit se on hirveen hyvä keino tutustua ihmisiin. - - se vaan tuntuu mukavalta ja Nefan kokoukset silleen mukavia, että joku porukka kokoontuu säännöllisesti ja - -.” (N2, 2-3.)

“Mun mielestä aina on silleen, että kyllä kannattais olla ainejärjestönsä tässä vaikuttavimmassa piirissä jotenkin kannikassa kiinni, että tietäs, mitä tapahtuu ja pääsis vähän vaikuttamaan asioitten kulkuun, että pääsis vähän vaikuttamaan asioitten kulkuun, että vähän turha on ruveta marisemaan jälkikäteen, että jos ei mitään tapahdu tai miksi tehtiin näin. Paljon parempi, kun itte on siellä vähän mukana sanomassa, lyömässä nyrkkiä pöytään. - - mä luulen, että se on omasta aktiivisuudesta kiinni. Toisia kiinnostaa, toisia ei, että jotku on semmosia vähän syrjäänvetäytyvämpiä tyyppejä, että ne toivoo, että asiat hoidetaan omasta puolesta ja tyytyy sitten suurin piirtein siihen, mitä sieltä tulee. Mä taas olen sen verran itsepäinen jukuri, että mä haluan kans oman äänen kuuluville jossain vaiheessa”. (Hannonen 95, 13.)

Puoliaktiiviset

Jonkinlaisena välimuotona ovat 'puoliaktiiviset', jotka roikkuvat mukana, mutta eivät varsinaisesti osallistu toimintaan. He ovat periaatteessa kiinnostuneita, mutta eivät aina saa välttämättä aikaiseksi osallistua.

“Mä oon siitä ihan pois jääny (ainejärjestötoiminnasta), jäsenmaksun oon maksanu, mutta en oo käyny - - kokouksissa - - ei tuu vaan lähettyä, kyllä tavallaan kiinnostaa kuitenkin se juttu, kyllä ne kuulee aina sitten mitä siellä on päätetty - -” (N9, 3.)

“ - - ainejärjestötoiminnassa oon satunnaisesti - - ainejärjestön kokouksissa käyny kaks-kolme kertaa tän kahden ja puolen vuoden aikana - - mä en oikeen tiedä mist se johtuu, mä yleensä joka kevät suunnittelen ja suunnittelen, et meen sinne ja sinne, mut et sitte se kuitenkin aina jää jostakin syystä - - ehkä se on, et mua ei kiinnosta sellanen toiminta, kyllä mä sen tietysti tiedostan, et se ois niinku esimerkiks työllistymisen kannalta hyvä et jos, mulla olis papereissa että mä oon ollut joku ainejärjestöaktiivi - - se on semmone, et mä en oikeestaan oo missään ryhmässä yliopistossa - -” (N6, 6).

“Tavallaan se on sitä, että mulla on syksyisin tapana suunnitella. Mä olen sellainen ihminen, että mä tykkään suunnitella hirveesti kaikenlaista, kaikenlaista kehittävää toimintaa, mullon kuitenkin tarkoituksensa tässä elämässä, että yritän kehittyä sillä tavalla kaikin puolin ihmisenä - - ikinä ei kavereit voi olla liikaa, ois kiva tutustua ihmisiin, mut sit kuitenkin - - suunnitelmat jää yleensä suunnitelma-asteelle, että - - toisaalta se on ihan viitseliäisyyskysymys - - kun on sellasta vapaa-aikaa niin hyvin mielelläni on ihan kotona, vietän aikaa, sitte ei oikeestaan enää viitti lähteä - -” (N6, 6.)

“Oon ollut tossa (X ainejärjestössä) alusta lähtien, mä oon siinä aika aktiivisesti pyöriny, mutta niinku hallituksessa en oo ikinä ollu - - Mä en oo halunnu mitään vastuuta asioista, silleen oon vaan halunnu pitää sen hauskapitolinjalla, eikä sitten kuitenkaan tehä mitään - -”

AP: “Mukana muissa yliopistollisissa ryhmissä?”

“En, ainakaan aktiivisesti. - - (X) osakunnan, mä oon sähköpostilistalla, mut mä en loppujen lopuksi oo osallistunu kun yksin pikkujouluihin - - se vaan jäi, joteskii se oli semmosta yltiöpohjalaista se toiminta, että silloin se oli just perustettu se - - tällöinen puolisolainen ei siellä viihtyny. Ehkä se oli sit ku ei heti alussa ruvennu käymään siellä aktiivisesti - - ei tullu mentyä - - ei vaan jaksanu kiinnostaa. (N3, 5.)

Passiiviset

Passiivisten ryhmään kuuluva on harvoin mukana yliopistollisissa ryhmissä. Hän ei osallistu virallisiin juhliin ja harvoin epävirallisiin juhliin, esim. ainejärjestön järjestämiin, eikä järjestötoimintaan.

AP: “Oletko mukana ainejärjestötoiminnassa tai muussa säännöllisessä järjestötoiminnassa?”

“No en oo. Se vois olla ihan mielenkiintosta, mutta en vaan oo jostain syystä saanu aikaseks - - toisaalta ihan kiinnostas -- korkee kynnys mennä, kun ei oo menny silloin ihan heti kun opiskelut alko, ehkä nyt sitte ku ois aikaaki, ni toisaalta se on ihan itestä kiinni ei oo saanu mentyä - -”

AP: “Olisko erityisiä syitä minkä vuoksi haluaisit mennä mukaan?” “No ehkä ois ihan mukava tutustua näihin kirjallisuuden opiskelijoihin -- sitä kautta varmaan ois mahdollista tutustua -- tai en tiijä minkälaista heillä on tää toiminta.” (N13, 4.)

“En oo käyny ees ensimmäisessä kokouksessa mihin meitä kaikkia pyyettiin. - - Sitten en halunnukaan, että mulle nakitetaan joku juttu, koska mullon aina niin kiire, etten ois jaksanu - -” (N10, 5.)

Sosiaalisesti passiivisten ihmisten kehittyminen tähän suuntaan saattaa alkaa jo hyvin varhaisessa opiskelujen vaiheessa.

“No kyllähän musta tuntuu, että heti silloin ekana päivänä muodostu vähän niinku, varsinkin kuppikuntia (naurua). - - hetihän me lähdettiin silloin ekana päivänä tutorin kanssa tuonne kaljalle ja sitten ne muutamat vain istu ja katso ja häpyi sitten ja viimeiset jäi sitten koko loppuillaks tonne -- Että siinähen sitten se kuppikunta sillai.” (Hannonen 1995, 13.)

Tutkimuksessani en selvittänyt niitä syistä, jotka johtavat opiskelijan joihinkin edellä mainituista ryhmistä. Havaintojeni mukaan opiskelijat sosiaalistuvat tiettyihin ryhmiin taipumustensa ja mieltymystensä mukaan. Tämä taas puolestaan voi edesauttaa heidän sosialisatiota, kuten seuraavasta esimerkistä käy ilmi.

Vuorovaikutukseen sisältyy se piirre, että sosialisatio on sekä sosiaalistumista että sosiaalistamista. Sosiaalistuva ihminen on aktiivinen ja luova olento, johon yhteiskunnallinen vaikutus kohdistuu - jota siis sosiaalistetaan. Kaikki vaikutus ei ole näkyvää tai tarkoitettua; on sekä ilmi- että piilososialisatiota ja sekä tarkoitettua että tahatonta sosiaalistamista. Tarkoitettun sosialisatian eräs muoto on suunniteltu sosialisatio, esimerkiksi koulukasvatus. Primaarinen sosialisatio alkaa jo varhaisessa lapsuudessa, ja sen tuloksena muodostuu ihmisen identiteetti eli minuus persoonana. Sekundaarinen sosialisatio painottuu hieman myöhempiin vuosiin ja merkitsee osallistumista yhteiskunnan jäsenyyteen, mikä yleisimmin ilmaistaan sosiaalistumisena rooleihin. -- Kaiken kaikkiaan täällä prosessilla on vähintään kaksoisfunktio: sosiaalistumisen rinnalla tapahtuu niiden yksilöllisten valmiuksien kehittyminen, joiden avulla yksilö voi mm. hallita paremmin sosiaalistumistaan. (Antikainen 1986, 68.)

VI - SUKUPUOLETON YLIOPISTO ?

“ - - yliopisto on sillai jännä paikka, että tää on periaatteessa, ainakin mun kokemuksen mukaan, aika sukupuoleton paikka, mikä on tietysti hyvä, - - et jokaisella on tavallaan -- opiskelijat on opiskelijoita, on ne sitten naisia, miehiä, mitä vaan - - selvähän on, että sua ei määritellä sen sukupuolen mukaan, ainakaan mä en oo kokenu niin - - ” (N6, 7).

Käyttäytymisrakenteet Seminaarinmäellä ovat varsin sukupuolineutraaleja, jolloin miehet ovat naisia ja naiset miehiä. Heidän sosiaaliset ja yksilölliset toimintansa yhteisöllisellä tasolla ovat hyvin lähellä toisiaan. Tähän on vaikuttanut ainakin seuraavat kolme tekijää: Nykyajan tasa-arvoon pyrkivä sosiaali- ja kulttuurimentaliteetit, yliopiston aine- ja ammatti-identiteetit, sekä tulosvastuullisuuden lisääntyminen. Myös yliopistoinstituution perustuminen antiikin maailman tietyille ihanteille on ollut vaikuttamassa tämän ilmiön voimallisuuteen.

Eri biologisten sukupuolten käyttäytyminen ryhmätilanteissa on lähellä toisiaan, jolloin eroja ihmisten välille eivät tuo niinkään sukupuolesta, vaan henkilökohtaisista ominaisuuksista johtuvat erot. Toisin sanoen arjen käyttäytymisessä ei ole olemassa selviä eroja sukupuolisten odotuksien mukaan, käyttäytyminen liittyy lähinnä rituaalikenttään (esim. ainelaitos), jossa yksilö toimii. Toisessa rituaalikentässä miehellä tai naisella voi olla erilainen asema kuin toisessa rituaalikentässä.

Yliopistollisessa arjessa erot sukupuolten välillä eivät siis ole suuria, mutta sukupuolettomuus häviää usein juhlan myötä, jolloin sukupuoliroolit vahvistuvat. Tässä luvussa havainnoin sukupuolien erottautumista juhlan eri tilanteissa, sillä juhlassa sukupuolierot tulevat selvästi esille. Arjen valtarakenteet muuttuvat juhlan rituaalisiksi, pitkälle ohjeistetuksi sosiaalisiksi ilmiöksi.

On paljon epävirallisia juhlia, joihin ei liity pukeutumis- tai käyttäytymissääntöjä. On myös epävirallisia juhlia, joihin kuitenkin liittyy kuitenkin selkeä ero arkeen ja ihmisten pukeutumiseen arjessa. Silloin tällöin järjestetään erilaisia teemailtoja, esimerkiksi historian opiskelijoiden Berliini-ilta syksyllä 1999, jolloin oli havaittavissa selkeä sukupuolien jakauma pukeutumisen suhteen. Naiset olivat pukeutuneet mekkoihin ja joillakin oli teemaan sopien valtavia puuhkia, ja miehet olivat pukeutuneet erilaisiin arki- tai juhlapukuihin.

Foucaultin Seksuaalisuuden historia (1998) tarjoaa mielenkiintoisia näköaloja sukupuolen, ruumiin ja ympäristön vuorovaikutussuhteeseen. Ympäristön problematisointi ja sosiaalisen todellisuuden aiheuttamat paineet johtavat tilanteeseen, jossa ristiriita itsen ja ympäristön välillä on ratkaistava tavalla tai toisella.

Järjellinen elämä ei voi toteutua ilman "terveydenharjoitusta" - -, joka toimii ikään kuin jokapäiväisen elämän pysyvänä suojaruokana ja mahdollistaa sen, että tiedämme joka hetki, mitä meidän tulee tehdä ja kuinka toimia. - - Yksilön ja hänen ympäristönsä välillä on kokonainen vuorovaikutuskudelman, jossa jokin mielentila, tapahtuma tai asioiden muutos voi aiheuttaa ruumiin sairastumisen. - - Ympäristöä siis problematisoidaan jatkuvasti ja yksityiskohtaisesti, sitä arvotetaan eri tavoin suhteessa ruumiiseen ja ruumiista taas pidetään herkkänä sille, mikä siitä ympäröi. (Foucault 1998, 350.)

Yliopistollisessa juhlakontekstissa "terveydenharjoitus" on huolen pitämistä oman itsen ja sosiaalisen sukupuolen, ja sen ruumiin oikeasta sosiaalisesta kunnosta suhteessa muihin toimijoihin, sekä annettuihin ohjeisiin. Sosiaalisen ruumiin "sairastuminen" voi olla tilanne, jossa ruumis on puettu väärin tai se käyttäytyy väärin, tämän mahdollisen ristiriidan poistamiseksi ruumis on pidettävä sosiaalisesti "terveenä". Juhlissa ristiriita ratkaistaan pukeutumisen keinoin. Ensimmäinen tapa välttää ongelmia juhlan tilanteessa on pukeutua rituaalisen ohjeistuksen mukaisesti. Toinen tapa välttää konflikteja on käyttäytyä rituaalin, eli yliopistollisen juhlakäsikirjan mukaan.

Seminaarinmäellä on havaittavissa mielenkiintoinen ilmiö, jossa kohtaavat arjen näytelmällisyys, sen sukupuolettomuus, mutta jossa kuitenkin on pieni ja vahva sukupuolisuuden "saareke". Yliopiston avajaisten näytelmän yleisönä ovat henkilökuntaan kuuluvat ja opiskelijat, sen näyttelijöinä ovat henkilöt, jotka puhuvat tai muuten esiintyvät näyttämöllä. Keskeisellä sijalla ovat näytelmän esiintyjät, ja he ovat pukeutuneet sosiaalisen sukupuolensa mukaisesti ja ovat pukeutuneet rituaalien vaatimalla tavalla, jolloin miehet ja naiset erottuvat toisistaan pukeutumisen kautta. Sukupuolisuus on siis jakaantunut spatiaalisessa tilassa kahteen osaan: 1) näyttämön sukupuolisuuteen ja 2) yleisön sukupuolettomuuteen, joko perustuu edellä mainittuun pukeutumisen havainnointiin.

Lienee paikallaan hetken aikaa puhua ruumiillisuudesta ja ruumiin olemuksesta sosiaalisena rakennuspalikkana. Yliopisto koostuu yksittäisistä akateemisista ruumiista, mutta yksittäiset ruumiit eivät ole nimettyjä, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Nämä nimetyt ruumiit ovat tietyllä tapaa yliopistollisia "julkkiksia", jotka tunnetaan nimestään ja/tai tittelistään. Toisin kuin esimerkiksi armeijassa, nimettyjä ruumiita ei erotella sukupuolen mukaan (herra/rouva alikersantti), vaan heidät nimetään ensisijaisesti sosiaalisen ruumiin kantaman statuksen tai aseman mukaan, jonka jälkeen mainitaan akateemisen ruumiin nimi: yliopiston rehtori, x-laitoksen johtaja professori X. Erityisissä juhlan tilanteissa akateemiseen ruumiiseen liitetään sukupuolen leima: esimerkiksi promootiojuhlallisuuksissa puhutaan esimerkiksi "Yleinen seppelensitojatar neiti X".

Ihmisten toiminta jakaantuu usein selvästi kahtia: toimintaan ja puheisiin. Nämä kaksi todellisuuden tasoa on olemassa myös, kun tarkastellaan yliopistollista sukupuolisuuden rakentumista. Kun tarkastelu viedään ilmiäsujen taakse ja pintaa syvemmälle, huomataan että sukupuolisuusteema on voimakkaasti esillä erilaisten diskurssien tasolla. Arki ei olekaan niin sukupuoleton kuin mitä esimerkiksi käyttäytymispiirteistä tai pukeutumisesta voisi päätellä.

Arjen tilanteissa voidaan pohditaan juhlan sukupuolisuutta; kun valmistellaan esimerkiksi illallista, saatetaan pohtia mm. istumajärjestystä. Vuoden 2000 promootion valmisteluun liittyi myös sukupuoliasioiden pohdintaa. Seuraavassa sähköpostiviestissä kirjoittaja pohtii promootiossa olevien priimojen ja ultimusten "sukupuolikokoonpanoa".

- 1) pidän erittäin tärkeänä, että otamme sukupuolien suhteen vakavasti molempiin suuntiin, jos se arvosanat huomioon ottaen on mahdollista - eikä tämä vain aiheen ajankohtaisuuden vuoksi...

2) primat ja yksi ultima tulevat käsittääkseni samoista tiedekunnista kuin viime kerralla (vain toisin päin) - olisiko kierrätys mahdollista/tarpeen? - -

(E-44.)

Kun yliopistosukupuolien tarkastelu ulotetaan syvemmälle kuin ilmiäsuihin, kun tarkastellaan diskursseja liittyen sukupuolikysymykseen, huomataan selvä jako sukupuolien välillä. Diskurssien kautta sukupuolikysymys nostetaan keskeiseksi teemaksi, joka puolestaan vaikuttaa arjen käytänteisiin. Arkitodellisuuden tai jokapäiväisyyden tasolla sukupuolet eivät erotu toistaan yliopistollisen toiminnan tasolla, sen sijaan arkitodellisuuden diskurssitasolla sukupuolieroja on näkyvissä, kuten edellinen esimerkki osoittaa.

Erilaiset kriittiset kaudet tai tapahtumat johtavat sukupuolisuuden teeman keskeiseksi nostamiseen. Esimerkiksi vuoden 2000 Jyväskylän yliopiston rehtorin vaalit ja sen jälkeinen aika nostivat naisteeman ajankohtaiseksi asiaksi. Loppukevään lukuisissa lehtiartikkeleissa puhuttiin mm. "naisvallasta", jolloin naiseus ja naiseuden teema nostettiin esille.

Ihmisruumis toimii välineenä ja sillä on tietty markkina-arvo; jokainen ihminen omalla yksilöllisellä ja sosiaalisella käyttäytymisellään markkinoi ruumista ja siihen liittyviä ajatuksia ja ideoita. Biologinen ruumis saa yliopistollisella tasolla valtaa vain erilaisten rituaalien tasolla. Sosiaalis-rituaalisen ruumiin onnistunut sosiaalinen näytteleminen edellyttää ja joskus velvoittaa erilaisten symbolien käyttöä, jotka voivat olla sukupuolisidonnaisia. Esimerkiksi erilaiset vaateparret virallisissa juhlissa ovat voimakkaasti sukupuolisidonnaisia.

Yliopistollinen käsikirjoitus luo sukupuolierot. Tutkimuksessani en selvittänyt sitä, minkä vuoksi arjen käsikirjoituksessa ei näyttelijöitä kehoiteta sukupuolen korostamiseen. Muodollisten juhlien käsikirjoitus sen sijaan käskee näyttelijöiden korostaa biologista sukupuoltaan mm.

vaatteiden ja muiden symbolien avulla. Juhlien kaavat perustuvat usein historiallisiin käytänteisiin; kenties juhlien “historiallisuus” ja sen kunnioittaminen aiheuttavat vanhojen sukupuolieroja korostavien arvojen esiintulon.

Sukupuolten eriytyminen voi toisaalta johtua myös rituaalien dialogisuudesta; juhlatilanteessa esille tuotu sukupuoli saattaa toimia tietynlaisena välittäjänä jaettujen yhteisöllisten arvojen välillä. Sukupuolen esille tuominen on rituaalista alistumista sääntöihin. Alistuminen ei kuitenkaan välttämättä tarkoita varauksetonta yhteisöllisten arvojen hyväksymistä, vaan alistumista juhlatilanteen käsikirjoituksen ohjeille. Ohjeiden noudattaminen juhlassa voi heijastua arkeen; sukupuoliruumiit tietävät, että niiden toiminnalla on vaikutuksia myös juhlatilanteen ulkopuolelle, arkeen.

VII - SEMINAARINMÄEN KUVA

Työni kohteena oli Jyväskylän yliopiston Seminaarinmäen kampus, jonka elämää arjessa ja juhlassa havainnoin. Tutkimukseni rajasin ajallisesti vuosille 1997-2000.

Rituaalit ovat lahjoja yhteisölle ja riitit yksilölle, niillä turvataan jatkuvuus, sekä pyritään jouhevaan toimintaan, sekä jossain määrin myös pyritään “pehmentämään” tilanteita. Riitit ovat yksilötason toimintamuotoja ja rituaalit makrotason toimintamuotoja. Rituaaleilla turvataan myös statuksia, niiden avulla käyttäytytään siten, että erotutaan toisista aktoreista, oman aseman turvaamiseksi tai jotta erottuisi muista.

Tutkimusaineistoni ja työni painottui paljolti rituaaleihin. Tämä on seurausta kenttätöistä ja tehdyistä havainnoista; yhtenä työni tuloksista on havainto siitä, että Seminaarinmäen kampuksen elämä on rituaalipainotteista. Kuten työssäni totesin, ovat rituaalit näkyviä ja riitit näkymättömiä. Kenttätyöhavainnot ja saadut tulokset vahvistat sen. Eräs tuloksista on, että vakiintuneet sosiaalisen käyttäytymisen piirteet, eli rituaalit, ovat näkyvämpiä ja voimakkaampia kuin yksilöllisen käyttäytymisen piirteet, eli riitit.

Työni eräs peruskysymyksistä oli: Onko yliopistossa vakiintuneita käyttäytymisen piirteitä? Tuloksista voi nähdä, että niitä on. Painotin rituaalien asemaa teoretisoidessani rituaalin ja riitin välistä eroa. Tarkastellessani näitä yhteisö- ja yksilötason käytänteitä keskityin riittien osalta tarkastelemaan vain ylläpitäviä. Teoretisoinnilla halusin esittää riittien ja rituaalien eron, mutta yliopiston elämää tarkastellessa halusin kuitenkin keskittyä rituaaleihin. Miksi tein näin? Yliopistolliset ja sen näytelmälliset rituaalit ovat muovaamassa yliopistoa ja Seminaarinmäen kampusta sellaiseksi, jollaisena se näyttää. Oma tutkimuskohteensa on riittien vaikutus rituaaleihin ja se, kuinka näkymättömiä ne loppujen lopuksi ovat; kuinka suuri on yksilöllisten toimintojen vaikutus rituaalitasossa? Siihen voin keskittyä myöhemmin.

Yliopistollisia rituaaleja ovat initiaatorituaalit, joilla muun muassa initioidaan uutta akateemista voimaa, uusia opiskelijoita yliopiston sosiaaliseen piiriin ja akateemisten heimojen jäseniksi. Erilaiset siirtymärituaalit siirtävät aktoreita joko yliopiston sisällä statuksesta toiseen, tai sitten ne voivat siirtää aktorin myös yliopistosta pois. Ylläpitäjärituaaleilla turvataan organisaation jatkuvuus erilaisin virallisina ja säädellyinä käytänteinä. Organisaatiota voivat ylläpitää myös erilaiset protestirituaalit, jotka ilmeisesti joskus kääntyvät “valtakulttuuria” vastaan.

Osa rituaaleista on aikasidonnaisia ja ovat aktiivisia pitkin yliopistovuotta, joka jakaantuu aktiivisiin syksyn ja kevään lukukausiin ja kesän puoliaktiiviseen lukukauteen. Tiettyjä rituaaleja, kuten esimerkiksi kokouskäytännöt ovat jokapäiväisiä, ja samoin ovat riitit. Arjen virallisia rituaaleja edeltää valmistelujakso, jolla pyritään turvaamaan itse aktin toiminta. Sillä turvataan myös yhteisöllinen hyväksyntä, sekä virallisuuden että pätevyyden kriteerit.

Tietyt paikat ovat kriittisiä rituaaleja ja riittejä tarkastellessa. Kampuksella on muutamia erityyppisiä keskuksia, joihin on keskittynyt tietynlaisia toimintoja. Ylioppilastalo on aktiivinen sosiaalinen ja opiskelijaorganisaation keskus. Yliopiston pääkirjasto on sosiaalinen ja tieteellinen keskus, ja hallintorakennus on yliopiston organisaation sydän, jossa työskentelee muun muassa rehtori.

Arjen muuttuminen juhaksi tuo muassaan muutoksia muun muassa yliopiston suhteelliseen sukupuolettomaan ilmapiiriin, jolla viitataan siihen, että sukupuolierot eivät jokapäiväisessä arjessa ole voimakkaita, vaan ihmisten erot syntyvät heidän kyvyistään ja taidoistaan, eivät sukupuolesta käsin. Arjen liukuminen juhlaan tuo sukupuolierot voimakkaasti esille. Näin on erityisesti erilaisissa virallisissa juhlissa, joissa se ilmenee muun muassa sukupuolten selvästi erilaisena juhla- ja rituaalipukeutumisena. Arjen harmaan monimuotoisuuden muuttuminen juhlan näyttäväksi monotoniaksi tuo mukanaan muutoksia yliopistolliseen käyttäytymis- ja symbolimaailmaan. Varsinkin virallisissa juhlissa yksilöllinen käyttäytyminen on kitketty minimiin, jolloin eletään voimakasta rituaalien leimaamaa aikaa. Ihmisen henkilökohtaiset riitit tukahdutetaan erilaisten ohjeistusten voimin, jotka koskevat niin pukeutumista kuin käyttäytymistäkin. Juhlissa erilaiset rituaalisymbolit pääsevät esiin: ihmisten puvut, koristeet tai arvomerkit sekä juhlatilan koristelu nostavat rituaalisen symbolimaailman esille. Yliopistoelämä on symbolipainotteista. Symboleja eivät ole ainoastaan erilaiset fyysiset symbolit vaan myös erilaiset aineettomat symbolit. Käytös on yksi keskeisimmistä yliopistollisista aineettomista symboleista, sen avulla erotutaan muista, ja toisaalta sillä osoitetaan "omille" heimoon kuuluminen. Aineellisilla symboleilla erotutaan toisista, tai osoitetaan johonkin kuuluminen, tai niillä voidaan osoittaa myös oma henkilökohtainen status akateemisessa yhteisössä.

Selkeää rajaa juhlan ja arjen välille on vaikea löytää, koska tietyssä rituaalililanteessa on sekä juhlijoita, että työntekijöitä, jotka huolehtivat juhlan fyysisistä puitteista. Tässäkin mielessä voidaan puhua liminaalitalasta; tietty tilanne on samaan aikaan juhlassa, että arjessa. Arki sallii privatisoitumisen. Juhla estää sen ja pakottaa rituaaliseen sosiaalisuuteen.

Kahvi on yliopistollisessakin kulttuurissa keskeisellä sijalla niin rituaaleissa kuin riiteissä, niin arjessa kuin juhlassakin. Se on nautintoaine, jonka käyttö on hyväksyttävää useimmissa tilanteissa, joskus sen käyttöä jopa odotetaan positiivisen ilmapiirin saavuttamiseksi. Kahviot ovat tärkeitä sosiaalisuuden paikkoja.

Kiinnostus organisatorista elämää kohtaan ja siihen osallistuminen jakaa ihmisiä kolmeen ryhmään: aktiivisiin, puoliaktiivisiin ja passiivisiin. Aktiiviset ottavat osaa moniin yliopistollisiin aktiviteetteihin, niin arjen kuin juhlankin, puoliaktiiviset ovat välimaastossa ja passiiviset eivät mielellään ota osaa tällaisiin tapahtumiin.

Yliopiston kokonaisuus koostuu ryhmistä, jotka on jaettavissa pitkä- ja lyhytaikaisiin. Pitkäaikaisilla ryhmillä on nimi, sekä organisatorinen ja kiteytynyt rakenne. Lyhytaikaisilla

ryhmillä sen sijaan ei useinkaan ole nimeä, muuta kuin ehkä sen funktion kautta jota ne suorittavat (“juhlatyöryhmä” esimerkiksi), niiden rakenne on kiteytymätön, eivätkä ne ole useinkaan organisatorisia. Organisatorinen kokonaisuus koostuu viidestä “heimosta”: tiedeyhteisön, hallintoyhteisön, työyhteisöjen, opiskelijayhteisön ja akateemisen yhteisön heimoista.

Koska työni eräs keskeisistä päämääristä on erotella rituaalit ja riitit, sekä niiden olemus, esitän lopuksi taulukon, joka kuvaa sitä kuinka olen erottanut termit ja niiden funktionalisuuden erot toisistaan.

Riitti	Rituaali
-Yksilötaso	-Yhteisötaso
-yksilökäyttäytyminen	-sosiaalinen käyttäytyminen (normit + säännöt)
-mielikuvataso	-symboli&merkkitaso; osa vallankäyttöä
	-sosiaalisen sukupuolen syntyminen rituaalisissa tilanteissa
-näkyvätön	-näkyvä
-monologia	-dialogia
-tähtää päämäärään	-ei välttämättä selkeää päämäärää

Eräs tärkeimmistä tutkimustuloksista oli se, että yliopisto näyttää toimivan rituaalien, yhteisöllisyyden ja organisaation tasolla enemmän kuin yksilötasolla. Tekemäni jako termien riittien ja rituaalien välillä on tärkeä, koska ihmisen toiminnassa on erotettavissa yksilöllinen ja yhteisöllinen taso.

Työn alussa esitin kysymyksen “Onko yliopisto olemassa?”. Yliopisto on olemassa erilaisina käytänteinä. Yliopiston organisaatio muodostuu siinä toimivissa ihmisistä. Yliopisto muodostuu myös siinä toimivien ihmisten tuntemuksista, heidän luomista diskursseista ja mielikuvista.

- - minulle yliopistosta tulee mieleen pitkät, yksinäiset ja lähes palkattomat työpäivät. Joka tapauksessa ne ovat olleet niin paljon mielenkiintoisia, että en ole poiskaan lähtenyt. Tulee myös mieleen, että se pitäisi se viimeisin ja uusin tieto asiasta kuin asiasta löytyä yliopistosta. Opiskelijat tulee myös mieleen ja yhteistyö. Minulle tämä on kyllä myös kuin toinen koti, kun olen täällä niin kauan ollut! (E-45)

VIII - POHDINTOJA

Työni lopuksi haluan nostaa kysymyksen esille, joka mielestäni on olennaista rituaaleja tutkittaessa, ja joka kannattaa pitää alati mielessä. Onko rituaalinen toiminta aina tietoista toimintaa, siitäkkin huolimatta että siinä seurataan vakiintuneita sääntöjä, ja pitääkö rituaalisen toiminnan olla tietoista ennen kuin sitä voidaan ylipäätään kutsua rituaaliseksi toiminnaksi? Esimerkiksi siirtymärituaali ilmenee samaan aikaan sekä makro- että mikrotasolla. Onkin syytä puhua samaan aikaan siirtymärituaalista ja siirtymäriitistä, koska saman ilmiön kahta eri puolta ei voi erottaa toisistaan, makrotason ilmiö heijastuu ja tässä tapauksessa perustuu viime kädessä yksilöön.

Marshall Sahlins (1980) on todennut, että kulttuuri syntyy tarpeesta. Näin on ainakin yliopistollisten rituaalien ja riittien kohdalla, niillä on selvä ylläpidollinen vaikutus sekä yhteisö- että yksilötasolla. Yliopistokulttuuri perustuu kommunikaatioon ja kanssakäymiseen yksilö- ja yhteisötasoilla.

Olennaista on ymmärtää, että yliopistokulttuuri ei rajoitu pelkästään tietylle alueelle, ainoastaan kuin silloin, kun se halutaan määrittää kuuluvaksi tietylle alueelle, tai se halutaan määrittää olennaiseksi piirteeksi tietyllä alueella. Yliopisto on keskeinen niin siellä työskentelevien kuin siellä opiskelevienkin elämässä. Vaikka suhde siihen olisi minkälainen, se kuitenkin on keskeinen osa heidän elämäänsä.

Yliopistokulttuuri on eräänlainen kopio ja kuvajainen kaikesta siitä toiminnasta, joka tapahtuu tiettyjen rajojen sisäpuolella ja ulkopuolella, mutta suhteessa yliopistoon. Yliopiston rituaali- ja riittimaailma sisältää erilaisia käyttäytymisen ja tapojen kokonaisuuksia, jotka ovat kutoutuneet akateemiseksi kokonaisuudeksi. (Pálsson & Durrenberger 1996, 5.)

Esimerkiksi saunominen nykyään voi olla verrattavissa moniin yliopistollisiin rituaaleihin. Saunomisessa ei nykyään ole kysymys vain puhdistautumisesta, vaan ajan kuluttamisesta ja yhdessäolosta. Sama pätee moniin yliopistollisiin rituaaleihin, jolloin näennäinen primäärifunktio on usein tullut sekundäärifunktioksi.

Yliopistokulttuurin päämääränä on ylläpitää akateemisia traditioita ja yliopiston alayhteisöjen omalaatuisia erityispiirteitä sekä edistää tieteellistä tutkimusta ja opetusta. Alayhteisöjen traditiot ja rituaalit muodostavat omat kulttuurikenttensä, mutta koska ne ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, voidaan niiden muodostamasta kokonaisuudesta puhua yliopistollisena kulttuurina. Yliopistokulttuuri, akateeminen kone, jossa aktoreina on ihmisiä, jotka ovat osana koneistoa ja konetta, tietokonetta. Yliopistokulttuurissa on nähtävissä paljon cyborgismia - ihmisen ja koneen yhteensulautumia, esimerkkinä tästä on kampuksen tietokoneistuminen usealla eri taholla; kirjaston tiedonhaku (esim.), töiden kirjoittaminen tietyssä formaatissa, sähköpostailu.

Yliopistokulttuurista on puhuttava alaryhmien kulttuurien kehtona, joka antaa suojan mitä erilaisimmille alayhteisöille, joita yhdistää kuuluminen yliopistoon joko tiede tai hallintotasolla, tai yleensä akateemiseen ilmapiiriin. Ne, jotka tässä kulttuurissa haluavat kommunikoida, ottavat vapaaehtoisesti sen riskin, että joutuvat kyseenalaistetuksi, koska vain silloin käy ilmi, ovatko he kulkemassa oikeaan suuntaan (mikä tahansa se suunta sitten onkin). Yliopisto onkin elävimmillään silloin, kun erilaisia näkemyksiä omaavat pienryhmät kommunikoivat keskenään. (Jaspers 1990, 128).

Yliopisto ei ole autonominen saareke yhteiskunnan valtameressä. Sillä on oikeuksia, mutta myös velvollisuuksia. Yliopiston yhteiskunnallisten velvoitteiden on ikään kuin sisältä päin yhdistyttävä sen työnjaollisesti toimivien jäsenten tavoitteisiin ja motiiveihin. On mahdollista, että yliopistokulttuurin, tai pikemminkin: yliopistokulttuurien ja organisaation rakenne itsessään on edellytys tieteelliselle työlle. Ilman tietyn tyyppistä rakennetta yliopisto ei kenties voisi toimia osana yhteiskuntaa. (Habermas 1990, 184.) Edellinen herättää lisäkysymyksen; ovatko yliopistokulttuurit kehittyneet organisaatiolähtöisesti? Nyansseja siihen on tullut ja tulee jatkuvasti “ulkopuolelta”, “maailmasta”, mutta silti sen ominaispiirteet säilyvät “yliopistollisina”.

Ihminen ja tiede

Kenttätyössä joutuu pakostikin olemaan sosiaalinen, olemaan interaktiivisessa suhteessa tutkittaviin, pitää osallistua, olla mukana yksilönä ja tutkijana. Joskus se on jopa vastenmielistä. Jossain määrin voi puhua asenteesta 'tarkoitus pyhittää keinot', mikä ei kuitenkaan tarkoita epäeettistä käyttäytymistä tai asennoitumista haastateltaviin vaan käyttäytymistä omia sen hetkisiä tuntemuksiaan kohtaan; tilanteessa tilanteen mukaan. Päämäärä asettaa usein pakotteita tutkimukselle, on toimittava, jotta saisi tulosta aikaiseksi. Tutkimuksen päämäärä ei voi aina olla pyyteetöntä tiedon keräämistä. Hyvin usein se on jonkin uhraamista jollekin.

Eettisyyttä, toisten huomioonottamista ja 'toisen' kunnioittamista ei pidä ikinä unohtaa, se on kulttuurien tutkimuksessa yksi tärkeimmistä asioista. Kulttuurien tutkijoiden elanto on viime kädessä kiinni tutkittavista, ihmisistä. He asettavat meille äärimmäiset rajat, eivät niinkään tieteelliset paradigmat. Etnologiaa ja kulttuuriantropologiaa tehdään ihmisten kanssa, heitä ymmärtäen, heidät huomioonottaen.

Gísli Pálsson (1995, 43) on todennut tehtyään kenttätyötä kalastajien parissa: *“I am reminded of my own experience of fieldwork and fishing, of nausea and seasickness. Recovering from seasickness, I came to the conclusion that to do fieldwork is not simply to listen, observe and record but to 'tune in' to others until one's attentiveness resonates with theirs”*.

Asioiden tarkkailijana tuntee paitsi toiseutta tutkijana myös ihmisenä. Tutkijalla lieneekin jonkinlainen velvollisuus olla toisenlainen “outolintu”. Tutkijan pitää löytää uusia keinoja lähestyä asioita. Muuten ne ovat vain vanhojen havaintojen toistamista vanhoilla keinoilla, näennäisesti uusin näkökulmin. Uudet ajatukset muodostuvat kommunikaation välityksellä. Metodit antavat mahdollisuuden käsitellä havaittua todellisuutta, mutta ne eivät oikeuta todellisuuden muokkaamista vain siksi, että havaintojen tai tulosten odotetaan olevan tietyssä muodossa.

Tutkimuksen tekeminen on monitahoinen ketju erilaisia luottamuksen osoituksia, sellainen on tutkimustilanteen ideaalitila, johon tutkija itse voi usein olla olemuksellaan vaikuttamassa. Tutkittava luottaa tutkijaan ja hänen lupauksiinsa esim. mahdollisesta henkilöllisyyden salassapidosta. Luottamusta voi myös käyttää väärin, niin tutkija itse kuin monet muutkin. Kulttuurien tutkijan pitää asettaa muiden etu itsensä edelle; vaikka palvelisi itseään, pitää pitää huolta toisista. Tutkijan pitää käyttää valtaansa tutkittaviinsa oikealla tavalla; “saada irti” heistä tarvittava informaatio, kuitenkin ottaen huomioon heidän ihmisyytensä, toiveet ja unelmat. Michel Foucault on todennut, että kielellinen vuorovaikutus ei ole vain informaation välittämistä ihmiseltä ihmiselle, vaan se on myös asiantilojen ja identiteettien tuottamista. Tutkijan kielellisen vuorovaikutuksen tulisi perustua luottamukseen ja sen tuottamiseen tutkijan ja tutkittavan välillä.

Totuus ja tiede

“Ihmistieteitä” ei voi tehdä puhtaasti “observatiivisesti”, sillä ilmiöiden ja tapahtumien taustalla on ihminen. Observaatiotilanteeseen on vaikuttamassa ainakin kaksi tekijää; tutkija ja tutkittava. Koska ihminen ei ole aina looginen olento, on tämä vaikuttamassa havaintotilanteeseen. Ensinnäkin siten, että tutkittava saattaa käyttäytyä odottamattomalla tavalla. Tämä puolestaan saattaa vaikuttaa tutkijaan, olkoonkin hän kuinka hyvin tilanteeseen valmistautunut. Tutkittavan yllättävä käyttäytyminen on osaltaan vaikuttamassa observaatioon. Myöskään tutkija ei voi aina olla looginen ja kykeneväinen puhtaaseen observointiin, koska hänkin on vain ihminen.

Kvalitatiiviset ja kvantitatiiviset, pehmeät ja kovat, formaalit ja epäformaalit jne. menetelmät ovat kaikki keinoja tiedon keräämisessä, mutta mitään näistä ei pidä korottaa toisen yläpuolelle.

Tutkittavien ihmisten emic-totuus; heidän tulkintansa maailmasta, muista ihmisistä ja itsestään muokkautuu tutkijan työn tuloksena emic-totuudeksi. Mikä on totuus ja kuka sen määrittelee? Totuuden määritelmä liittyy läheisesti objektiivisuuden käsitteeseen. Voiko tutkija olla ja onko hänellä mahdollisuus objektiivisuuteen? Hänen havaintoihinsa vaikuttavat paitsi tilanne, oma mielentila, ja näiden lisäksi myös hänen koulutuksensa. Absoluuttinen objektiivisuus lienee mahdoton saavuttaa.

Objektiivisuutta on ainakin kahta eri luokkaa: 1) kouluttamaton- (emic) ja 2) koulutettu (etic) objektiivisuus, joista ensimmäisessä havainnot eivät ole samalla tavalla "hiottuja" kuin jälkimmäisessä. Valmennus havainnointiin paitsi terästää havainnointikykyä, se myös ohjaa niitä tiettyyn suuntaan. Tällöin voidaan nähdä kenties vähemmän mutta tarkemmin, kun taas emic-observoija voi nähdä sumeasti, mutta laajemmin kuin edellinen havainnoija.

Onko tutkimuksella oikeus olla olemassa totuuden puolestapuhujana? Olen hyvin skeptinen totuuden löytämisen mahdollisuudelle, koska absoluuttista totuutta ei liene olemassa. Rom Harré tähdensi 17.11.1999 Martti Takala Studia Generalia -luennossaan diskurssin merkityksen tärkeyttä sosiaalisen todellisuuden rakentumisen prosessissa. Instituutiot ja sosiaalisuus rakentuvat diskursiivisesti. Harré totesi luennossaan mm. "*To understand a dinner conversation it is not enough to listen to what one family member says*", jolla hän viittaa kontekstin ja tilanteen ymmärtämiseen kokonaisuutena, ei ainoastaan toimintana. (Tiedonjyvä 10/99, 11-12.)

Tutkimuksen tekeminen on muutakin kuin vain sarja työtä valmistavia toimenpiteitä. Työn aikana tehdyt toimenpiteet kohdistuvat myös omaan itseen, siihen tapaan jolla ajattelee työtään, maailmaa ja itseään. Informantit ja tutkija ovat vuorovaikutteisessa suhteessa toisiinsa, samoin tutkijan minä kommunikoi tutkittavan todellisuuden, sekä henkilökohtaisen todellisuuden välillä. Tutkimuksen eri vaiheissa on jatkuvasti havainnoitava tutkittavien lisäksi myös omaa itseään ja suhtautumista siihen mitä tekee ja miten tekee, sekä ymmärrettävä se, että totuuksia on monia. Vain yhden totuuden noudattaminen, sitä kunnioittaminen ja siihen uskomisen johtaa tieteen ja ihmisyyden kannalta hyvin huonoihin seuraamuksiin.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Painamattomat lähteet:

Haastattelut (N=nauhoitus, S=suullinen, SP=sähköpostihaastattelu):

N1 (2.4.97)	S1:(10.4.97)
N2 (24.11.97)	S2:(14.3.97)
N3:(5.12.97)	S3:(17.-18.5.96)
N4:(24.11.97)	S4:(10.5.98)
N5:(1.12.97)	S5:(17.3.97)
N6:(8.12.97)	S6:(17.3.97)
N7:(?.?.97)	S7:(2.3.00)
N8:(13.11.97)	
N9:(11.11.97)	SP1:(17.3.97)
N10:(11.11.97)	SP2:(17.3.97)
N11:(21.3.97)	SP3:(17.3.97)
N12:(21.3.97)	SP4:(17.3.97)
N13:(24.11.97)	SP5:(27.11.97)
N14:(15.4.97)	SP6:(27.11.97)

Sähköpostiviestit ja internetin html-osoitteeseen:

E-1:Date: Mon, 19 Apr 1999 20:06:31 +0300 From: Hanna Melaranta <melarant@silmu.st.jyu.fi>
To: nefa-jkl@cc.jyu.fi Subject: Huutoyö!!!

E-2:Date: Mon, 1 Feb 1999 17:40:35 +0200 (EET) From: Arja Turunen <arturune@st.jyu.fi>
To: NEFA-JKL <nefa-jkl@cc.jyu.fi> Subject: edustamaan

E-3:Date: Fri, 19 Mar 1999 13:01:19 +0200 (EET) From: Kari-Pekka Autio <karauti@st.jyu.fi>
To: asterix@cc.jyu.fi, comix@cc.jyu.fi, museologit@cc.jyu.fi, looppi-jasenet@cc.jyu.fi,
mc@cc.jyu.fi, mesenaatti@cc.jyu.fi, nefa-jkl@cc.jyu.fi, opus-kirjallisuus@cc.jyu.fi,
parku@cc.jyu.fi,
rana@cc.jyu.fi, sane@cc.jyu.fi, sputnik@cc.jyu.fi, klubben@cc.jyu.fi Subject: Tiedote
humanistiainejärjestöille

E-4:Date: Mon, 15 Mar 1999 11:20:25 +0200 (EET) From: Katja Savolainen
<kasavola@st.jyu.fi>
To: "JYY:n sähköpostilista" <ainejarjestot@cc.jyu.fi>, jyy hallitus <jyy-hallitus@cc.jyu.fi>,
jyy-jasenet@majordomo.cc.jyu.fi,
kopo-lista@majordomo.cc.jyu.fi,kulttuuri-lista@majordomo.cc.jyu.fi,
kv-lista@majordomo.cc.jyu.fi, liikunta-lista@majordomo.cc.jyu.fi,
sopo-lista@majordomo.cc.jyu.fi, ymparisto-lista@majordomo.cc.jyu.fi Subject: Tervetuloa
vuosijuhliin!!!

E-5:Date: Mon, 14 Sep 1998 09:28:46 +0300 (EEST) From: Paivi Hallikainen
<pahallik@verso.st.jyu.fi>To: nefa-aktiivit -- Antti Puustinen: ; Subject: Kokoontuminen tanaan!

E-6:Date: Mon, 12 Apr 1999 10:28:56 +0300 (EEST) From: Ilkka Kuhanen <ilkuhane@st.jyu.fi>
To: Hilja Rytönen <wellamo@st.jyu.fi>, nefa-jkl@cc.jyu.fi Subject: Re: Kysely kirjaston
käytöstä (fwd)

E-7:Date: Mon, 12 Apr 1999 15:54:49 +0300 (EEST) From: Ilkka Kuhanen <ilkuhane@st.jyu.fi>
To: nefa-jkl@cc.jyu.fi Subject: Epävirallinen kokoontuminen kirjastoasiasta.

E-8:Date: Mon, 27 Apr 1998 04:53:44 +0300 (EET DST) From: Petri Antero V{h{kangas
<vapean@cc.jyu.fi> To: ainejarjestot@kanto.cc.jyu.fi Cc: sopo-lista@kanto.cc.jyu.fi,
kopo-lista@tukki.cc.jyu.fi, valiokunta kv <jyy-kv@tukki.jyu.fi>, kulturellit
<kult@kanto.cc.jyu.fi>,
ympvlk@kanto.cc.jyu.fi, cunt@kanto.cc.jyu.fi, sammakot@kanto.cc.jyu.fi, lvk@kanto.cc.jyu.fi
Subject: JYY:n kalenterista 1998-99

E-9:Date: Tue, 21 Apr 1998 10:26:50 +0300 (EEST) From: Pirkka <paaunola@verso.st.jyu.fi>
To: ainejarjestot@cc.jyu.fi Cc: kult@cc.jyu.fi, ympvlk@cc.jyu.fi
Subject: Kevätkirppari

E-10: Date: Wed, 6 May 1998 12:10:44 +0300 (EET DST) From: Katja Kuortti
<katkuor@itu.st.jyu.fi>
To: Johanna Alaoja <johalao@itu.st.jyu.fi> Cc: jyy-kv@kanto.cc.jyu.fi Subject: Kokouspaikka

E-11: Date: Thu, 20 Aug 1998 15:35:04 EET+200 From: Mira Leppänen
<mileppan@admiral.jyu.fi>
To: jyy-kv@cc.jyu.fi Subject: Syksyn tapahtumista

E-12: Date: Mon, 14 Sep 1998 13:38:17 +0300 (EEST) From: Juha Kauppinen
<juha@itu.st.jyu.fi>
To: ainejarjestot@jyu.fi Subject: Megabileet ILOKIVESSA...

E-13: Date: Mon, 21 Sep 1998 17:03:23 +0300 (EET DST) From: Minna Maria Heikka
<hemima@cc.jyu.fi> To: Sanna Vaariskoski <srvaaris@verso.st.jyu.fi> Cc: ympvlk@cc.jyu.fi,
syrinx@cc.jyu.fi Subject:

E-14: Date: Tue, 22 Sep 1998 09:14:55 +0300 (EEST) From: Katja Savolainen
<kasavola@itu.st.jyu.fi> To: ainejarjestot@cc.jyu.fi Cc: kopo-lista@cc.jyu.fi,
sopo-lista@cc.jyu.fi, jyy-kv@cc.jyu.fi, kulttuurivaliokunta <kult@cc.jyu.fi>, ympvlk@cc.jyu.fi,
cunt@cc.jyu.fi, lvk@cc.jyu.fi Subject: Ainejärjestötapaaminen ke 23.9!!!

E-15: Date: Mon, 5 Oct 1998 20:32:10 +0300 (EEST) From: Petrus Vaarala
<petrus@verso.st.jyu.fi>
To: ainejarjestot@jyu.fi Subject: Bailut Ilokivessä

E-16: [vihta.jyu.fi/tiedotusfoorumi.nsf/e541b6aab31968a6422566dd0044dc05/
4a690dfbecd09be8422567a7005500ff?OpenDocument] Haettu 1990-luvun lopulla. Sivu
muuttuva.

E-17:[www.uta.fi/ajankohtaista/aviisi/9615/haalarit.html]. Haettu 1999, tarkistettu 3.3.2000, ei
aktiivinen.

E-18: Date: Tue, 1 Sep 1998 12:38:52 +0300 (EEST) From: Hanna-Leena Keskinen
<keshann@silmu.st.jyu.fi> To: Ympäristövaliokunta <ympvlk@cc.jyu.fi>
Cc: jymy@cc.jyu.fi Subject: Mielenosoitus tiistaina 15.9. klo 13.00 (fwd)

E-19:Date: Tue, 1 Sep 1998 09:19:44 +0300 (EEST) From: Eeva Willberg <eewillbe@st.jyu.fi>
To: kopo-lista@cc.jyu.fi, sopo-lista@cc.jyu.fi, ainejarjestot@cc.jyu.fi, jyy-kv@cc.jyu.fi,
kult@cc.jyu.fi, ympvlk@cc.jyu.fi, cunt@cc.jyu.fi, lvk@cc.jyu.fi, lipsa@cc.jyu.fi

Subject: Mielenosoitus tiistaina 15.9. klo 13.00

E-20: Date: Thu, 15 Oct 1998 13:46:19 +0300 (EEST) From: Eeva Willberg
<eewillbe@itu.st.jyu.fi>

To: ainejarjestot@cc.jyu.fi Subject: Nimiä adressiin opinto-oikeuden rajoittamista vastaan!

E-21: "A Maelstrom of symbols" Chrystal R. Miller.
[www.witchhaven.com/shadowdrake/turner.html].
Tarkistettu 3.3.2000

E-22: "Kulttuuriantropologia ja kenttätöön ongelmat" Ilkka Pyysisäinen.
[www.tsv.fi/ttapaht/597/pyysiain.html] Haettu 3.3.2000.

E-23: -

E-24: Date: Fri, 8 May 1998 16:03:12 +0300 (EEST) From: Anna-Saima Huttunen
<annahutt@st.jyu.fi>

To: ainejarjestot@cc.jyu.fi Subject: Ilokiven kevatsiivoustalkoot

E-25: Date: Tue, 17 Nov 1998 11:51:13 +0200 (EET) From: Katja Savolainen
<kasavola@silmu.st.jyu.fi> To: "JYY:n sähköpostilista" <jyy-jasenet@majordomo.cc.jyu.fi>, kopo-lista@majordomo.cc.jyu.fi, kulttuuri-lista@majordomo.cc.jyu.fi, kv-lista@majordomo.cc.jyu.fi, liikunta-lista@majordomo.cc.jyu.fi, sopo-lista@majordomo.cc.jyu.fi, ymparisto-lista@majordomo.cc.jyu.fi Cc: kaikki valiokunnat <cunt@cc.jyu.fi>, jyy-kv@cc.jyu.fi, kopo-lista@cc.jyu.fi, kulttuurivaliokunta <kult@cc.jyu.fi>, lvk@cc.jyu.fi, sopo-lista@cc.jyu.fi, ympvkl@cc.jyu.fi, ainejarjestot@cc.jyu.fi Subject: Kutsu pikkujouluihin

E-26: Date: Fri, 12 Mar 1999 14:44:06 +0200 (EET) From: Kari-Pekka Autio <karauti@st.jyu.fi>
To: asterix@cc.jyu.fi, comix@cc.jyu.fi, mc@cc.jyu.fi, mesenaatti@cc.jyu.fi, museologit@cc.jyu.fi, looppi-jasenet@cc.jyu.fi, nefa-jkl@cc.jyu.fi, opus-kirjallisuus@cc.jyu.fi, parku@cc.jyu.fi, rana@cc.jyu.fi, sane@cc.jyu.fi, sputnik@cc.jyu.fi, klubben@cc.jyu.fi Subject: Muistutus humanistitapaamisesta 17.3.

E-27: Date: Wed, 24 Feb 1999 16:05:13 +0200 (EET) From: Katja Savolainen
<kasavola@st.jyu.fi>
To: kulttuuri-lista@majordomo.cc.jyu.fi

E-28: Date: Mon, 12 Apr 1999 15:45:44 +0300 (EEST) From: Ria Haapaniemi <riahaa@st.jyu.fi>
To: nefa-jkl@cc.jyu.fi Subject: JY-ROCK 1999!!!

E-29: Date: Mon, 3 May 1999 11:05:03 +0300 (EEST) From: Katja Savolainen
<kasavola@st.jyu.fi>
To: kulttuuri-lista@majordomo.cc.jyu.fi

E-30: Date: Sun, 5 Sep 1999 12:45:23 +0300 (EET DST) From: Minna Heikka
<hemima@cc.jyu.fi>
To: gron-ioni@cc.jyu.fi Subject: Huomenna paikalle!

E-31: Date: Tue, 14 Sep 1999 09:00:36 +0300 (EEST) From: Elina Niemelä <elniemel@st.jyu.fi>
To: jyy-hallitus@cc.jyu.fi Cc: kopo-lista@majordomo.cc.jyu.fi, sopo-lista@majordomo.cc.jyu.fi, kv-lista@majordomo.cc.jyu.fi, kulttuuri-lista@majordomo.cc.jyu.fi, ymparisto-lista@majordomo.cc.jyu.fi, liikunta-lista@majordomo.cc.jyu.fi,

tasa-arvo-lista@majordomo.cc.jyu.fi, sammakot@cc.jyu.fi Subject: Uusien opiskelijoiden bileet 22.9

E-32: Date: Thu, 10 Sep 1998 15:10:58 +0200 From: Ulla Lipsanen <lipsa@cc.jyu.fi>
To: ainejarjestot@jyu.fi Cc: kopo-lista@cc.jyu.fi, sopo-lista@cc.jyu.fi Subject: Jylkkäristä

E-33: [<http://www.math.jyu.fi/ynna>] Haettu 3.3.2000.

E-34: Sähköjyvä[<http://http://vihta.jyu.fi/tiedotusfoorumi.nsf>] 33/99. Haettu 19.8.1999.

E-35: Sähköjyvä[<http://http://vihta.jyu.fi/tiedotusfoorumi.nsf>] 6/97. Haettu 21.2.1997.

E-36: Jyväskylän yliopiston kotisivun alasivu [www.jyu.fi/tdk/hallinto/tiedotus/lahja.html]
Tarkastettu 3.3.2000.

E-37: [<http://www.lukio.fi/etiketti/lakki1.html>]

E-38: [<http://www.jyu.fi/linkit.html>] -Jyväskylän opiskelevien anarkistien, JOA:n kotisivu. Haettu 11.4.2000

E-39: Date: Mon, 31 Aug 1998 11:35:25 +0000 (GMT)
From: Antti Henrikki Puustinen <anttip@rhi.hi.is>
To: nefa-jkl@kanto.cc.jyu.fi
Subject: Organisaatiokulttuuri

E-40: [<http://www.jyu.fi/linkit.html>] "Opiskelijaelämän köyhyydestä", JOA:n kotisivu.
Haettu 13.4.2000

E-41: Sähköjyvä[<http://http://vihta.jyu.fi/tiedotusfoorumi.nsf>] 8/00. Haettu 15.4.2000.

E-42: Date: Wed, 9 Apr 1997 11:07:22 +0300 (EET DST) From: Janne Saarinen
<jasaarin@cc.jyu.fi> To: ainejarjestot@cc.jyu.fi Cc: kopo-lista@cc.jyu.fi, sopo-lista@cc.jyu.fi,
yo-kopo@helsinki.fi Subject: VIELA EHTII MUKAAN!!!

E-43: [<http://www.jyu.fi/~jyrek/>]; Alumnitoiminnan tavoitteet. Haettu 16.4.2000.

E-44: Date: Mon, 17 Apr 2000 12:53:38 +0300 (EET DST)
From: - -
To: Piia Haimi <pkhaimi@admiral.jyu.fi>
Cc: ttimonen@admiral.jyu.fi, astaruo@admiral.jyu.fi, pasajava@cc.jyu.fi,
maaknuu@campus.jyu.fi, pbagge@cc.jyu.fi, heikinar@pallo.jyu.fi,
paarnila@campus.jyu.fi, maarit@jytko.jyu.fi, mlopsiht@cc.jyu.fi, uusitalo@tase.jyu.fi,
pauliina.savolainen@jypoly.fi, anhepu@cc.jyu.fi, astaruo@admiral.jyu.fi, setanhua@cc.jyu.fi
Subject: Re: Primukset ja ultimukset?

E-44: Date: Tue, 25 Apr 2000 12:00:05 +0200 From: Hanna-Kaisa Melaranta
<melarant@st.jyu.fi> To: nefa-jkl@cc.jyu.fi Subject: Fwd: Resurssirähinästä taustaa (fwd)

E-45: Date: Wed, 19 Apr 2000 12:30:15 +0300 To: anhepu@cc.jyu.fi
Subject: Vs: Viimeinen gradukysymys

Kenttämuistiinpanot

Antti-Henrikki Puustinen 1996: Uusi Valamo. Avoin suljettu luostari (etnologian proseminaarityö). Jyväskylän yliopiston etnologian laitos.

Nauhat, litteraatiot, osa kenttämuistiinpanoista, työssä käyttämättömät valokuvat ja proseminaarityö ovat tekijän hallussa.

Painetut lähteet ja kirjallisuus:

Aittola, Helena & Aittola, Tapio 1990: Yliopisto elämismailmana - Opiskelun ja hallinnon muutosprosessit 1980-luvun yliopistossa. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan julkaisusarja.

Aittola, Tapio 1992: Uuden opiskelijatyypin synty: opiskelijoiden elämänvaiheet ja tieteenalaspesifien habitusten muovautuminen 1980-luvun yliopistossa. Jyväskylän yliopisto.

Antikainen, Ari 1986: Johdatus kasvatussosiologiaan. WSOY. Porvoo.

Aro (Manninen), Laura (toim.) 1994/1998: Jargon: Kulttuuriantropologian englanti-suomi oppisanasto. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta.

Barfield, Thomas (toim.) 1997: The dictionary of anthropology. Blackwell.

Bernard, H. Russel 1994: Research methods in anthropology. Sage publications.

Boas, Franz 1986[-28]: Anthropology and modern life (Dover ed.). Dover. New York.

Bringéus, Nils-Arvid 1981: Årets festseder. LTs förlag. Stockholm.

Crapo, Richley H. 1993: Cultural anthropology. Understanding ourselves and others. The Dushkin publishing group.

Davies, David 1972: A dictionary of anthropology. London.

Douglas, Mary 1966: Purity and danger. An analysis of the concepts of pollution and taboo. Routledge. London.

Douglas, Mary 1970: Natural symbols. Explorations in cosmology. London.

Duncan, Hugh Dalziel 1969: Symbols and social theory. Oxford university press. New York.

Friedl, John 1976: Cultural anthropology. New York.

Foucault, Michel 1980: Tarkkailla ja rangaista. Otava. Helsinki.

Foucault, Michel 1998: Seksuaalisuuden historia. Gaudeamus. Helsinki.

van Gennep, Arnold 1992[1960]: Rites of passage University of Chicago press. Chicago.

Gibbard, Alan 1992: Reason and morality. The university of Chicago press.

Le Goff, Jacques 1998: Die Liebe zur Stadt. Eine Erkundung vom Mittelalter bis zur Jahrtausendwende. Campus Verlag. Frankfurt/Main.

Goffman, Erving 1969: Minuuden riistäjät - Tutkielma totaalisista laitoksista. Marraskuun liike. Lohja

Habermas, Jürgen 1990: "Yliopiston ideasta - oppimisprosesseja". Teoksessa Yliopiston ideaa etsimässä.

Hangen, Eva C. 1962: Symbols. Our universal language. McCormick-Armstrong co. Wichita, Kansas.

Hannonen, Pasi 1995: "Skandaali Villa Ranassa: Jari ja Päivi ajautuivat laitokseen". Untamo; Nefa-Jyväskylä ry:n julkaisu, syyskuu 1995. s.12-14.

Harris, Marvin 1983: Kulttuurien synty. Kirjayhtymä. Helsinki.

Hávamál. Viikinkien viisaus (suom. Peura, Juha) 1996. Guðrun publishing, Reykjavík.

Hoebel, E.A 1965: Primitiivinen kulttuuri. WSOY. Porvoo.

Kaaos & kosmos

Hofstede, Geert 1993: Kulttuurit ja organisaatiot: Mielen ohjelmointi. WSOY. Helsinki.

Honko, Lauri & Pentikäinen, Juha 1975: Kulttuuriantropologia. WSOY. Porvoo.

Jaspers, Karl 1990: "Yliopiston ideasta". Teoksessa Yliopiston ajatusta etsimässä.

Kamppinen, Matti (toim.) 1994: Kaaos ja Kosmos. Osa 1: Kognitiivisen kulttuurintutkimuksen perusteet. Turun yliopisto, täydennyskoulutukeskus.

- Kamppinen, Matti 1999:** "Yliopisto mielikuvina ja merkityksinä". Tieteessä tapahtuu 8/99
- Kaukaa haettua. Kirjoituksia kulttuuriantropologisesta kenttätyöstä 1997.** Viljanen, Anna Maria & Lahti, Minna (toim.). Suomen Antropologinen Seura.
- Koski, Leena 1993:** Tieteen tahtomana, yliopiston tekemänä. Yliopiston sisäiset symboliset järjestykset. Joensuun yliopisto.
- Konttinen, Esa & Pylvänäinen, Matti 1996:** "Uuden yliopiston synty" teoksessa Kohti McDonald's-yliopistoa? Näkökulmia suomalaiseen korkeakoulu- ja tiedepolitiikkaan. Toim. Helenius, Hämäläinen & Tuunainen. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Lévi-Strauss, Claude 1977:** Structural anthropology. Penquin books. London.
- Lönnqvist, Bo 1979:** Kansanpuku ja kansallispuku. Otava. Helsinki.
- Lönnqvist, Bo & Junkala, Pekka 1998:** "Arkielämä, sivilisaatio ja kansankulttuuri Suomessa noin 1500-2000". Teoksessa 'Toinen' sivilisaatio. Arkielämä, sivilisaatio ja kansankulttuuri Suomessa noin 1500-2000.
- Mahlanen, Kaisa 1997:** "Etnologi haalarissa -kaksinkertainen kummajainen". Untamo; Nefajyväskylä ry:n julkaisu. 1/1997. s.21.
- Metso, Tiina 1998:** Tapaillaan : akateemisia juhlia ja tapoja. Yliopistopaino. Helsinki
- Munn, Nancy D. 1973:** "Symbolism in a ritual context: Aspects of symbolic action" teoksessa Handbook of social and cultural anthropology. Chicago. Toim. Honigman, John J.
- Mäki-Kulmala, Airi 1993:** Initiaatio ja alakulttuuri. Tampereen yliopisto.
- Neittaanmäki, Pekka (toim.) 1996:** Muutos tieteen maailmassa. Atena. Jyväskylä.
- Numminen, Jaakko 1987:** Yliopistokysymys. Otava. Helsinki.
- Nyky-suomen sanakirja 1978.** L-R. WSOY. Porvoo.
- Obeyesekere, Gananath 1990:** The work of culture. The university of Chicago press.
- Oksala, Johanna 1997:** "Foucault ja feminismi". Teoksessa Ruumiin kuvia. Subjektin ja sukupuolen muunnelmia.
- Pálsson, Gísli 1995:** The textual life of savants: ethnography, Iceland and the linguistic turn. Harwood academic.
- Pálsson, Gísli & Durrenberger, E. Paul (toim.) 1996:** Images of contemporary Iceland: everyday lives and global context. University of Iowa press.
- Sahlins, Marshall 1980:** Culture and practical reason. The university of Chicago press.
- Sallinen-Gimpl, Pirkko 1992:** Siirtokarjalainen identiteetti ja kulttuurien kohtaaminen : the resettled Karelians in Finland. Suomen muinaismuostoyhdistys, Helsinki.
- Sandborg, Kirsten 1993:** "Malay dress symbol". Teoksessa Carved flesh cast selves.
- Siikala, Anna-Leena 1997:** "Toisiinsa virtaavat maailmat". Teoksessa Kaukaa Haettua. Kirjoituksia kulttuuriantropologiasta kenttätyöstä.
- Simmel, Georg 1986:** Muodin filosofia. Odessa. Helsinki.
- Strathern, Marilyn 1993:** "Making incomplete". Teoksessa Carved flesh cast selves.
- Suojanen, Päivikki 1997:** "Työkaluna tutkijan persoona". Teoksessa Kaukaa haettua. Kirjoituksia kulttuuriantropologisesta kenttätyöstä.
- Söderholm, Stig 1997:** "Kartan piste vai moderni uusheimo?". Teoksessa Kaukaa haettua. Kirjoituksia kulttuuriantropologisesta kenttätyöstä.
- Tapaninen, Anna Maria 1997:** "Paljaat totuudet ja etnografiset illuusiot". Teoksessa Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätyöstä.
- Toinen sivilisaatio 1998.** Arkielämä, sivilisaatio ja kansankulttuuri Suomessa noin 1500-2000. Junkala, Pekka & Kiuru, Elina (toim.). Jyväskylän yliopisto.
- Turkka, Jouko 1990:** Aiheita. Otava. Helsinki.
- Turner, Victor 1977 :** "Symbols in african ritual" teoksessa Symbolic anthropology.
- Turner, Victor 1969:** The ritual process : structure and anti-structure. London.
- Vuorela, Toivo 1958:** Kansatieteen ongelmia. Tutkielmia kansatieteen alalta. SKS. Forssa.
- Ylijoki, Oili-Helena 1998:** Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosialisaatio. Vastapaino. Tampere.

LIITE 1: Tohtorin väitös: Tom Selänniemen väitöstilaisuus 11.10.1996, Villa Rana.

Kustoksella on oikeus ja velvollisuus keskeyttää epäasialliset tai asiaan kuulumattomat puheenvuorot.

Koska väitöstilaisuus on julkinen tapahtuma, katson voivani käyttää tilaisuudessa olleiden keskeisten henkilöiden oikeita nimiä kuvatessani tilaisuuden etenemistä vaihe vaiheelta.

Päähenkilöt

Kustos(KU): Suojanen, Päivikki (SP) **Väittelijä eli respondentti (VÄ):** Selänniemi, Tom (ST) **Vastaväittäjä eli opponentti (VA):** Knuutila, Seppo (KS)

Ennen kuin menin Paulaharju-saliin, vaihdoin muutaman sanan TS:än kanssa. Kysyin häneltä: "Miltä nyt tuntuu?", hän taisi jollakin tavalla ärsyntyä, tai sitten häntä jännitti... ja sanoi hieman ironisella tavalla tyyliin "en osaa jäsentää tunnetilaani tällä hetkellä/nyt/vielä/...".

VALMISTELEVA VAIHE

- 1) Väki kokoontuu. Saavuun juhlapaikalle 11.55, tuolloin Paulaharjun salissa oli n.30 ihmistä. Videokamera oli asetettu keskikäytävälle jalustalle. Osa ihmisistä oli pukeutunut (tilanteen mukaan) juhla-asuihin, osa ei.
- 2) 12.09: Tapahtumana päähenkilöt ovat vielä näkymättömissä. Salin etuosan kahdessa etummaisessa penkkirivissä on väittelijän perhettä ja laitoksen henkilökuntaa. Ensimmäisessä rivissä perhe, laitoksen henkilökuntaa lähinnä toisesta rivistä taakse päin.
- 3) Salin edessä olevalla suurella pöydällä on yliopiston viiri ja vesikarahvi. TS:än pöytä on ison pöydän oikealla puolella, KS:n vasemmalla puolella. Heidän pöydillään on myös vesikarahvit, mutta ei viiriä. KS:n ja ST:n pöydät olivat vinottain suhteessa kustoksen pöytään nähden. Kustos istuu korkeimmalla.
- 4) Nefalaisia (etnologian ainejärjestö) istuu pienissä ryhmissä; 1/3, 2/4, 3/2, 4/4, 5/5 (ryhmän nro./hlö.määrä)
- 5) 12.15: ST, SP ja KS tulevat mainitussa järjestyksessä, jonomuodostelmassa saliin, väitöstilaisuus alkaa

VÄITÖSAKTI

I-VAIHE: Kustos avaa tilaisuuden, yleisö istuu tilaisuuden ja henkilöiden esittelyn ajan, kustos istuu korkeimmalla, KS istuu, ST seisoo

II-VAIHE: "Lectio praecursoria", työn pikainen läpikäyminen

-n.12.20 -> TS:"--kuten arvoisa vastaväittäjä on sanonut--"; lähestyminen SK:ta kohtaa.

-ST esittelee työtään

*ST:n katsekontaktit keskittyvät paljolti yleisöön, samoin KS:n

*Eleet: Oikealla kädellä tehostaa puhetta. Käytös luontevaa.

III-VAIHE:

-SK puhuu työstä yleisestä, katsekontakti lähinnä yleisöön, puhuu yleisellä tasolla; tieteenalan historiaa, muuta historiaa, kertoo taustaa tutkimukselle

-n.12.40 molemmat SK ja TS istuutuvat

-alkaa 'ristikuulustelu', KS rupeaa hiostamaan ST:ää. KS läpikäy ST:n virheitä ja huolimattomuuksia, kohtia jotka herättivät KS:ssä kysymyksiä. Aluksi ST ei pahemmin puolustaudu, vasta myöhemmin hän rupeaa puolustautumaan. Vaiheen edetessä ST joutuu yhä tiukemmalle, TS sanoi moneen kertaan "--omat eväät eivät riitä/riittäne--"; Onko tässä havaittavissa tietoista alistumista? Vaiheen alussa vuoropuhelua ei ollut, vaiheen edetessä sitä esiintyi enemmän kuin aikaisemmin.

IV-VAIHE: Päätettyään tarkastuksen vastaväittäjä seisaalleen nouden esittää loppulausunnon, jonka väittelijä kuuntelee seisaaltaan. Väittelijä esittää seisaaltaan kiitoksen vastaväittäjälle. Väittelijä kääntyy yleisön puoleen ja lausuu: Tämän jälkeen kehotan niitä arvoisia läsnäolijoita, joilla on muistuttamista väitöskirjaani vastaan, pyytämään puheenvuoron Herra/Rouva kustokselta.

-n.14.25 -> Loppupuheenvuoro (kuka sen suoritti??)

-SK ja TS seisovat

V-VAIHE: Kustos johtaa puhetta jakaen puheenvuorot ja valvoen, että väittelijä saa vastata välittömästi kuhunkin huomautukseen ja ettei käytetyissä puheenvuoroissa siirrytä syrjään asiasta.

Vastaväittäjä huomioi tiedekunnalle antamassaan lausunnossa myös väitöstilaisuudessa esitetyt puheenvuorot.

Kustos päättää seisaaltaan väitöstilaisuuden lausumalla: Julistan väitöstilaisuuden päättyneeksi.

-14.40 -> TS kiittää ja pyytää yleisöä muistuttamaan virheistään yms.

-Bosse lisää: (pyytää ensin lupaa kustokselta) alalukujen numerointia on usein liikaa, yleensä numerointia - tästä aiheesta hän oli puhunut maisteriseminaarissa kahta päivää aikaisemmin.

VI-VAIHE:

Tilaisuudesta asianomaiset poistuvat siten, että ensimmäisenä on vastaväittäjä, sitten kustos ja viimeisenä väittelijä.

Yleisö nousee seisomaan

-väitöstilaisuus päättyy

Tilaisuus on pitkälti symbolinen, sillä harvoin on tapahtunut niin, että väitöskirja olisi hylätty väitöstilaisuudessa. Se on julkinen näytös, jossa näytellään siirtyminen yhdestä statuksesta toiseen, vaikka aktuaalinen siirtymä ja virallinen siirtymä tapahtuukin toisessa ajassa toiseen aikaan

Näemmä rinnan kaksi erilaista tyyliä:

I)Väitöstilaisuus -> Karonkka

II) Väitöstilaisuus -> Kahvitilaisuus ->Karonkka

Väitellyt tarjoaa karonkassa ruokaa, juomaa ja mahdollisesti myös ohjelmaa. Paikalla voivat olla omaiset, ystävät ja tutkimustyössä avustaneet ihmiset, tai pelkästään kustos ja vastaväittäjä. Väitellyt on -- illan emäntä tai isäntä.

Kunniavieraana on vastaväittäjä.

LISÄTIETOJA VÄITÖSTILAISUUKSISTA mm.: Metso, Tiina 1998: Tapaillaan : akateemisia juhlia ja tapoja.

Yliopistopaino, Helsinki. *Väitöstilaisuus ja karonkka* (s.56)

LIITE 2: Esimerkkejä erilaisista esityslistoista (listaan saattaa tulla muutoksia kokousaktin alussa)

(vuosikokous -99, Nefa)

- 1 KOKOUKSEN AVAUS
- 2 KOKOUKSEN JÄRJESTÄYTYMINEN
Päätettiin järjestäytyä entisellä kokoonpanolla.
- 3 LAILLISUUDEN JA PÄÄTÖSVALTAISUUDEN TOTEAMINEN
- 4 ESITYSLISTAN HYVÄKSYMINEN
- 5 HALLITUKSEN KOKOONPANOON MUUTOS
- 6 UUDEN HALLITUKSEN JÄSENTEN VALINTA
- 7 NIMENKIRJOITUSOIKEUDEN MYÖNTÄMINEN
- 8 EDELLISEN VUODEN TOIMINTAKERTOMUS
- 9 TOIMINTASUUNNITELMA TULEVALLE VUODELLE
- 10 MUUT ASIAT
- 11 KOKOUKSEN PÄÄTTÄMINEN JA SEURAAVAN KOKOUSPÄIVÄMÄÄRÄN MÄÄRITTÄMINEN

(ylimääräinen vuosikokous 30.3.99, Nefa)

1. Kokouksen avaus
2. Laillisuus ja päätösvaltaisuus
3. Esityslistan hyväksyminen
4. Rahastonhoitajan valinta varsinaisessa vuosikokouksessa sovitun esityksen mukaan
5. Edellisen vuoden tilinpäätös
6. Tili- ja vastuuvapauden myöntäminen
7. Talousarvio tulevalle toimikaudelle
8. Muut asiat
9. Kokouksen päättäminen ja seuraavan kokouksen ajankohta

(Nefan hallituksen kokous 19.4.99)

1. KOKOUKSEN AVAUS
2. KOKOUKSEN JÄRJESTÄYTYMINEN
3. LAILLISUUS JA PÄÄTÖSVALTAISUUS
4. ESITYSLISTAN HYVÄKSYMINEN
5. HUUTOYÖN JÄRJESTELYT
6. MUUT ASIAT
7. KOKOUKSEN PÄÄTTÄMINEN JA SEURAAVAN KOKOUKSEN PÄIVÄMÄÄRÄ

(Tasa-arvovaliokunnan kokouksen 26.1.1999 esityslista)

1. Kokouksen avaus
2. Laillisuuden ja päätösvaltaisuuden toteaminen
3. Esityslistan hyväksyminen
4. Kevään toiminnan suunnittelu ja valiokunnan painotusalueiden arviointi
5. Valiokunnalle tilattavat julkaisut
6. Kartoitus tasa-arvosta yliopisto-opiskelussa
7. Tiedotus
8. Muut esille otettavat asiat
9. Ilmoitusasiat
10. Seuraavan kokouksen ajankohta
11. Kokouksen päättäminen

LIITE 3: Tutoreiden värväystä netissä

Date: Mon, 25 Jan 1999 13:47:27 EET+200 From: Tuula Maijanen <maijanen@admiral.jyu.fi> To: abakus@cc.jyu.fi, asterix@cc.jyu.fi, comix@cc.jyu.fi, dumppi@jytko.jyu.fi, emile@.jyu.fi, fokus@cc.jyu.fi, kemistit@cci.jyu.fi, liikuntayhdistys@cc.jyu.fi, looppi-jasenet@cc.jyu.fi, mc@cc.jyu.fi, mephisto@cc.jyu.fi, mesenaatti@cc.jyu.fi, nefa-jkl@cc.jyu.fi, opus-kirjallisuus@cc.jyu.fi, parku@cc.jyu.fi, pedago@cc.jyu.fi, puolue@cc.jyu.fi, porssi@cc.jyu.fi, rana@cc.jyu.fi, sane@cc.jyu.fi, stimulus@.jyu.fi, sajalkan@silmu.st.jyu.fi, klubben@cc.jyu.fi, syrinx@cc.jyu.fi, teko@cc.jyu.fi, tiltti@cc.jyu.fi, tosine@cc.jyu.fi, simikko@cc.jyu.fi, varkaat@cc.jyu.fi, ynna@math.jyu.fi Subject: tiedoksi: tutor-haku 1999

Hei ainejärjestöt! --

UUSIEN OPISKELIJOIDEN PIENRYHMÄOHJAAJIA (TUTOREITA) TARVITTAAN TAAS ENSI SYKSYKSI

Hallintoviraston opiskelijapalvelut julistaa asiasta kiinnostuneiden opiskelijoiden haettavaksi n. 120 pienryhmäohjaajan, tutorin tehtävää syksyksi 1999. Seuraavassa esitellään tutor-ohjauksen toimintaperiaate ja tutoriksi hakeminen.

Tutor-ohjauksen tavoitteet

Tutor-ohjaus perustuu pienryhmiin, joihin saman alan vanhemman opiskelijan johdolla uusille opiskelijoille pyritään antamaan opintojen aloittamiseen tarvittavat tiedot. Ryhmä tarjoaa jäsenilleen myös mahdollisuuden sosiaalistumiseen opiskelijan rooliin sekä tukea-antavien ihmissuhteiden luomiseen opiskeluympäristössä.

Tutoriksi hakeminen ja valinta

Hakulomakkeita on saatavissa hallintoviraston opiskelijapalveluista (hallintorakennus 2. kerros, huone 214 ja asiakaspalvelu) sekä ainelaitosten kanslioista. Hakemukset, joihin ei vaadita liitteitä, jätetään kahtena kappaleena opiskelijapalveluihin Tuula Maijaselle (huone 214) 1.3.1999 mennessä. Hakijoista pyydetään laitoksen lausunnot, joiden perusteella ohjaajat valitaan.

Tehtävään valmentautuminen

Kaikkien tutorien on osallistuttava koulutustilaisuuksiin, jotka järjestetään 26. - 28.4.1999. Koulutusjakson tarkempi ohjelma lähetetään valituiksi tulleille.

Pienryhmien toiminnasta

Tutorien tulee olla valmiit tehtäväänsä heti syyskuun alusta, kun uudet opiskelijat saapuvat. Ryhmäjako suoritetaan nimenhuutoilaisuuden yhteydessä. Kullekin tutorille tulee ohjattavaksi 10-15 uutta opiskelijaa. Yhtä tutoria kohden tulee yleensä yksi ryhmä, ja jokaista ryhmää kohti n. 10 - 15 tuntia tutor-toimintaa. hjaustunnit ajoittuvat lähinnä syyslukukauden alkuun, mutta toivottavaa on, että osa tunneista pidetään myös loka-marraskuussa.

Tutorin palkkio

Tutorille maksetaan tuntipalkkaa enintään korkeimman laitostehtäväpalkkion mukaisesti. Määrärahaa on käytettävissä niin vähän, ettei koulutukseen osallistumisesta voida maksaa palkkiota. Työtunneiksi voidaan laskea pidetyt ohjaus- tai vastaanottotunnit. Palkkio suoritetaan neuvontatyön päätyttyä tuntilistan mukaan. Kaikille annetaan todistus suoritetusta

ohjaustyöstä. Palkkio on ollut 62,00 mk/tunti.

Pienryhmäohjaajien lukumäärät

HUMANISTINEN TIEDEKUNTA: Suomen kieli 3 tutoria, Englantilainen filologia 4, Germaanimainen filologia 2, Pohjoismaimainen filologia 3, Romaanimainen filologia 2, Venäjän kieli ja kirjallisuus 2, Historia 3, Kirjallisuus 2, Musiikkitiede 2, Taidehistoria 1, Etnologia 1- 2, Yhteisviestintä 1, Puheviestintä 1- 2, Musiikkikasvatus 1 -2,

Journalistiikka 2.

INFORMAATIO TEKNOLOGIAN TIEDEKUNTA: Tietojärjestelmätiede 5 - 6 tutoria, Tietotekniikka 7 - 8.

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA: Kasvatustiede ja aikuiskasvatus 4 tutoria, Erityisopettajien koulutus 2
Varhaiserityisopettajien koulutus 1, Erityiskasvatuksen asiantuntijakoulutus 1, Luokanopettajien koulutus 5,
Lastentarhanopettajien koulutus 4, Varhaiskasvatuksen maisterintutkintoon johtava koulutus 2.

LIIKUNTA- JA TERVEYSTIETEIDEN TIEDEKUNTA: Liikuntatieteiden koulutus * opettajankoulutus 3 tutoria,*
liikunnan sosiaalitieteet 1,*liikuntabiologinen koulutus 2, Terveystieteiden koulutus * terveystieteiden koulutus (amm.tutk.) 1,
* terveystieteiden koulutus (yo-tutk.) 1, *gerontologia ja kansanterveys 1, * toimintaterapia 1, * fysioterapia 1, * Fysioterapia
(opettajakoulutus) 1.

MATEMAATTIS-LUONNONTIETEELLINEN TIEDEKUNTA: Fysiikka 8 tutoria, Kemia 6 - 7, Matematiikka 5,
Biologia 3 - 4, Kalatalouden pääaine 1, Ympäristötieteet 1

TALOUSTIETEELLINEN OSASTO: Kansantaloustiede 2 tutoria, Yrityksen taloustieteiden pääaineryhmä 5 - 6

YHTEISKUNTATIETEELLINEN TIEDEKUNTA: Yhteiskuntapolitiikka 3 tutoria, Sosiologia ja sos.geront.linja 3,
Tilastotiede 2, Filosofia 2, Valtio-oppi 2, Psykologia 4. --

Date: Wed, 26 Aug 1998 15:42:45 +0300 (EEST) From: Katja Savolainen <kasavola@silmu.st.jyu.fi>
To: jyy hallitus <jyy-hallitus@cc.jyu.fi> Cc: kaikki valiokunnat <cunt@cc.jyu.fi>, jyy-kv@cc.jyu.fi,
kopo-lista@cc.jyu.fi, kulttuurivaliokunta <kult@cc.jyu.fi>, lvk@cc.jyu.fi, sopo-lista@cc.jyu.fi,
ympvlk@cc.jyu.fi Subject: tutorkierrokset

Hei!

Uudet opiskelijat saapuvat ja Ilokiven esittelykierrokset heille pidetään 7.9 - 16.9. klo 9-16. Joka tunti vedetään kolme eri ryhmää, eli tarvitaan myös kolme vetäjää. Esittelykierrokseen kuuluu ylioppilastalon esittely ja kierroksen jälkeen kokoonnutaan monitoimitilaan diashowta varten. Tehtävä ei ole vaikea ja tätä harjoitellaan vielä torstaina 3.9. klo 15.00. Juuri sinua tarvitaan! Tule mukaan! Ilmoittautua voit kulttuurisihteerin huoneessa olevaan listaan (myös Mirjalla on lista keskustuomistossa). Talkoolaiset palkitaan ruokailulla Ilokivessä

**LIITE 4: Ilokivi eli Ylioppilastalo, tuttavallisesti Yo-talo on sosiaalinen keskus.
Sähköpostiviestintää Ilokiven ilmoituksista, arjesta ja juhlasta.**

Arvoisa ainejärjestö, ylioppilaskunnan lukuvuoden 1998-99 kalenteria ollaan parhaillaan tekemässä.

1. Avoin palaute- & ideariihä. Tänä vuonna voi antaa palautetta suoraan tekijälle. Eli tervetuloa Ravintola Ilokiveen tiistaina 28.4.1998 klo 18.00 alkaen.

kahvitarjoilu ***HUOM!!!! (E-8)

JYY:n kevätkirppari sunnuntaina 26.4. kello 11-16 ylioppilastalolla. Saavu siis ostoksille ylioppilastalolle. Yli 40 myyntipöytää on varattu ja talo on täynnä mielenkiintoista ostettavaa - suuntaa siis sunnuntaikävelysi ylioppilastalolle. Myyjinä ovat yliopisto-opiskelijat. (E-9)

Valiokunnan kokous perjantaina 8.5. klo 12 on yo-talolla monitoimitilassa. Tervetuloa! (E-10)

Hei rakkaat kv-höhröt!

Syksy on taas pyörahtamassa kayntiin ja olisi aika pitää palaveria. Orientaatioviikon lahestymisen vuoksi on jo oikeastaan kiirus. Olen varannut tilat kokousta varten ma 24.8. klo:18 Ilokivesta. (E-11)

* F A L L *

* -cross academic music party- *

Ilokivi

16.9. keskiviikko

klo. 21.00 ->

liput 15 ,- (E-12)

Re: Tulkaatten kaikki... On Mon, 21 Sep 1998, Sanna Vaariskoski wrote:

> ... syksyn ensimmäiseen "viralliseen" ymparistovaliokunnan kokoukseen,

> joka pidetaan to 24.9. klo 18.00 Ilokiven ruokalan takaosassa. (E-13)

Hei! Ainejärjestötapaaminen pidetään keskiviikkona 23.9. klo 18.00 Ilokiven yläkerrassa. (E-14)

CALLING JKL UNDERGROUND PEOPLE!!!

Keskiviikkona 7.10. Ilokivessä järjestetään mainio musiikitapahtuma -- Tyylinä drum 'n' bass, hip hop ja vanha tiukka INPUT / OUTPUT (E-15)

Ilokiven pihansiivoustalkoot järjestetään 12.5.1998 alkaen klo 15. Tervetuloa mukaan kaikki yhteisvastaulliset ihmiset reiluun ja mukavaan meininkiin! Luvassa on haravointia sekä roskien keräystä. Kaikille talkoisiin osallistuville tarjolla on virvokkeita työn painikkeeksi. Myös Kortepohjan sauna lampenee talkoolaisille klo 18 alkaen. Kaikki mukaan! (E-24)

TERVETULOA

JYY:n pikkujouluihin ilokiveen ti 24.11. klo 20-03, 20-21.30 puurot & glögit, n.20.30 Pertti & Paarmat, n.21.30

JYT:n joulushow, 22.30Rytmietiketti

Dj

Liput vain 10mk! (Leffalipulla 5mk, Kampus kinossa Shine-Loisto klo 18.00!)

Kaikki JYY:n jäsenet tervetulleita! (E-25)

Muistuttaisin humanistiainejärjestöjä ensi keskiviikkona 17.3. klo 18 Ilokivessä olevasta humanistitapaamisesta. Jokaisen ainejärjestön edustajien (1-3 hlöä) läsnäolo on jos ei välttämätöntä, niin ainakin erittäin suotavaa.

Tilaisuudessa käsitellään erityisesti humanistisen tiedekunnan tiedekuntaneuvoston opiskelijapaikkojen jakamista.

Ajankohta voi olla varsinkin kieltenopiskelijoille huono, mutta silti kannattaa joku asiasta kiinnostunut lähettää

paikalle. Ilmoittautumiset on suoritettava allekirjoittaneelle viimeistään maanantai-iltapäivään mennessä. (E-26)

-- Muistathan, että... kulttuurivaliokunta kokousta torstaina 25.2. klo 16.00 hallituskabinetissa yo-talolla.

TERVETULOA MUKAAN! käsiteltävinä asioina mm. toimintakertomus, oopperaretki, teatteriesitys

ym... Kahvia, teetä, kaakaota... terveisin Pauliina Savolainen (E-27)

-- Jyväskylä Rokkaa ENSI VIIKONLOPPUNA Ylioppilastalolla, ravintola Ilokivessä. Tarjolla on kasapain bandeja sekä perjantaina että lauantaina. Tämän aikana ehtii irrottautua hetkellisesti arjesta ja vapauttaa mielensä keväälle kasaantuneista rastitoista! Samalla voit virittäytyä vapputunnelmiin ja ennakoida kesän festaritunnelmaa saasta riippumatta. (E-28)

Kulttuurivaliokunta viimeisen kerran... tänä keväänä tiistaina 4.5. klo 17.00!!!!

Kokoustamme siis Ilokivessä hallituskabinetissa. Aiheina mm. kulttuuritapaaminen Jyväskylässä, elokuvaviikko

syksyllä ym. Tarjolla myös pientä purtavaa. Tule mukaan! (E-29)

Tulkaa kokoukseen klo 18.00 yo-talolle, on kyse ryhmän säilymisestä. Olen laatinut mieleissäni vaihtoehtoisia

selviytymisstrategioita, joista pitäisi keskustella. Pari uuttakin saattaa tulla mukaan. (E-30)

-- Pahoittelen tämän viestin aiheuttamaa postitulvaa. Asia on kuitenkin niin tarkea, että siitä on saatava tieto kaikille perille, joten...

Yo-talolla pidetaan uusien opiskelijoiden bileet ke 22.9 klo 20-03. Tilaisuuteen tarvitaan lipunmyyjä ja

jarkkareita. Lipunmyynti- ja järjestysmiesvuorot ovat kahden tunnin mittaisia. Lipunmyyjä tarvitaan

n. 6 hloa ja jarkkareita n. 12 hloa. Jos joukosta löytyy järjestysmieskortin omaavia henkilöitä, niin aina parempi.

Palkkioksi tasta kahden tunnin vuorosta paasee jatkamaan bileisiin osallistumista

ilmaiseksi.

Toivon runsasta ilmoittautujien maaraa (ilmoittautua voitte minulle). Tällä varmistetaan illan onnistuminen ja uusien

opiskelijoiden menestyksekkas tutustuttaminen yo-taloon ja yo-kuntaan. Tama tehtava puolestaan kuuluu meille

kaikille.

LIITE 5: Akateeminen protesti

Lehdistötiedote 9.9.

Akateeminen vapaus teloitetaan?

Jyväskylän yliopiston opiskelijat järjestävät protestikarnevaalin tiistaina 15.9. kello 13 yliopiston hallintorakennuksen edessä. Opiskelijoiden mielenosoitus järjestetään mm. seuraavia epäkohtia vastaan:

1. Opetusministeriön työryhmässä on esitetty akateemisen vapauden murhaa. Työryhmä on esittänyt, että opinto-oikeus yleisessä korkeakoulututkinnossa tulisi rajata 55 kuukauteen, jonka jälkeen opinto-oikeus lakkaisi. Lisäksi kaikki minimitutkinnon ylittävät opinnot tulisivat maksullisiksi. Tämän jälkeen joutuisimme heittämään hyvästit poikkitieteellisyydelle, opetuksen maksuttomuudelle sekä akateemiselle vapaudelle.
2. Opiskelijoiden kurssikirjoista ja tutkimuskirjallisuudesta on huutava pula. Kirjastojen määrärahat ovat romahtaneet, vaikka opiskelijamäärät ovat kasvaneet huomattavasti. Tästä on seurannut, että kirjat eivät ole vuosiin riittäneet opiskelijoiden tarpeisiin. Useita tenttejä joudutaan suorittamaan "suullisen perimätiedon" varassa, mikä on heikentänyt opintosuoritusten ja tutkimusten tasoa sekä sisältöä.
3. Yliopistolaissa säädettyä opetuksen maksuttomuutta polkevat yliopiston asettamat tulostusmaksut. Koko opiskeluaikana opiskelija saa ottaa 50 ilmaista tulostetta, jonka jälkeen jokaisesta printistä tulee maksaa 50 penniä. Ilmaiset tulosteet eivät riitä edes ensimmäisen lukuvuoden tarpeisiin. Vapautta rajoitettiin jo vuonna 1995, kun kopiointi tuli maksulliseksi. Yliopistolain mukaan tämä on laitonta.

Vastustamme opetuksen rajoittamista, kannatamme akateemista vapautta ja sivistystä!

LISÄTIETOJA:

www.jyu.fi/~hajuntun/revolution

zarathustra98@hotmail.com

sekä

JYY:n korkeakoulupoliittinen sihteeri Eeva Willberg, puh. (014) 603 358

Ulla Lipsanen

Jyväskylän Ylioppilaslehti

Keskussairaalan tie 2

40600 Jyväskylä

Puh.työ 014-603 359

Puh. 050-5260767